

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО
З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ
КОРУПЦІЇ

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ 2023: РОЗУМІННЯ, СПРИЙНЯТТЯ, ПОШИРЕНІСТЬ

*ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОПИТУВАННЯ
НАСЕЛЕННЯ ТА БІЗНЕСУ*

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ 2023: РОЗУМІННЯ, СПРИЙНЯТТЯ, ПОШИРЕНІСТЬ. ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОПИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ТА БІЗНЕСУ. – Київ, 2023.

Цей Звіт підготовлено за результатами соціологічного дослідження за Методикою стандартного опитування щодо корупції в Україні, затвердженою у 2021 р. наказом НАЗК (у 2023 р. до Методики внесено зміни та викладено у новій редакції). Опитування проводила у 2023 р. соціологічна компанія Info Sapiens. Інтерпретацію результатів соціологічного дослідження та підготовку цього звіту здійснила команда дослідників Info Sapiens у складі Савчука Д., Шуренкової А.

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО
З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ
КОРУПЦІЇ

Дані дослідження представлені, де це було можливим, порівняно з першою хвилею, проведеною у 2017 р. соціологічною компанією GfK Ukraine за підтримки Координатора Проектів ОБСЄ в Україні в межах реалізації проекту «Підтримка діагностики, моніторингу та переслідування корупції в Україні» (див. Корупція в Україні: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування підприємців, експертів та населення в цілому / Колектив авторів. – Київ: Ваїте, 2018. – 42 с.), другою хвилею у 2020 р. (Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування підприємців, експертів та населення. – Київ, 2020), третьою хвилею у 2021 році (Корупція в Україні 2021: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування населення та бізнесу. – Київ, 2022) та четвертою хвилею у 2022 році (Корупція в Україні 2022: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування населення та бізнесу. – Київ, 2023). Структура звіту, опис методології, а також окремі висновки дослідження (у тому випадку, якщо вони збігались з висновками 2017–2021 рр.) взяті із звітів 2017, 2020, 2021 та 2022 років.

Ця публікація була підготовлена ТОВ «Інфо Сепієнс» за результатами виконання для Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) послуг з проведення стандартного опитування щодо корупції в Україні, що були профінансовані за бюджетною програмою КПКВК 6331030 «Реалізація антикорупційних стратегій». Погляди, висновки та рекомендації, представлені в публікації, належать авторам і можуть не збігатися з офіційною позицією НАЗК.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	5
КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ 2023: РОЗУМІННЯ, СПРИЙНЯТТЯ, ПОШИРЕНІСТЬ – РЕЗЮМЕ	6
ВСТУП.....	13
РОЗДІЛ 1. ПОКАЗНИКИ СПРИЙНЯТТЯ КОРУПЦІЇ.....	18
1.1. Сприйняття важливості корупції.....	18
1.2. Розуміння та сприйняття поширеності корупції.....	22
1.3. Оцінка антикорупційної політики держави та обізнаність щодо неї.....	36
РОЗДІЛ 2. ПОКАЗНИКИ КОРУПЦІЙНОГО ДОСВІДУ В ОКРЕМИХ СФЕРАХ.....	54
2.1. Загальна методологія оцінки корупційного досвіду	54
2.2. Оцінка корупційного досвіду населення за сферами	56
Діяльність сервісних центрів МВС	59
Будівництво та земельні відносини	61
Державна та комунальна медицина	64
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення	68
Послуги закладів освіти (дитячі садки)	72
Послуги закладів вищої освіти	74
Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування.....	77
Послуги закладів освіти (початкова та середня освіта)	80
Гуманітарна допомога	84
Надання адміністративних послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування	89
Діяльність центрів надання адміністративних послуг.....	91
2.3. Оцінка корупційного досвіду бізнесу за сферами	95
Митниця.....	97
Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування.....	99
Будівництво та земельні відносини	102
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення	105
Контроль і нагляд за господарською діяльністю.....	108
Судова система	111
Виконання судових рішень	114
Діяльність податкових органів	116
РОЗДІЛ 3. ІНТЕГРАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	120
3.1. Індикатор 1. Частка населення (представників бізнесу), яка негативно ставиться до корупційних проявів	120
3.2. Індикатор 2. Частка населення (представників бізнесу), яка мала власний корупційний досвід.....	123

3.3. Індикатор 3. Частка населення (представників бізнесу), яка спроможна бути викривачем корупції	125
3.4. Індикатор 4. Частка населення (представників бізнесу), яка схвалює діяльність викривачів.....	128
3.5. Індикатор 5. Частка населення, яка належно обізнана з гарантіями правового захисту викривачів.....	130

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- ВАКС** – Вищий антикорупційний суд
- ДБР** – Державне бюро розслідувань
- ДПС** – Державна податкова служба
- МВС** – Міністерство внутрішніх справ України
- НАБУ** – Національне антикорупційне бюро України
- НАЗК** – Національне агентство з питань запобігання корупції
- ОБСЄ** – Організація з безпеки і співробітництва в Європі
- ООН** – Організація Об'єднаних Націй
- САП** – Спеціалізована антикорупційна прокуратура
- СБУ** – Служба безпеки України
- ФОП** – фізична особа – підприємець
- ЦНАП** – центр надання адміністративних послуг

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ 2023: РОЗУМІННЯ, СПРИЙНЯТТЯ, ПОШИРЕНІСТЬ – РЕЗЮМЕ

У грудні 2023 року було проведено п'яте національне опитування населення та представників бізнесу для комплексної оцінки корупційної ситуації в Україні. Перша хвиля дослідження проведена у 2017 р., друга – у 2020 році, третя – у 2021 році, четверта – у 2022 році.

Основний тренд 2023 року щодо ситуації з корупцією в Україні можна охарактеризувати як «розчарування після надій на краще». Так, оцінки за низкою показників (зокрема, поширеність і динаміка рівня корупції загалом, ефективність роботи антикорупційних органів) після суттєвого покращення у 2022 році фактично **повернулися на «довоєнний» рівень**. Покращення оцінок у 2022 році могло бути спричинено почуттям згуртованості суспільства перед зовнішньою загрозою, а також очікуваннями щодо оздоровлення суспільства від «хвороби» корупції внаслідок стресу (війни). Оскільки протягом майже 2-х років сталого оздоровлення не відбулося, а увага у минулому році в українському суспільному просторі до питань щодо корупції була значною (висвітлення в медіа випадків розкриття злочинів, актуалізація необхідності проведення антикорупційних реформ у контексті виконання вимог для вступу в ЄС тощо), то оцінки корупції як проблеми зросли.

Варто зауважити, що існує певний розрив між *сприйняттям* поширеності і динаміки рівня корупції та особистим *корупційним досвідом*. Так, частка населення, яка має власний корупційний досвід (Індикатор 2), зросла порівняно з 2022 роком, але залишилася нижчою, ніж у 2020–2021 роках. Окрім того, населення оцінює поширеність корупції не так з власного досвіду, як із повідомлень, суджень і оцінок, які поширюються у суспільному дискурсі. Можна припустити, що саме ця складова відіграє більшу роль, адже і бізнес, і населення вважають найбільш серйозною проблемою саме політичну корупцію, тоді як власний досвід залучення до корупційних практик респондентів належить саме до царини побутової корупції (для населення) або корупції в бізнесі (для підприємців).

Загальні показники сприйняття корупції наведено у розділі 1.

- За даними опитування *населення*, у 2023 році **корупція** піднялась на **друге місце** серед основних **проблем**, перелік яких пропонувався респондентам, порівняно із третім місцем у 2022 році. У 2023 корупцію назвали дуже серйозною проблемою **71,6%** громадян, що є більшим за аналогічний показник у 2022 році на 7,4 в.п. Таким чином, оцінка серйозності корупції повернулася на рівень 2020–2021 років, після зниження у 2022 році (64,2%).

За даними опитування *бізнесу*, оцінка корупції як проблеми також значуще зросла і продовжує посідати **друге місце** у рейтингу загалом (або перше серед інших проблем, якщо «винести за дужки» збройну агресію росії). **73,0%** опитаних представників бізнесу вважають корупцію дуже серйозною (статистично значуще зростання показника на 17,8 в.п. порівняно з

показником 2022 року (55,2%)). Таким чином, оцінка корупційних загроз в аудиторії бізнесу повернулася на рівень 2021 «довоєнного» року.

- Якщо говорити про показник *сприйняття поширеності корупції*, то **87,9%** населення вважають, що **корупція дещо або дуже поширена в Україні** (32,9% та 55,0% опитаних відповідно), це на 6,8 в.п. більше, ніж у 2022 році (збільшення є статистично значущим). При цьому суттєво (на 11,1 в.п.) *зросла* частка респондентів, які вважають, що корупція в Україні є *дуже поширеною* (55%, зростання є статистично значущим, цей показник повернувся до рівня 2021 року (53%)).

81,3% представників *бізнесу* вважають, що корупція дещо або дуже поширена в Україні (31,5% та 49,8% опитаних відповідно), це на 12,1 в.п. більше, ніж у 2022 році.

Загальні **індекси сприйняття поширеності корупції** за 5-бальною шкалою також **зросли** порівняно з 2022 роком і становлять **4,44** бала для *населення* (порівняно з 4,25 бала у 2022 році) та **4,29** бала для *бізнесу* (порівняно із 3,98 бала у 2022 році). Показово, що індекс сприйняття поширеності корупції в тій сфері, де, власне, працюють опитані підприємці, системно оцінюється набагато нижче, ніж загальна поширеність, і в 2023 році становить лише 2,29 бала за 5-бальною шкалою (порівняно із 2,17 бала у 2022 році).

- На думку *населення*, перше і друге місце за поширеністю корупції посіли **судова система** (4,52) та **митниця** (4,41). На третьому місці – **прикордонний контроль** (4,25). Порядок найбільш корумпованих сфер, на думку населення, залишається незмінним уже третій період поспіль, що свідчить про незгасну актуальність антикорупційних дій у цих сферах. Тривожним сигналом є те, що у 2023 році впритул до ТОП-3 «традиційно» найбільш корумпованих сфер також наблизилася сфера гуманітарної допомоги (4,23).

З погляду *бізнесу*, корупція найбільш поширена у **сферах надання дозволів та видобування корисних копалин** та на **митниці** (4,44); далі йдуть **публічні закупівлі робіт і послуг для автодоріг** (4,39), а також інших **великих інфраструктурних проектів** (4,23). Індекси сприйняття поширеності корупції у найбільш корумпованих сферах перевищують 4,20 бала за 5-бальною шкалою в обох аудиторіях опитування.

І в широкій громадськості, і у представників бізнесу погіршилося сприйняття поширеності корупції. У більшості сфер спостерігається значуще збільшення індексу.

- Щодо оцінки динаміки *рівня корупції*, то у 2023 році спостерігається погіршення показників порівняно з 2022 роком. Про *зростання рівня корупції* повідомляють понад половину опитаних *громадян* (**61,2%**), що є *більш ніж удвічі більше*, ніж минулого року (29,2%). Представники *бізнесу* також відзначають суттєве *зростання рівня корупції* за останній рік – це відмітили **46,3%** респондентів, що *майже втричі більше* від показника 2022 року (16%). *Населення* сприймає зміни у рівні корупції більш болісно, ніж *бізнес*: якщо бізнес у своїх оцінках динаміки рівня корупції фактично повернувся на рівень 2021 року, то *населення* демонструє *найбільш негативну картину за усі роки спостережень*.

- Як *населення*, так і *бізнес* найчастіше схильні вважати **відповідальними за подолання корупції** центральні органи влади, такі як **Президент України та його Офіс, Парламент та Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)**. Ці три інституції є лідерами рейтингу третій рік поспіль

- Щодо оцінок **ефективності антикорупційної діяльності**, то вони суттєво і статистично значуще **знизилися** для всіх органів влади як серед *населення*, так і серед *бізнесу*, що є корекцією сприйняття після зростання у 2022 році (проте вищі за дані 2021 року). На думку обох аудиторій, серед органів влади **найбільш ефективною** у сфері протидії корупції є **Служба безпеки України**. СБУ є єдиною інституцією, оцінка якої серед підприємців не знизилася порівняно з 2022 роком.

- Рівень **обізнаності** обох аудиторій **щодо діяльності** антикорупційних органів залишається низьким (найкраще і населення, і бізнес знають про діяльності Національної поліції, а показники інших антикорупційних органів суттєво нижчі). Щодо більшості інституцій *населення* переважно обирає варіант відповіді «зовсім необізнані», а *бізнес* – «поверхнево обізнані».

- У 2023 році аудиторіям населення і бізнесу було запропоновано оцінити **рівень обізнаності щодо наявності електронних сервісів**, що слугують альтернативами корупційним практикам. Загалом рівень обізнаності населення щодо сервісів суттєво нижче від рівня обізнаності бізнесу. В аудиторії населення перше місце за рівнем обізнаності поділили сервіси електронних черг для отримання адміністративних послуг та сервіси медичних послуг. В аудиторії бізнесу беззаперечним лідером є електронний кабінет на сайті ДПС.

- У дослідженні було глибоко проаналізовано **корупційний досвід** населення і бізнесу, визначено **показники корупційного досвіду** респондентів **за сферами дослідження** та проведено аналіз корупційних ситуацій, які могли виникнути при зверненні громадян та підприємців за послугами у різних сферах (або при контактах із представниками відповідних закладів та установ). Цій проблематиці присвячено розділ 2.

- Зведені показники оцінки **корупційного досвіду населення у сферах** наведено в таблиці.

На «**перше місце**» серед інших сфер за поширеністю корупції у 2023 році вийшли **сервісні центри МВС (35,7%** з тих, хто контактували із сферою, засвідчили про наявність корупційного досвіду, це на 9,0 в.п. більше, ніж у 2022 році (26,7%), зростання є статистично значущим).

Друге місце в цьому рейтингу розділили три сфери з показниками від 31,4% до 32,5%:

- ✓ **будівництво та земельні відносини – 32,5%** (у 2022 році – 23,9%);
- ✓ **державна і комунальна медицина – 32,3%** (статистично значуще зростання на 7,5 в.п. до показника 2022 року (24,8%));
- ✓ **послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення – 31,4%** (у 2022 році – 28,7%).

Зведені показники¹ оцінки корупційного досвіду населення у сферах

Сфери діяльності	Корупційний досвід за самооцінкою	Виступали ініціаторами корупційних відносин	Корупційна ситуація виникла у зв'язку з вимогою	Стикалися зі сферою
	Від тих, хто стикався зі сферою			
Діяльність сервісних центрів МВС	↑35,7%	19,10%	29,50%	7,60%
Будівництво та земельні відносини	32,50%	9,70%	39,40%	3,30%
Державна та комунальна медицина (медичні послуги)	↑32,3%	13,50%	27,20%	49,40%
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення	31,40%	12,00%	26,60%	↓9,3%
Послуги закладів освіти (комунальні дитячі садки)	↑27,0%	11,70%	16,10%	9,20%
Послуги закладів вищої освіти	26,60%	11,00%	26,00%	↑13,8%
Діяльність правоохоронних органів (патрульна поліція, Національна поліція, СБУ, прокуратура)	↓23,4%	9,90%	19,00%	↓4,7%
Послуги закладів освіти (початкова та середня освіта)	↑21,6%	9,80%	↑13,4%	19,60%
Гуманітарна допомога	19,90%	2,90%	7,10%	15,60%
Надання адмін. послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (крім ЦНАП та сервісних центрів МВС)	16,80%	12,10%	15,60%	8,10%
Діяльність центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)	8,90%	6,50%	7,90%	↑25,8%

Найчастіше населення отримує корупційний досвід при контактах із закладами **державної або комунальної медицини**. До таких закладів протягом року звертається близько половини громадян. Таким чином, незважаючи на те, що рівень корупції у медицині нижчий, ніж у таких сферах, як *діяльність сервісних центрів МВС та будівництво та земельні відносини*, саме в медичних закладах основна маса українців отримує **корупційний досвід** (кожен третій з тих, хто звернувся по медичну допомогу). Тож, загалом **16,0%** українців у 2023 році мали досвід корупції у медичних закладах особисто або знають про такий досвід від членів родини. Порівняно з 2022 роком цей показник статистично значуще зріс, але не досяг рівня 2021 року (у 2021 та 2022 роках корупційний досвід у медичних закладах отримали 21,9% та 12,6% українців відповідно).

¹ Тут і далі у таблицях символами ↑ і ↓ позначені дані, що є статистично значуще вищими (нижчими) за значення попередньої хвили дослідження. Рівень значимості – 0,95. В дужках позначена різниця (у відсоткових пунктах) з показником 2022 року.

• Зведені показники оцінки **корупційного досвіду бізнесу** наведено у таблиці далі. Підприємці контактують із державою рідше від населення і рідше стикаються з корупцією при таких контактах. Приємно відзначити, що у **податковій** сфері, контакти з якою є найчастішими, рівень корупції найнижчий третій період поспіль.

Першість у рейтингу найбільш корумпованих сфер для бізнесу третій період поспіль утримує **митниця – 35,2%** з тих, хто контактували із сферою, заявили про наявність корупційного досвіду. Цей показник не змінився порівняно з 2022 роком.

Друге місце за поширеністю корупції поділили три сфери з показниками **27-29%**:

- ✓ **правоохоронні органи – 28,8%** (статистично значуще зростання показника порівняно з 2022 роком (18,6%));
- ✓ **будівництво та земельні відносини – 28,6%** (без значущої динаміки порівняно з 2022 роком (32,5%));
- ✓ послуги з **підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення – 26,6%** (у 2022 році – 29,3%).

Зведені показники оцінки корупційного досвіду бізнесу в сферах

Сфери діяльності	Корупційний досвід за самоцінкою	Виступали ініціаторами корупційних	Корупційна ситуація виникла у зв'язку з вимогою	Стикалися зі сферою
	Від тих, хто стикався зі сферою			
Митниця (митний контроль, оформлення митних документів для суб'єктів бізнесу)	35,20%	6,80%	27,10%	10,90%
Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування	28,80%	4,10%	16,30%	14,20%
Будівництво та земельні відносини	28,60%	5,90%	16,90%	11,20%
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення, крім послуг, пов'язаних з поточними розрахунками	26,60%	5,80%	22,60%	16,50%
Контроль і нагляд за підприємницькою діяльністю	↑ 24,5%	3,30%	20,50%	11,20%
Судова система	15,20%	3,00%	10,20%	10,10%
Виконання судових рішень	7,30%	1,30%	7,30%	7,80%
Діяльність податкових органів	13,10%	2,20%	9,00%	30,30%

• Окрім аналізу корупційного досвіду, ми також аналізували, хто виступає **ініціатором** створення корупційної ситуації. У всіх проаналізованих ситуаціях ініціаторами **найчастіше** виступають **представники сторони, яка надає послуги** (службовці органів влади, представники компаній-постачальників, адміністратори або фахівці навчальних та медичних закладів тощо). Загалом у 2023 році ініціаторами корупційних відносин (у сферах, що досліджувалися) були **12,1% населення** України та **3,9%** представників **бізнесу**. Ці показники після значущого зниження залишилися на рівні 2022 року.

Водночас **20,8%** населення та **11,9%** бізнесу були залучені до корупційних відносин у зв'язку з вимогою з боку представників органів влади або організацій та установ у відповідних сферах щодо здійснення неофіційних платежів або надання послуг. Це значуще більше, ніж показники 2022 року, фактично ми спостерігаємо повернення на рівень 2021 року після значущого покращення у 2022 році. Таким чином, зберігається тенденція, що громадяни, які опинилися в корупційній ситуації, частіше, ніж підприємці, є ініціаторами її створення.

- Враховуючи порівняння результатів досліджень 2021–2023 років, необхідно відмітити, що в окремих сферах ми спостерігаємо тенденцію до збереження доволі стабільної частки респондентів, які звикли отримувати послуги (взаємодіяти з органами влади, установами чи організаціями) через корупційний спосіб вирішення питань, тобто самостійно ініціюють корупційні практики. Для населення це спостереження стосується більшості сфер, для бізнесу – митниці і спілкування з контролюючими органами.

Найрідше підприємці виступають ініціаторами корупційних відносин в таких сферах, як контроль і нагляд за підприємницькою діяльністю, судова система, виконання судових рішень та діяльність податкових органів.

Відповідно до Методики стандартного опитування щодо корупції в Україні було розраховано **п'ять індикаторів** ефективності державної антикорупційної політики, які наведені у таблиці далі (докладно про методику вимірювання індикаторів – у розділі 3).

- Протягом 2017–2022 років спостерігалось поступове зростання частки *населення*, яка **негативно ставиться до корупційних проявів**: у 2017 році показник становив 43,3%, у 2021 році ця частка досягла майже половини (49,4%), а у 2022 році суттєво перевищила половину населення і становила 57,4% (+8 в.п. до рівня 2021 року). У 2023 році показник стабілізувався і становить **56,0%** (різниця в 1,4 в.п., порівняно з 2022 роком, не є статистично значущою).

У 2023 році частка **антикорупційно налаштованого бізнесу** стабілізувалася після зростання у 2022 році і становить **57,8%** (негативна динаміка мінус 2,5 в.п. не є значущою, а показник 2023 року статистично значуще перевищує показник 2021 року).

- Частка *населення*, яке мало **власний корупційний досвід** (за самооцінкою респондентів їхньої залученості до корупції), стабілізувалася після зниження у 2022 році і становить **19,5%** (зростання із 17,7% у 2022 році не є статистично значущим).

А от в аудиторії *бізнесу* спостерігається негативна тенденція до збільшення частки підприємств, які мали корупційний досвід. У 2023 році вона становила **22,2%**, що статистично більше від показника 2022 року (зростання на 6,8 в.п.). Також цей показник вперше за три роки перевищив аналогічний показник в аудиторії населення.

- Частка громадян, **готових повідомляти** про факти корупційних проявів, також закріпилася на рівні 2022 року після зростання і становить серед *населення* – **10,2%**, а серед *бізнесу* – **26,9%**.

- Частка опитаних, які **заявили про факти корупції** стосовно них компетентним органам, залишається низькою, але продовжує тенденцію до зростання серед *бізнес-аудиторії* (**14,0%** у 2023 році). Серед *населення* динаміка фактично відсутня в період 2021–2023 років, і частка таких респондентів перебуває в межах від 5,2% до **6,5%** (для 2023 року).

- Частки осіб, які **схвалюють діяльність викривачів**, знизились у 2021 році, проте **зросли** у 2022 році і продовжили зростання у 2023 році: абсолютні більшості як **населення (67,3%)**, так і **бізнесу (89,6%)** схвалюють їхню діяльність.
- Лише **16,1%** населення можна було вважати **належно обізнаними з гарантіями правового захисту викривачів** у 2023 році, цей показник залишається на приблизно однаковому рівні у 2021–2023 роках.

№	Назва індикатора	Аудиторія	2017	2020	2021	2022	2023
1	Частка, яка негативно ставиться до корупційних проявів ¹	Населення	43,3%	↑46,8%	49,4%	↑57,4%	56,0%
		Бізнес	56,7%	↓51,5%	55,3%	↑60,3%	57,8%
2	Частка, яка мала власний корупційний досвід ²	Населення	НД	27,0%	26,0%	↓17,7%	19,5%
		Бізнес	НД	НД	21,6%	↓15,4%	↑ 22,2%
3.1	Частка готових повідомляти про факти корупційних проявів ³	Населення	10,9%	↓8,1%	↑9,8%	11,2%	10,2%
		Бізнес	21,0%	17,9%	↑22,7%	↑26,2%	26,9%
3.2	Частка, яка заявила про факти корупції, що мали стосовно неї місце, компетентним органам ⁴	Населення	НД	3,3%	↑5,7%	5,2%	6,5%
		Бізнес	НД	НД	10,5%	12,8%	14,0%
4	Частка, яка схвалює діяльність викривачів ⁵	Населення	НД	71,8%	↓60,6%	↑65,1%	67,3%
		Бізнес	НД	84,5%	↓79,5%	↑86,0%	↑ 89,6%
5	Частка, яка належно обізнана з гарантіями правового захисту викривачів ⁶	Населення	НД	НД	13,4%	17,7%	16,1%

НД (немає даних) – позначає ситуації, коли неможливо розрахувати значення індикатора через відсутність відповідних даних

¹ За результатами аналізу відповідей у проєктивній ситуації визначалась питома вага респондентів, які відмовились від корупції як способу вирішення певних проблем (від застосування корупційної моделі поведінки). Детальніше – див. розділ 3.

² Визначалася частка респондентів, які ствердно відповіли на питання «Чи стикалися Ви з корупцією останні 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?» (для підприємців – «...в інтересах підприємства, у якому Ви працюєте?»); особисто стикався або стикалися члени його сім'ї – для населення; особисто стикався або стикалися працівники підприємства (як його представники) – для бізнесу.

³ За результатами аналізу відповідей у проєктивній ситуації визначалась питома вага респондентів, які б повідомили компетентні органи чи ЗМІ про можливість використання корупційного шляху вирішення певної проблеми. Детальніше – див. розділ 3.

⁴ Визначалася частка респондентів, які ствердно відповіли на питання «Чи подавали Ви скаргу до органів влади або до правоохоронних органів у зв'язку з випадком корупції?» (для бізнесу – як керівник / представник підприємства).

⁵ Визначалася частка респондентів, які на питання «Яке Ваше ставлення до людей, які подають скарги (повідомлення) до органів влади або до правоохоронних органів у зв'язку з випадком корупції?» відповіли «Повністю схвалюю» та «Скоріше схвалюю».

⁶ Визначалася частка респондентів, які на питання «На Ваш погляд, чи мають громадяни, які подають повідомлення про випадки корупції до компетентних органів, такі права?» обрали принаймні 5 правильних варіантів відповіді з 8.

ВСТУП

Необхідність розробки та запровадження спеціального інструментарію як базового елементу системи оцінювання рівня корупції зумовлена сучасними вимогами до механізмів розробки та реалізації державної антикорупційної політики, що сформульовані, зокрема, в Конвенції ООН проти корупції (2003).

У ст. 61 Конвенції йдеться про те, що кожна Держава-учасниця, консультуючись з експертами, розглядає можливість проведення аналізу тенденцій корупції на своїй території, а також умов, в яких здійснюються корупційні злочини. З метою розроблення (наскільки це можливо) загальних визначень, стандартів і методологій, розглядають можливість розширення статистичних даних, аналітичних знань про корупцію та інформації, у тому числі про оптимальні види практик у справі запобігання корупції й боротьби з нею, та обміну ними через посередництво міжнародних і регіональних організацій. Кожна Держава-учасниця розглядає можливість здійснення контролю за своєю політикою і за практичними заходами боротьби з корупцією, а також проведення оцінки їхньої ефективності й дієвості¹. Конкретизація цих положень міститься в рекомендаціях міжнародних моніторингових організацій, які впроваджені також і в українське антикорупційне законодавство.

Так, відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про запобігання корупції»² Національне агентство має забезпечити організацію проведення досліджень з питань вивчення ситуації щодо корупції в Україні. Методика стандартного опитування щодо корупції в Україні, затверджена НАЗК, дає змогу провести моніторинг ситуації у сфері запобігання і протидії корупції в Україні, який фіксує динаміку показників поширеності корупції і сприйняття населенням ефективності антикорупційної діяльності.

Обмеження дослідження, зумовлене його проведенням під час війни російської федерації з Україною. В усіх хвилях дослідження генеральною сукупністю є населення / підприємства, які проживають / розміщені на території України (крім тимчасово окупованих територій, а також на територіях бойових дій). У 2022–2023 роках, після повномасштабного вторгнення, суттєвих змін зазнав склад населення України через окупацію і поширення бойових дій на більшу частину території, а також масовий виїзд українців за кордон. Дані кожної хвили залишаються репрезентативними для України, де українські органи влади здійснюють свої повноваження (і, відповідно, реалізують антикорупційну політику). Проте зміни від попередніх років до 2022–2023 років можуть бути зумовленими не лише зміною у поглядах і поведінці досліджуваної сукупності, а й зміною у складі сукупності.

¹ Конвенція ООН проти корупції // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#o519

² Закон України «Про запобігання корупції» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n159>

Мета дослідження – комплексна оцінка корупційної ситуації в Україні у 2023 році. До завдань дослідження входить оцінка державної антикорупційної діяльності в Україні, оцінка розуміння та сприйняття корупції, визначення корупційного досвіду населення та бізнесу, а також оцінка, відповідно до Методики, рівня поширеності корупційних практик у таких сферах:

Компонент соціологічного дослідження	Сфера	
<i>Загальнонаціональне опитування населення</i>	1	Державна та комунальна медицина (медичні послуги)
	2	Послуги закладів вищої освіти
	3	Послуги закладів освіти (<i>початкова та середня освіта</i>)
	4	Послуги закладів освіти (<i>комунальні дитячі садки</i>)
	5	Діяльність сервісних центрів МВС
	6	Діяльність центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)
	7	Надання адміністративних послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (<i>крім ЦНАП та сервісних центрів МВС</i>)
	8	Гуманітарна допомога
<i>Загальнонаціональне опитування населення / Загальнонаціональне опитування представників бізнесу</i>	9	Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення (<i>крім послуг, пов'язаних з поточними розрахунками</i>)
	10	Будівництво та земельні відносини
	11	Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування
<i>Загальнонаціональне опитування представників бізнесу</i>	12	Діяльність податкових органів (<i>нарахування і стягнення податкових та інших обов'язкових платежів</i>)
	13	Контроль і нагляд за господарською діяльністю
	14	Митниця (<i>митний контроль, оформлення митних документів для суб'єктів бізнесу</i>)
	15	Судова система (<i>у т.ч., виконання судових рішень</i>)

Опитування населення та підприємців забезпечує надійне оцінювання (репрезентативність) основних показників для України загалом та для шести економіко-географічних регіонів України, а саме:

- м. Київ;
- Північний регіон: Київська, Житомирська, Сумська, Чернігівська області;
- Центральний регіон: Черкаська, Полтавська, Кіровоградська, Вінницька області;
- Східний регіон: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська області;
- Південний регіон: Одеська, Миколаївська, Херсонська області;
- Західний регіон: Івано-Франківська, Хмельницька, Чернівецька, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Волинська, Закарпатська області.

Опитування населення та представників бізнесу є п'ятою хвилею загальнонаціонального дослідження з комплексної оцінки корупційної ситуації в Україні, польовий етап (збір даних) відбувався у листопаді – грудні 2023 року.

Перша хвиля дослідження проведена у 2017 року, друга – у 2020 року під час епідемії COVID-19, третя – у грудні 2021 року, до початку широкомасштабного вторгнення. Польовий етап робіт реалізували фахівці незалежної дослідницької компанії ІП «ГФК Юкрейн» у період

з травня по липень 2017 року. Фахівці незалежної дослідницької компанії ТОВ «ІНФО САПІЄНС» провели польові роботи другої – п'ятої хвиль: з березня по квітень 2020 року, з листопада по грудень 2021 року, у грудні 2022 року та з листопада по грудень 2023 року.

Порівняння результатів цього опитування з попередніми викладено у звіті у випадках, де це було методологічно коректно, тобто коли формулювання запитань і віяла відповідей збігалися.

Опитування населення

Опитування проводилося методом комп'ютеризованих особистих інтерв'ю (CAPI). Вибірка репрезентує доросле населення України. Перша хвиля проводилась з 29 травня по 21 червня 2017 року, друга – з 4 березня по 6 квітня 2020 року, третя – з 29 листопада по 29 грудня 2021 року, четверта – з 9 по 28 грудня 2022 року, п'ята – з 8 листопада по 4 грудня 2023 року. У межах першої хвилі проведено 2585 особистих інтерв'ю, в межах другої – 2516, в межах третьої – 2636, в межах четвертої – 2646, в межах п'ятої – **2488**. Максимальна теоретична похибка вибірки населення не перевищує ± 2 відсоткових пункти без врахування дизайнефекту. Вибірки усіх хвиль будувалися за аналогічним дизайном: вибірка стратифікована за областями і типом поселення, багатоступенева, випадкова на кожному етапі. Для інтерв'ю респонденти в домогосподарствах обиралися випадковим чином за методом «останнього дня народження». Вагові коефіцієнти застосовувалися відповідно до даних Державної служби статистики України про соціально-демографічну структуру населення. Для побудови вагових коефіцієнтів (відповідно до даних Державної служби статистики України про соціально-демографічну структуру населення станом на 01.01.2022) у респондентів четвертої хвилі запитували про місце їхнього постійного проживання до початку широкомасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року, на дані якого і був зважений масив даних.

Для формування вибіркового навантаження на населений пункт командам інтерв'юерів дані Держстату були скориговані на дані Info Sapiens щодо поточного проживання населення України, отримані за допомогою телефонних опитувань методом випадкової генерації номера, проведених у січні – вересні 2023 року (розмір вибірки 15 900 респондентів).

У 2022 та 2023 роках через бойові дії були обмеження у таких регіонах щодо проведення польових робіт:

1. АР Крим – немає у вибірці.
2. Дніпропетровська область – з вибірки був виключений Нікопольський район, частково Павлоградський та Синельниківський райони.
3. Донецька область – немає у вибірці.
4. Житомирська область – не охоплені прикордонні райони.
5. Запорізька область – був охоплений лише обласний центр та Запорізький район.
6. Київська область – не охоплені прикордонні райони.
7. Луганська область – немає у вибірці.
8. Місто Севастополь – немає у вибірці.
9. Миколаївська область – був охоплений лише обласний центр, передмістя Миколаєва та північ області.

10. Сумська область – був охоплений лише обласний центр, південна та східна частини області.
11. Харківська область – був охоплений лише обласний центр, передмістя Харкова та захід області.
12. Херсонська область – немає у вибірці.
13. Чернігівська область – був охоплений лише обласний центр, південна та східна частини області.

Опитування підприємців

Опитування проводилося методом комп'ютеризованих телефонних інтерв'ю (CATI). Вибірка репрезентує фізичних осіб – підприємців (ФОП) та власників бізнесу та/або менеджерів підприємств – юридичних осіб. Загалом було опитано **1208** респондентів, період опитування – з 13 листопада по 11 грудня 2023 року. Для довідки: у межах першої хвили проведено 1005 телефонних інтерв'ю, в межах другої – 1093, третьої – 1224, четвертої – 1203. Максимальна теоретична похибка вибірки підприємців не перевищує ± 3 відсоткових пункти без врахування дизайн-ефекту. Абсолютна більшість опитаних є власниками, співвласниками, директорами або заступниками директорів підприємств, у поодиноких випадках також опитано головних бухгалтерів, керівників відділів та інших респондентів, що обіймали керівні посади. Вибірка¹ випадкова, стратифікована за регіоном реєстрації і розміром суб'єктів підприємницької діяльності, формується шляхом випадкового вибору телефонних номерів, які містяться в ЄДР (за винятком тих, що діють на тимчасово окупованих територіях). Вагові коефіцієнти застосовуються відповідно до даних Державної служби статистики України про фізичних осіб – підприємців (ФОП), розмір суб'єктів господарювання, види економічної діяльності та регіони реєстрації станом на 2021 рік.

Після вступних запитань, запитань щодо важливості проблем, оцінки корупційності ситуацій та самооцінки обізнаності усім категоріям респондентів з метою забезпечення однакового розуміння корупції зачитувалася така інформація:

«Корупція передбачає різні форми поведінки. У цьому дослідженні нам хотілось би, щоб Ви розуміли корупцію як:

- 1) зловживання публічним службовцем (державним службовцем або службовцем органів місцевого самоврядування) або службовими особами підприємств (організацій) своїми службовими повноваженнями з метою одержання хабаря (неправомірної вигоди);*
- 2) надання хабаря (неправомірної вигоди) публічному службовцю або службовій особі підприємств (організацій) з метою схилити його до зловживання своїми службовими повноваженнями.*

¹ Підходи до формування вибірки підприємців змінювалися у різних хвилях. Наприклад, у третій і четвертій хвилях досліджень (2021 та 2022 роки) частка ФОПів встановлена пропорційно до розподілу кількості ФОПів і юридичних осіб – 29% (у першій хвилі частка ФОПів – 20%, у другій – 50%). Для уніфікації попередні вибірки були переважені відповідно до підходу третьої і четвертої хвиль. Це дає можливість порівнювати дані, але показники з опитування бізнесу в цьому звіті відрізняються від тих, що були наведені у звітах за 2017 та 2020 роки.

Таким чином, корупція завжди пов'язана з неправомірною вигодою (гроші, інше майно, переваги, пільги, послуги тощо), яку публічний службовець або службова особа підприємств (організацій) фактично отримує чи намагається отримати як плату за зловживання своїми службовими повноваженнями чи пов'язаними з ними можливостями».

Якщо у тексті, таблицях чи рисунках стверджується наявність статистично значущих¹ змін порівняно з попередніми роками, то слід мати на увазі, що для статистичних розрахунків усюди брався рівень значимості 0,95.

Статистичний аналіз для підгруп респондентів здійснювався у випадку, коли кількість відповідей у підгрупі становила 50 або більше.

¹ Наявність статистично значущої динаміки показників при порівнянні даних 2022 і 2023 років означає, що вказана відмінність малоймовірно могла б виникнути випадково. Цей вираз не означає, що ця різниця повинна бути велика, важлива або значуща в загальному сенсі цього слова.

РОЗДІЛ 1. ПОКАЗНИКИ СПРИЙНЯТТЯ КОРУПЦІЇ

1.1. Сприйняття важливості корупції

За даними опитування *населення*, у 2023 році **корупція** піднялась на **друге місце** серед основних проблем, перелік яких пропонувався респондентам (рис. 1.1.1), порівняно із третім місцем у 2022 році. У 2023 корупцію назвали **дуже серйозною проблемою 71,6%** громадян, що є більшим за аналогічний показник у 2022 році на 7,4 в.п. Таким чином, оцінка серйозності корупції повернулася на рівень 2020–2021 років, після зниження у 2022 році.

Широкомасштабна **збройна агресія російської федерації** залишається найбільш актуальною проблемою для українців, дуже серйозною її назвали майже **90%** опитаних. А проблема *високої вартості життя* дещо втратила важливість для українців, проте все ще залишається у ТОП-3, дуже важливою цю проблему назвали 63,7% опитаних (на 5,5 в.п. менше, ніж у 2022 році). Натомість такі проблеми, як **несправедливість в системі правосуддя** та **захоплення влади олігархами**, які демонстрували зниження показників важливості минулого року, *повертаються до «довоєнних» значень* – дуже важливими ці проблеми назвали **59,7%** та **59,4%** українців відповідно (більше, ніж у 2022 році, на 4,5 та 6,0 в.п. відповідно).

Проблема *безробіття*, важливість якої значно зросла минулого року, у 2023 демонструє *значне зниження* показника. Дуже важливою проблему безробіття назвали 49% українців, що на 15 в.п. нижче, ніж у 2022 році. Показник також є нижчим за «довоєнний» 2021 рік, коли дуже важливою цю проблему назвали 57,1% опитаних громадян.

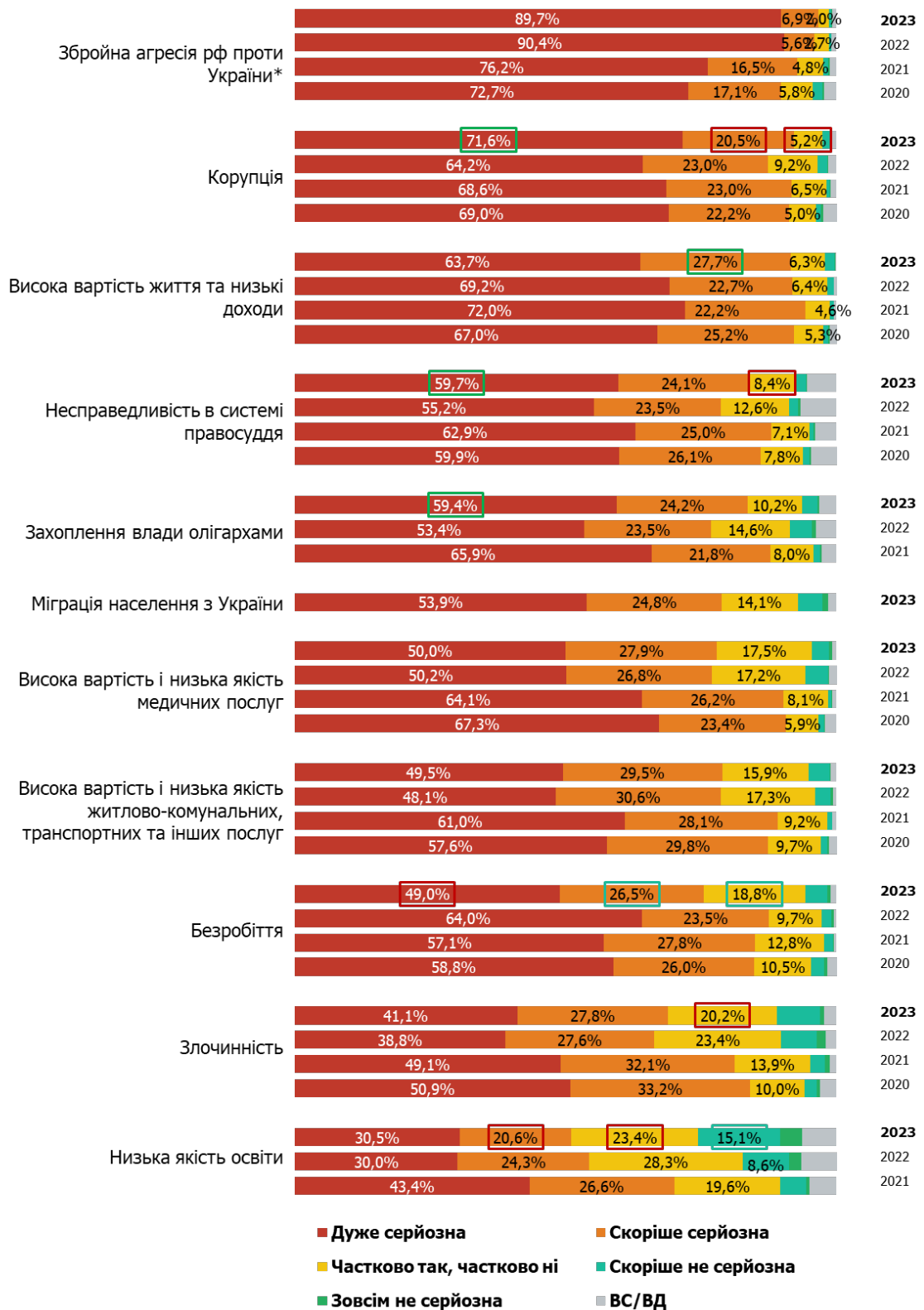
Якщо поєднувати відповіді «дуже серйозна проблема» та «серйозна», то **«лідерами»**, серед інших проблем (окрім проблеми **військової агресії росії**, для якої сумарний показник становить **96,6%**), станом на грудень 2023 року є:

- **корупція** (92,1%, зростання на 4,9 в.п. є значущим);
- **висока вартість життя та низькі доходи** (91,4%, зниження на 0,5 в.п.);
- **несправедливість в системі правосуддя** (83,8%, зростання на 5,1 в.п. є значущим) та **захоплення влади олігархами** (83,6%, зростання на 6,7 в.п. є значущим).

Решту проблем як серйозні оцінюють менше ніж 80% респондентів. Водночас необхідно зауважити, що досить важливими для громадян залишаються такі проблеми, як **висока вартість і низька якість житлово-комунальних, транспортних та медичних послуг**, про що зазначили 78,9% та 77,9% опитаних відповідно. Також серйозною українці вважають проблему **міграції населення з України**, яку додали до переліку цього року – про це зазначили 78,8% громадян (дуже серйозною її назвали 53,9%).

Замикає рейтинг проблем в Україні **низька якість освіти** (51,1% респондентів вважають цю проблему серйозною). Щодо цієї проблеми також зафіксовано зниження показника другий рік поспіль: на 3,3 в.п. порівняно з 2022 роком.

Рис. 1.1.1. Сприйняття основних проблем України: населення¹

* у 2020–2021 роках варіант відповіді формулювався так: «Військові дії у Донецькій і Луганській областях»

¹ Питання: «Як Ви вважаєте, наскільки серйозними є нижче перераховані проблеми для України?» Тут і далі рамками на графіках позначені дані, що статистично значуще відрізняються від даних 2022 року. Рівень значимості – 0,95.

Дані опитування *бізнесу* (рис. 1.1.2) загалом підтверджують тенденції, які простежуються при аналізі відповідей населення. Зокрема, оцінки серйозності більшості проблем зросли після зниження у 2022 році. Значуще зниження зафіксовано лише щодо проблеми **безробіття** (у 2022 році проблему вважали серйозною або дуже серйозною 66,1%, а у 2023 році – 54,3% опитаних представників бізнесу).

Оцінка **корупції** як проблеми також значуще зросла і продовжує посідати «чільне» місце (**друге місце у рейтингу загалом**, або перше серед інших проблем, якщо «винести за дужки» збройну агресію росії). **88,2%** опитаних представників бізнесу вважають корупцію **серйозною** проблемою, з них **73,0%** – **дуже серйозною** (статистично значуще *зростання* показників на 11,0 в.п. та 17,8 в.п. відповідно, порівняно з показниками 2022 року). Таким чином, оцінка корупційних загроз в аудиторії бізнесу повернулася на рівень 2021 «довоєнного» року.

Загроза **міграції населення з України** вимірюється вперше у 2023 році і одразу увійшла в ТОП-3 проблем з показником **85,3%** респондентів, які вважають її серйозною або дуже серйозною. Можна припустити, що саме міграційні процеси стали чинником зниження проблеми безробіття.

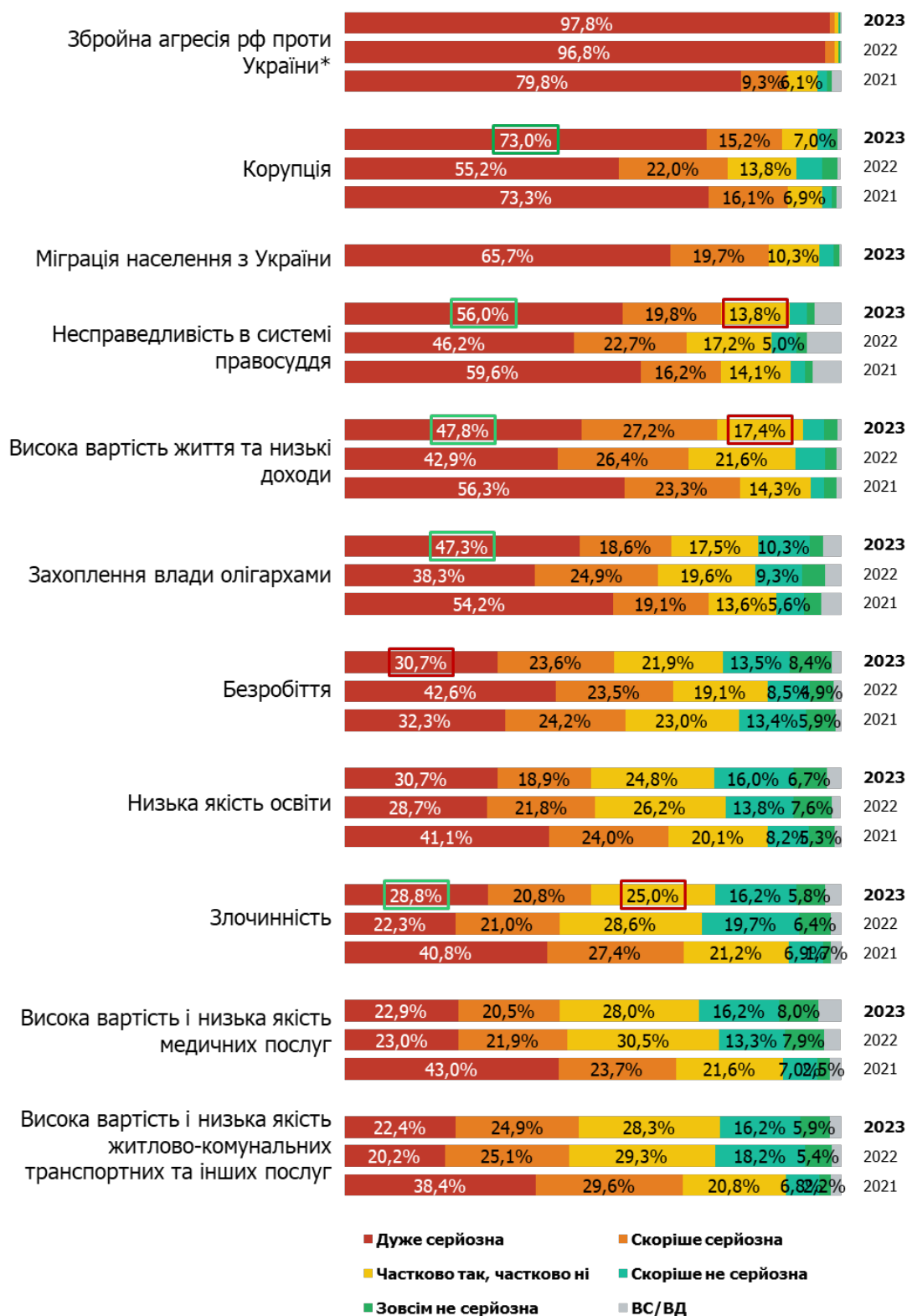
Окрім війни, корупції і міграції, підприємців також турбують **несправедливість у системі правосуддя** та **висока вартість життя і низькі доходи** – оцінка серйозності обох проблем значущо *зростає*, близько **75%** опитаних вважають їх серйозними або дуже серйозними (зауважимо, що зростання відбулося саме за рахунок тих респондентів, які вважають їх дуже серйозними).

Таким чином, обидві групи респондентів (населення та бізнес) протягом усього періоду спостережень відносять корупцію до «лідерів» проблем. *Зростання оцінок проблеми корупції* у відповідних рейтингах (друге місце як серед населення, так і серед бізнесу, і «першість», якщо не враховувати збройну агресію рф проти України) продовжує бути актуальним **сигналом** щодо необхідності її вирішення.

Ймовірні причини зростання проблематики корупції порівняно з 2022 роком ми схильні пояснювати скоріше дещо «штучним» зниженням показників минулого року. Фактично, якщо виключити з оцінки 2022 рік, то динаміка показника, порівняно з 2021 роком, відсутня.

Зниження оцінок 2022 року могло бути спричинене почуттям згуртованості суспільства перед зовнішньою загрозою, а також очікуваннями щодо оздоровлення суспільства від «хвороби» корупції внаслідок стресу (війни). Оскільки протягом майже 2-х років сталого оздоровлення не відбулося, а увага у 2023 році в українському суспільному просторі до питань щодо корупції була значною (висвітлення в медіа випадків розкриття злочинів, актуалізація необхідності проведення антикорупційних реформ у контексті виконання вимог для вступу в ЄС тощо), то оцінки корупції як проблеми повернулися на «довоєнний» рівень.

Рис. 1.1.2. Сприйняття основних проблем України: бізнес¹

* у 2021 році варіант відповіді формулювався так: «Військові дії у Донецькій і Луганській областях»

¹ Питання: «Як Ви вважаєте, наскільки серйозними є нижче перераховані проблеми для України?»

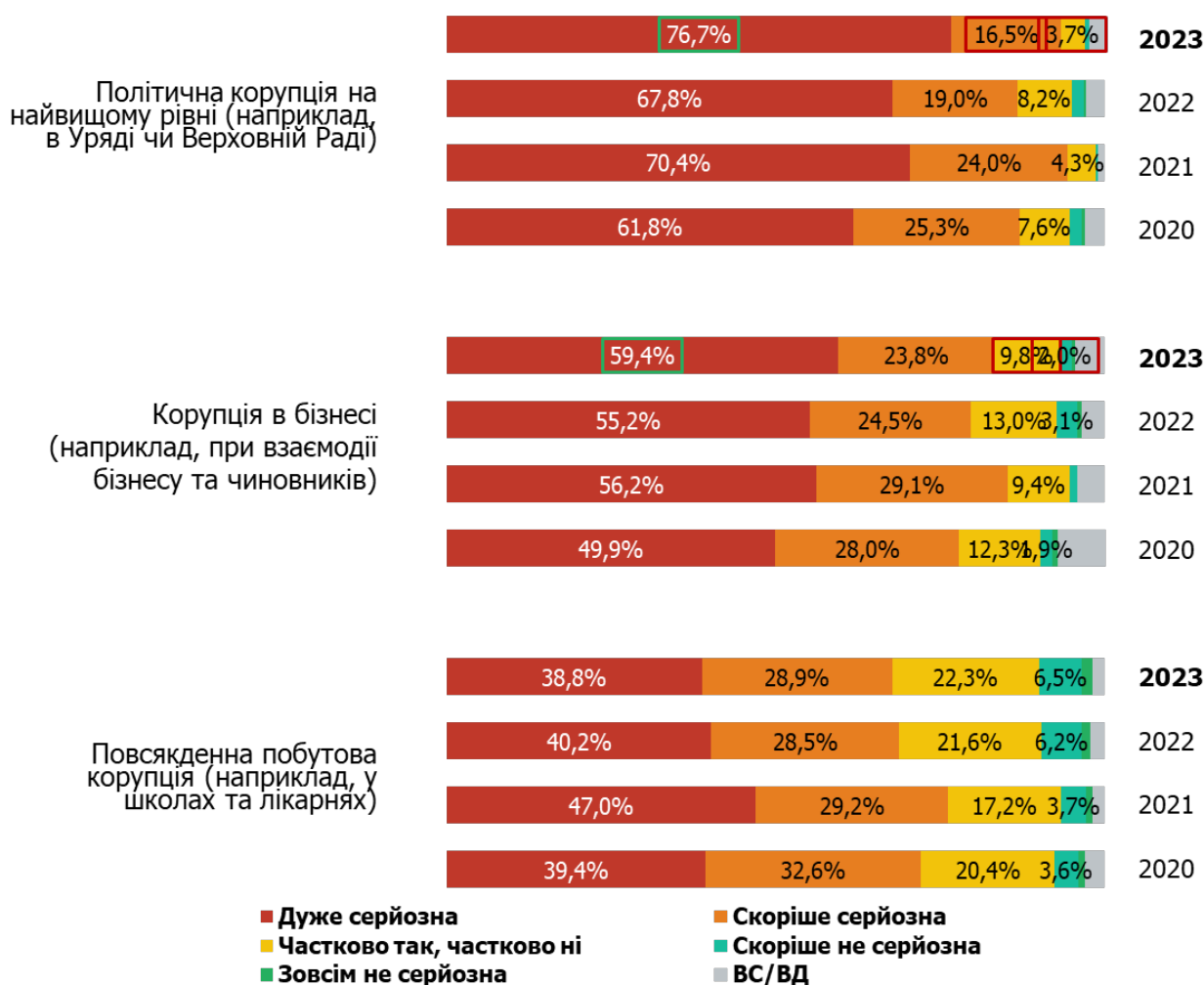
1.2. Розуміння та сприйняття поширеності корупції

Оцінка типів корупції як серйозної проблеми для України

За даними опитування населення, серед усіх типів корупції найбільш серйозною проблемою респонденти вважають **політичну корупцію на найвищому рівні** (93,2% назвали корупцію в Уряді чи Верховній Раді серйозною або дуже серйозною проблемою). На другому – **корупція у бізнесі** (з показником 83,2%), а на третьому – **повсякденна побутова корупція** (67,7%) (рис 1.2.1).

Саме політична корупція і корупція в бізнесі є чинниками зростання проблематики корупції загалом. Адже оцінки серйозності **політичної корупції** та **корупції в бізнесі** у 2023 році **зросли** на 6,4 та 3,5 в.п. відповідно (зростання є статистично значущим). Тим часом оцінки повсякденної побутової корупції залишились на рівні, близькому до минулого року (зниження на 1 в.п. не є статистично значущим).

Рис. 1.2.1. Серйозність різних типів корупції в Україні: населення¹

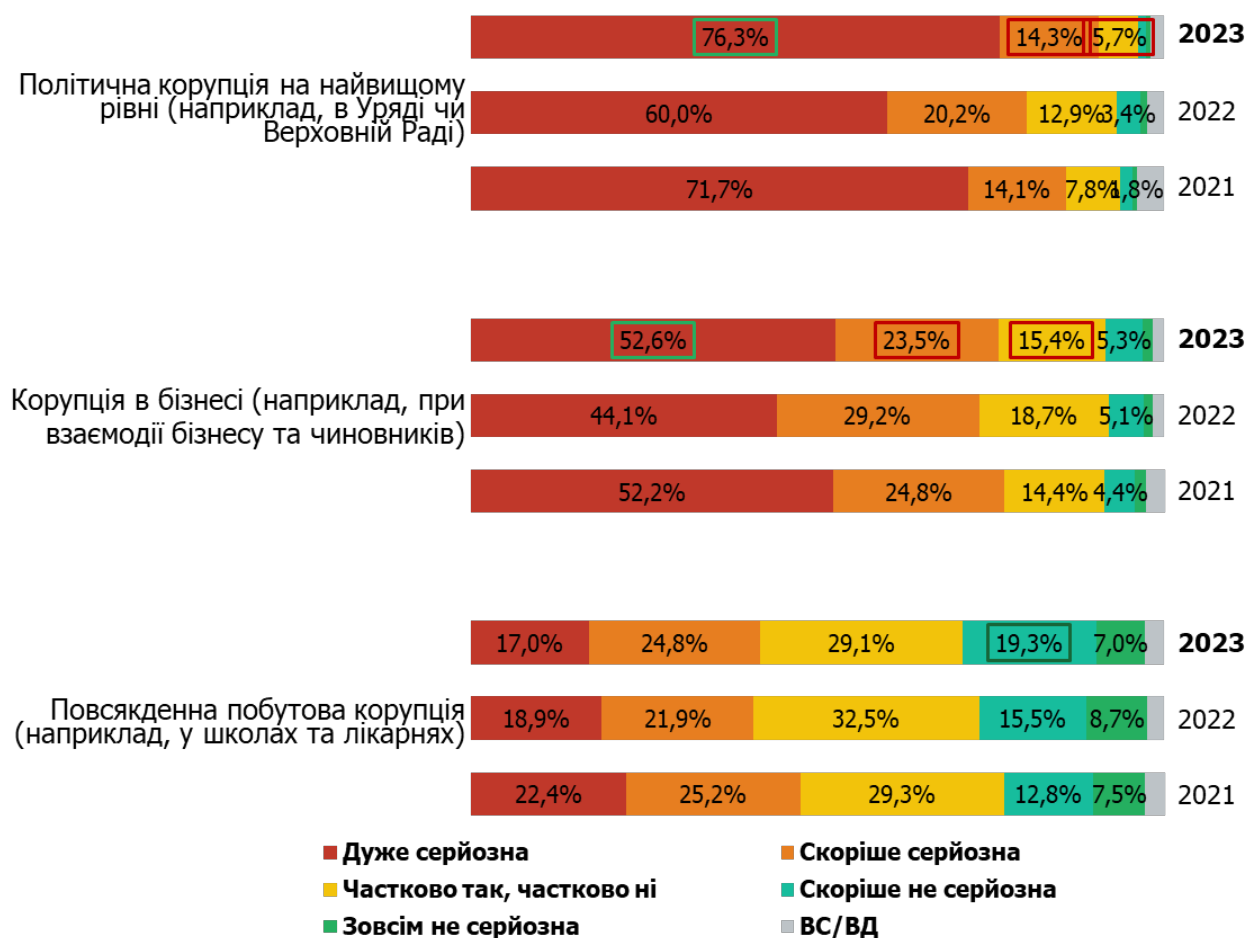
¹ Питання: «Наскільки серйозною проблемою для України Ви вважаєте такі типи корупції?»

Опитані *підприємці* також вважають **політичну корупцію** на найвищому рівні найбільш серйозним типом корупції серед трьох запропонованих. Якщо у 2021–2022 роках бізнес оцінював політичну корупцію як менш серйозну порівняно з населенням, то у 2023 році аудиторії зійшлися в оцінках (**90,6%** аудиторії бізнесу оцінюють цей тип корупції як серйозний або дуже серйозний).

Показово, що серед підприємців оцінки серйозності *політичної корупції зросли* навіть порівняно з *2021 роком*. Оцінки *корупції в бізнесі* повернулися на рівень 2021 року, а оцінки *побутової корупції* залишилися без динаміки після зниження у 2022 році.

Зауважимо, що різними залишаються оцінки серйозності *проблеми побутової корупції населенням (67,7%)* та представниками *бізнесу (41,8%)*. Якщо в опитуванні *населення* оцінка цього типу корупції «відстає» від політичної корупції на 25,6 в.п., то серед підприємців – більш ніж удвічі (на 48,8 в.п.). Тобто проблема побутової корупції залишається чутливою для населення, яке у своїх оцінках певним чином завищує її важливість для держави. Представники ж підприємництва дають більш реалістичні оцінки, краще розуміючи збитки для України саме політичної корупції та корупції в бізнесі.

Рис. 1.2.2. Серйозність різних типів корупції в Україні: бізнес

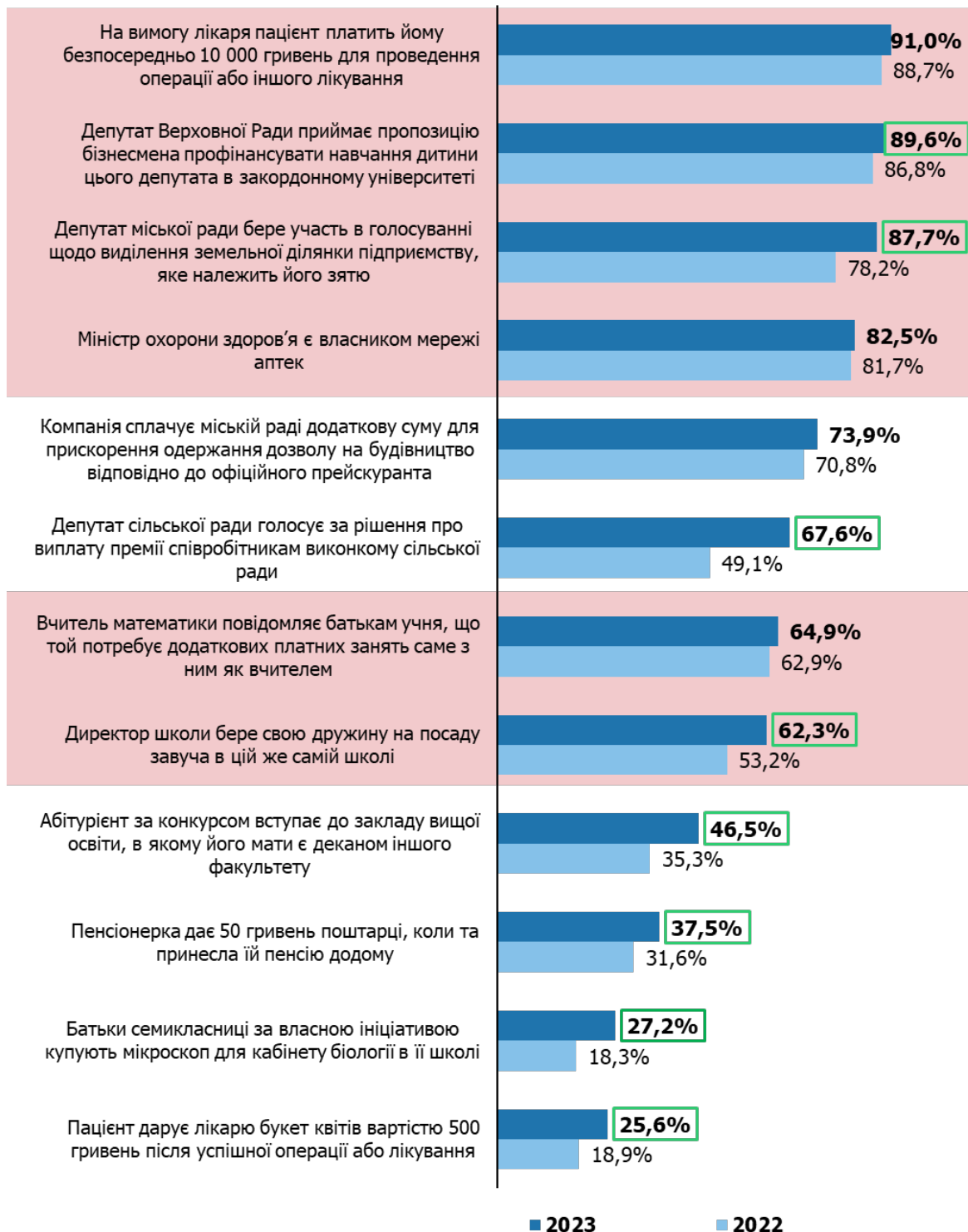

Розуміння (ідентифікація) корупції

Існують різновиди поведінки, які можуть виглядати як корупційні, однак не є такими з точки зору закону, і навпаки. Людям, які не обізнані із юридичними визначеннями корупції, не завжди легко розрізнити, яка саме ситуація є корупційною відповідно до правової моделі. Тому важливо визначити, за якими саме критеріями люди *ідентифікують ситуації як корупційні* в конкретних випадках.

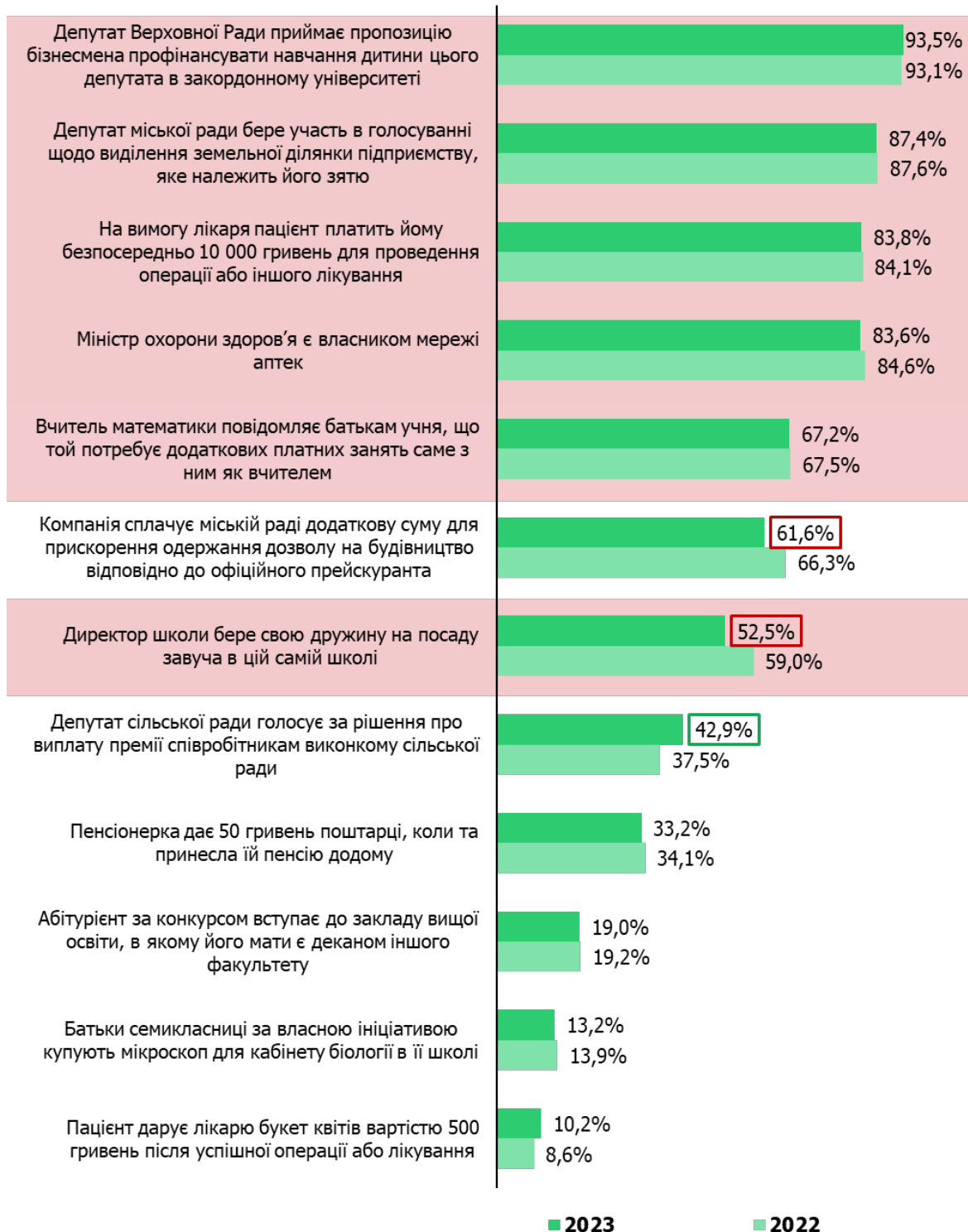
У дослідженні було застосовано метод «прожективних ситуацій» – респондентам (*як населенню, так і підприємцям*) пропонувався набір типових життєвих ситуацій (які мають умовний характер і жодним чином не пов'язані з конкретними особами) з проханням визначити наявність чи відсутність у цих ситуаціях *корупційної складової*. Результати цього компоненту дослідження наведені на рисунках 1.2.3 (населення) і 1.2.4 (бізнес).

Рис. 1.2.3. Ідентифікація корупції: розподіл частки відповідей за ситуаціями, які респонденти вважають корупцією: населення¹

¹ Питання: «На Ваш погляд, чи перелічені нижче ситуації є проявами корупції або іншими порушеннями антикорупційного законодавства?»
На рисунку корупційні ситуації згідно із законодавством прописані на рожевому тлі

Рис. 1.2.4. Ідентифікація корупції: розподіл частки відповідей за ситуаціями, які респонденти вважають корупцією: бізнес¹

¹ Питання: «На Ваш погляд, чи перелічені нижче ситуації є проявами корупції або іншими порушеннями антикорупційного законодавства?»
На рисунку корупційні ситуації згідно із законодавством прописані на рожевому тлі

Результати дослідження серед *населення* у 2023 році загалом *збігаються* з висновками минулих років. Суттєвий відсоток опитаних вважає корупцією випадки, які не є корупційними згідно із законодавством. Ба більше, серед населення зросла тенденція вбачати корупційну складову там, де згідно із законодавством її нема. Зокрема, спостерігаємо статистично значуще зростання ствердних відповідей щодо некорупційних ситуацій:

- «депутат сільської ради голосує за рішення про виплату премії співробітникам виконкому сільської ради» – порівняно з минулим роком частка респондентів, які назвали її корупційною, зросла на 18,5 в.п. до 67,6%;
- «абітурієнт за конкурсом вступає до закладу вищої освіти, в якому його мати є деканом» (46,5%, зростання на 11,2 в.п.);
- «пенсіонерка дає 50 гривень поштарці, коли та принесла їй пенсію додому» (37,5%, зростання на 5,9 в.п.);
- «батьки семикласниці за власною ініціативою купують мікроскоп для кабінету біології в школі» (27,2%, зростання на 8,9 в.п.);
- «пацієнт дарує лікарю букет квітів вартістю 500 гривень після успішної операції або лікування» (25,6%, зростання на 6,7 в.п.).

Наслідком цього, зокрема, є висока *ймовірність визнання корупцією поведінки, яка такою не є*. Однак, якщо як **індекс ідентифікації корупції** прийняти частку респондентів, які правильно розрізняють більше ніж половину (тобто 7 або більше із 12) запропонованих ситуацій, то рівень цього показника в **населення** не змінився: у 2023 році він становив **70,9%**, а в 2022 році – 71,8% (різниця в 0,9 в.п. не є статистично значущою).

Бізнес загалом *краще орієнтується* в розрізненні корупційних і некорупційних ситуацій. Тільки одну ситуацію більшість опитаних підприємців хибно визначили як корупційну: «Компанія сплачує міській раді додаткову суму для прискорення одержання дозволу на будівництво відповідно до офіційного прейскуранта» – оцінили як корупційну 61,6% респондентів бізнес-аудиторії (але частка хибнопозитивних відповідей значуще знизилася порівняно з 2022 роком). Загалом індекс **ідентифікації корупції бізнесом** за аналогічною методикою (коректно розрізняють 7 або більше із 12 запропонованих ситуацій) *вищий* за рівень обізнаності населення: у 2022–2023 роках цей показник становив **91,7%** та **91,4%** відповідно.

Сприйняття поширеності корупції

Вивчення сприйняття корупції є важливим для розробки антикорупційної політики та оцінки її впровадження. Прикметно, що сприйняття корупції не завжди відповідає об'єктивному поширенню корупційних практик.

У дослідженні було використано кілька індексів для визначення показника сприйняття поширеності корупції (далі – «індекс сприйняття поширеності корупції»), які у всіх випадках розраховувалися як середня оцінка за 5-бальною шкалою. А саме індекси розраховувалися:

- 1) на основі запитання про «поширеність корупції в окремих сферах»;
- 2) на основі запитання про «поширеність корупції в Україні загалом»;
- 3) тільки для бізнесу: на основі запитання про «випадки корупції в тій сфері бізнесу, де працює Ваше підприємство».

Усі показники (окрім останнього пункту) розглядались окремо для двох категорій – населення та підприємців. 5-бальна шкала відповідей про поширеність корупції у зазначених питаннях виглядала таким чином: «5» – дуже поширена, «4» – дещо поширена, «3» – інколи поширена, інколи ні, «2» – майже відсутня, «1» – відсутня. Індекс поширеності є середнім арифметичним за цією шкалою. Спочатку респондентів просили оцінити поширеність корупції в різних сферах за 5-бальною шкалою, а потім питали про поширеність корупції загалом.

На думку населення, **перше місце** за поширеністю корупції у 2023 році посіла **судова система** (індекс – 4,52, див. таблицю 1.2.1). На другому місці – **митниця** (із показником індексу 4,41). На третьому – **прикордонний контроль та гуманітарна допомога** (із показниками 4,25 та 4,23 відповідно). Порівняно з даними 2022 року **значення індексів сприйняття поширеності** корупції **зросло у майже всіх сферах** (крім закладів вищої освіти). **Найбільшу** динаміку демонструє сфера **гуманітарної допомоги** (зростання на 0,7 бала). Також значне збільшення помічаємо у сферах **переміщення людей і товарів на тимчасово окуповані території та навпаки** (+0,3 бала), **діяльності патрульної поліції** (+0,28 бала) та **соціальних послуг і допомоги** (+0,28 бала). Натомість зростання показників серед сфер-лідерів за сприйняттям поширеності корупції (**судова система** та **митниця**) є менш значним – індекс зріс на 0,17 та 0,06 бала відповідно.

Якщо говорити про показник сприйняття поширеності корупції **загалом**, то **87,9% населення** вважають, що корупція **дещо або дуже поширена** в Україні (32,9% та 55,0% опитаних відповідно), це **на 6,8 в.п. більше, ніж у 2022 році** (збільшення є статистично значущим). При цьому суттєво (на 11,1 в.п.) **зросла** частка респондентів, які вважають, що корупція в Україні є **дуже поширеною (55%)**, зростання є статистично значущим, цей показник повернувся до рівня 2021 року (53%).

Розрахований за цим питанням **загальний індекс сприйняття поширеності корупції населенням** становить **4,44** бала за 5-бальною шкалою, що на 0,19 бала **вище**, ніж минулого року (зростання індексу є статистично значущим).

З погляду **бізнесу** корупція найбільш поширена у сферах **надання дозволів та видобування корисних копалин** і на **митниці** (індекс – 4,44). Далі йдуть **публічні закупівлі робіт і послуг з будівництва, ремонту та утримання автодоріг** (4,39) та великих інфраструктурних проектів (4,23), лісове господарство (4,20), приватизація підприємств (4,17) та земельні відносини / землеустрій (4,14, таблиця 1.2.2).

Індекс одного з «лідерів» рейтингу, сфери **надання дозволів та видобування корисних копалин**, залишився на рівні 2022 року (4,44 бала). Статистично значуще **зростання індексу** зафіксовано у таких сферах, як **митниця** (+0,16 бала), **публічні закупівлі робіт і послуг з будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг** (+0,25 бала), **публічні закупівлі робіт і послуг з реалізації інших великих інфраструктурних проектів** (+0,21 бала). Загалом статистично значуще **зростання індексу** поширеності корупції з погляду бізнесу зафіксовано щодо 11 сфер із 17.

Загальний **індекс сприйняття поширеності корупції бізнесом** також **зріс** і становить **4,29** бала, що на 0,31 бала більше за показник 2022 року, проте менше за показник, розрахований за оцінками населення (4,44). **Зростання** відбулося за рахунок збільшення

частки тих, хто вважає, що корупція **дуже поширена** (з 31,5% у 2022 році до **49,8%** у 2023 році, динаміка статистично значуща). Так само, як і серед населення, цей показник майже повернувся до рівня 2021 року (51%).

Загалом **81,3%** представників *бізнесу* вважають, що корупція **дещо або дуже поширена** в Україні (31,5% та 49,8% опитаних відповідно), це на 12,1 в.п. більше, ніж у 2022 році (збільшення є статистично значущим).

Таблиця 1.2.1. Сприйняття поширеності корупції в окремих сферах: населення¹

СФЕРА	Індекс	Дуже поширена	Дещо поширена	Інколи поширена, інколи ні	Майже відсутня	Відсутня	Важко сказати / Відмова
Судова система	↑4,52 (+0,17)	60,2%	22,0%	9,4%	0,9%	0,3%	7,2%
Митниця	↑4,41 (+0,07)	51,2%	23,9%	9,7%	1,8%	0,6%	12,8%
Прикордонний контроль (крім митного контролю)	↑4,25 (+0,19)	42,7%	27,0%	12,9%	2,4%	1,0%	14,0%
Гуманітарна допомога у зв'язку зі збройною агресією РФ проти України	↑4,23 (+0,70)	42,8%	27,7%	13,8%	2,4%	1,4%	11,9%
Переміщення людей і товарів з підконтрольних Україні територій на тимчасово окуповані росією території України та навпаки	↑4,19 (+0,30)	34,9%	24,1%	13,5%	2,1%	0,9%	24,6%
Земельні відносини, землеустрій	4,08 (+0,04)	36,5%	28,0%	15,3%	3,9%	2,1%	14,2%
Діяльність органів правопорядку (крім патрульної поліції)	↑4,03 (+0,09)	31,8%	28,4%	18,2%	3,7%	1,1%	16,7%
Державна та комунальна медицина	↑3,97 (+0,09)	34,4%	34,9%	22,3%	5,1%	1,5%	1,9%
Діяльність патрульної поліції	↑3,89 (+0,28)	28,4%	30,6%	23,5%	5,5%	1,1%	10,9%
Діяльність сервісних центрів МВС	↑3,67 (+0,24)	23,2%	23,5%	20,8%	9,1%	3,5%	20,0%
Заклади вищої освіти	3,65 (-0,06)	23,5%	26,5%	24,5%	9,2%	3,6%	12,7%
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення	↑3,46 (+0,22)	21,3%	21,8%	25,6%	12,3%	6,2%	12,8%
Соціальні послуги та допомоги	↑3,29 (+0,28)	19,0%	19,5%	23,5%	16,5%	8,1%	13,4%
Надання адміністративних послуг (крім ЦНАП і сервіс-центрів МВС)	3,16 (+0,01)	16,2%	16,7%	20,4%	19,0%	8,8%	18,9%
Діяльність центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)	↑3,04 (+0,21)	18,0%	14,9%	20,3%	18,7%	14,3%	13,7%
Комунальні дитячі садочки	↑2,98 (+0,10)	13,0%	16,4%	23,7%	21,6%	11,4%	14,0%
Початкова та середня школа	2,95 (+0,07)	12,5%	15,7%	25,2%	23,6%	10,9%	12,1%

¹ Питання: «На Вашу думку, наскільки корупція поширена в таких сферах?»

Відповідь надайте, використовуючи 5-бальну шкалу, де: «1» – відсутня, «2» – майже відсутня, «3» – інколи поширена, інколи ні, «4» – дещо поширена, «5» – дуже поширена

У графі «Індекс» значення в дужках відображає зміну показника порівняно з даними 2022 року

СФЕРА	Індекс	Дуже поширена	Децо поширена	Інколи поширена, інколи ні	Майже відсутня	Відсутня	Важко сказати / Відмова
Корупція в Україні загалом (2023)	↑4,44 <i>(+0,19)</i>	55,0%	32,9%	10,2%	0,5%	0,1%	1,3%
Корупція в Україні загалом (2022)	4,25	43,9%	37,2%	15,8%	1,4%	0,3%	1,5%
Корупція в Україні загалом (2021)	4,39	53,0%	32,5%	12,6%	0,6%	0,1%	1,3%

Таблиця 1.2.2. Сприйняття поширеності корупції в окремих сферах: бізнес¹

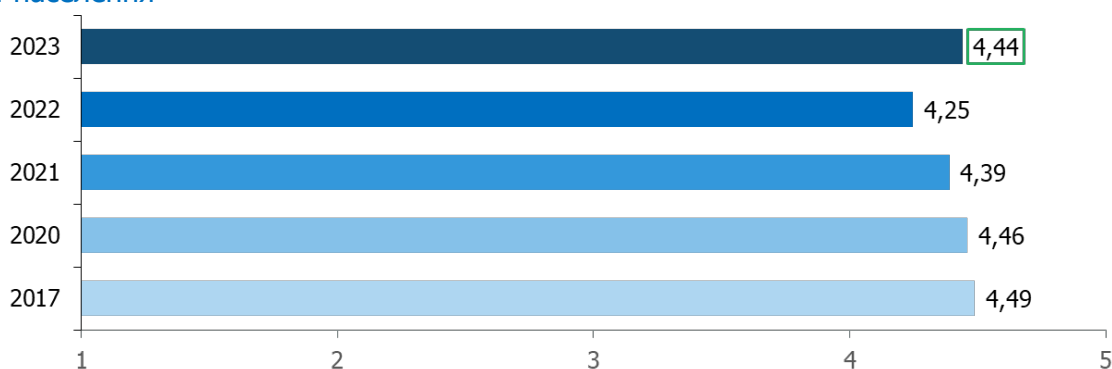
СФЕРА	Індекс	Дуже поширена	Децо поширена	Інколи поширена, інколи ні	Майже відсутня	Відсутня	Важко сказати / Відмова
Надання дозволів та видобування корисних копалин	4,44 <i>(+0,04)</i>	58,1%	17,8%	10,6%	2,5%	1,0%	10,1%
Митниця	↑4,44 <i>(+0,16)</i>	59,3%	21,0%	12,1%	2,1%	,4%	5,0%
Публічні закупівлі робіт і послуг з будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг	↑4,39 <i>(+0,25)</i>	59,3%	20,9%	12,5%	3,9%	,5%	2,8%
Публічні закупівлі робіт і послуг з реалізації інших великих інфраструктурних проектів	↑4,23 <i>(+0,21)</i>	48,5%	24,4%	14,8%	3,7%	1,5%	7,1%
Лісове господарство	4,20 <i>(+0,02)</i>	46,1%	22,9%	17,9%	3,9%	,7%	8,4%
Приватизація підприємств	↑4,17 <i>(+0,08)</i>	44,5%	24,1%	17,0%	4,2%	1,3%	8,9%
Земельні відносини, землеустрій	4,14 <i>(-0,01)</i>	45,5%	24,9%	19,9%	4,5%	1,1%	4,2%
Судова система (у т.ч. виконання судових рішень)	↑4,00 <i>(+0,11)</i>	42,2%	21,1%	21,6%	7,0%	2,2%	5,9%
Використання інших природних ресурсів (мисливське, рибне, водне господарство)	3,93 <i>(+0,02)</i>	31,7%	30,2%	21,9%	6,0%	1,3%	8,9%
Державне регулювання та контроль у сфері публічних закупівель	↑3,88 <i>(+0,26)</i>	34,0%	25,0%	25,1%	7,6%	1,7%	6,5%
Діяльність Антимонопольного комітету України	↑3,72 <i>(+0,31)</i>	28,5%	20,1%	21,4%	10,2%	3,4%	16,5%
Архітектурно-будівельний контроль	3,70 <i>(-0,01)</i>	27,2%	25,0%	27,1%	8,1%	3,9%	8,7%
Закупівля медичного обладнання та лікарських засобів	3,69 <i>(+0,09)</i>	25,1%	24,5%	24,5%	9,9%	2,4%	13,5%
Інша діяльність органів правопорядку (Національна поліція, СБУ, прокуратура)	↑3,68 <i>(+0,16)</i>	27,4%	25,8%	27,9%	11,3%	2,4%	5,1%
Гуманітарна допомога у зв'язку зі збройною агресією росії проти України	↑3,54 <i>(+0,56)</i>	28,7%	21,8%	23,3%	14,3%	6,9%	5,0%
Контроль і нагляд за підприємницькою діяльністю	↑3,53 <i>(+0,23)</i>	24,7%	23,2%	30,8%	12,0%	5,1%	4,2%
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення	3,39 <i>(+0,03)</i>	23,9%	20,1%	28,3%	17,6%	6,2%	3,8%

¹ Питання: «На Вашу думку, наскільки корупція поширена в таких сферах?»

СФЕРА	Індекс	Дуже поширена	Дещо поширена	Інколи поширена, інколи ні	Майже відсутня	Відсутня	Важко сказати / Відмова
Управління комунальним майном	3,30 (-0,01)	16,7%	20,7%	30,5%	16,7%	5,2%	10,1%
Нарахування і стягнення податкових та інших обов'язкових платежів	↑3,06 (+0,15)	16,7%	17,6%	29,8%	20,9%	12,0%	2,9%
Надання адміністративних послуг, крім тих, що надаються через ЦНАП та сервісні центри МВС	2,52 (-0,07)	6,3%	11,9%	25,8%	26,9%	20,6%	8,4%
Корупція в Україні загалом (2023)	↑4,29 (+0,31)	49,8%	31,5%	16,7%	1,7%	0,1%	0,2%
Корупція в Україні загалом (2022)	3,98	31,5%	37,7%	27,4%	2,9%	0,1%	0,4%
Корупція в Україні загалом (2021)	4,35	51,0%	33,0%	14,0%	1,0%	0,0%	1,0%

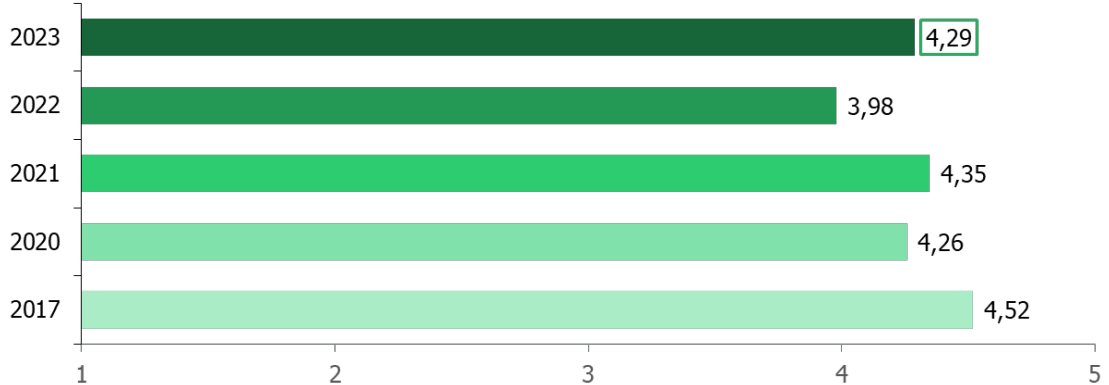
І в широкій громадськості, і у представників бізнесу *погіршилося сприйняття поширеності корупції*. У більшості сфер спостерігається значуще *збільшення* індексу.

Рис. 1.2.5. Індекс сприйняття поширеності корупції загалом (середній бал за 5-бальною шкалою): населення¹

¹ Питання: «На Вашу думку, наскільки корупція поширена в Україні загалом?»

Рис. 1.2.6. Індекс сприйняття поширеності корупції загалом (середній бал за 5-бальною шкалою): бізнес¹

Також продовжує зберігатися тенденція, що представники *бізнесу* оцінюють поширеність корупції *у тій сфері, де вони працюють, значно нижче*, ніж в інших сферах і в Україні загалом.

Так, середній індекс **сприйняття поширеності корупції в тій сфері, де працюють** опитані **підприємці**, становить лише **2,29** бала за 5-бальною шкалою), що майже *удвічі нижче*, ніж оцінка *поширеності корупції загалом в Україні*.

Аналіз розподілу випадків корупції при запропонованих в питанні варіантах взаємодії представників бізнесу з різними суб'єктами (посадовими особами органів влади, компаніями, які надають послуги, тощо) не виявив суттєвих відмінностей в оцінці (індекс становить від 2,14 до 2,40).

Таблиця 1.2.3. Індекс сприйняття поширеності випадків корупції в тій сфері бізнесу, де працює це підприємство: бізнес¹

Випадки	Індекс
Корупція при взаємодії з посадовими особами органів державної влади (<i>отримання дозволів, ліцензій, легалізація бізнесу тощо</i>)	2,40
«Відкати», підкупи при взаємодії з іншими суб'єктами господарювання при веденні бізнесу	2,32
Корупція при взаємодії з компаніями, які надають послуги з електро-, газо-, водопостачання, водовідведення, перевезення вантажів	2,14

Майже *третина і більше підприємців* (31,5–39,7%) повідомляють про *повну відсутність* запропонованих випадків корупції у сфері їхньої діяльності. А частка тих, хто відповідає, що корупція *«відсутня»* та *«майже відсутня»*, перевищує половину опитаних і становить від 54,6% до 61,8%. Менше ніж 20% представників (13,8–19,7%) бізнесу відзначають *поширеність* таких випадків («дуже» або «децю» поширена).

Показник індексу сприйняття поширеності корупції у *«своїй» сфері бізнесу* залишається *низьким* третій рік поспіль (2,17 у 2022 році; 2,25 у 2021 році), різниця оцінок за три роки не є

¹ Питання: «Скажіть, будь ласка, чи є поширеними в тій сфері бізнесу, де працює Ваше підприємство, такі випадки корупції (приклади випадків: підприємці пропонують або отримують хабарі, неофіційні послуги, використовують зв'язки тощо)?»

статистично значущою. Відмінності в оцінках, які дає бізнес щодо поширеності корупції загалом і в тій сфері бізнесу, де працює підприємство, можуть бути обумовлені як більш реалістичною оцінкою ситуації, так і небажанням викривати корупцію у «своїй» сфері.

Сприйняття зміни рівня корупції в Україні

За цим показником зафіксовано **істотні негативні зміни в оцінці ситуації з корупцією** в державі у 2023 році обома групами респондентів.

Населення сприймає зміни рівня корупції в Україні дуже песимістично (рис. 1.2.7): про **зростання** (дуже або скоріше) **рівня корупції** повідомляють понад половину опитаних громадян (**61,2%**), що є **більш ніж удвічі більше, ніж минулого року** (29,2%). Зафіксовано суттєве і значуще збільшення частки відповідей «скоріше зріс» та «дуже зріс» і значуще зменшення частки відповідей «скоріше знизився» та «дуже знизився». Так, про **зниження** рівня корупції зазначили лише 6,4% респондентів (у 2022 році – 15,5%).

Представники *бізнесу* також відзначають суттєве **зростання** (дуже або скоріше) **рівня корупції** за останній рік (**46,3%** респондентів, що **майже втричі більше** від показника 2022 року (16%)).

Загалом *населення* сприймає зміни у рівні корупції більш болісно, ніж *бізнес*: якщо бізнес у своїх оцінках динаміки рівня корупції фактично повернувся на рівень 2021 року (рис. 1.2.8), то *населення* демонструє **найбільш негативну картину за усі роки спостережень**.

Оцінки динаміки рівня корупції в *бізнес*-аудиторії загалом корелюють з оцінками населення: суттєво і статистично значуще **зросли частки негативних оцінок** і, відповідно, скоротилися частки позитивних оцінок. Зокрема, на відміну від попереднього дослідження, як і у 2021 році, зафіксовано перевагу тих, хто говорить про зростання рівня корупції (46,3%), над тими, хто відзначає зменшення її рівня (20,1%).

Зауважимо, що *бізнес* налаштований **менш песимістично**, ніж *населення*: частка відповідей «скоріше зріс» і «дуже зріс» серед підприємців становить 46,3%, тоді як серед населення вона перевищує 60%.

Рис. 1.2.7. Зміна у рівні корупції в Україні за останні 12 місяців: населення¹

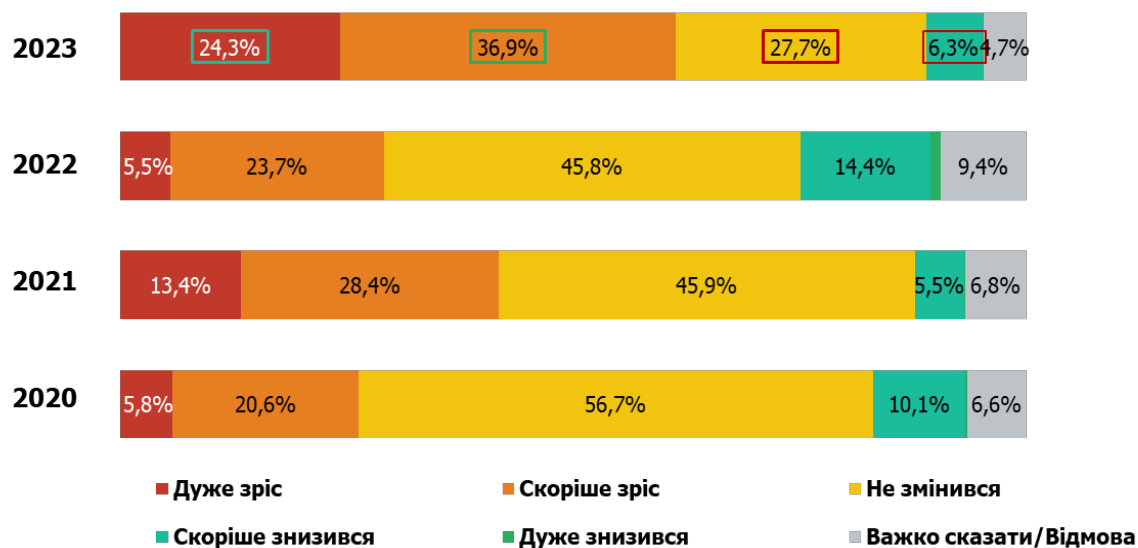
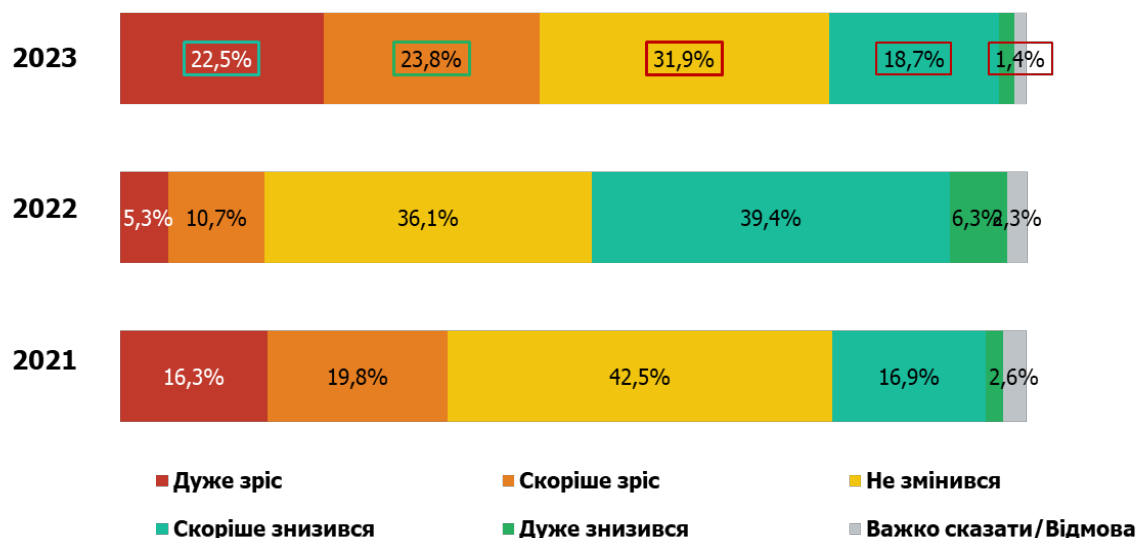

Рис. 1.2.8. Зміна у рівні корупції в Україні за останні 12 місяців: бізнес²

Як буде показано далі (розділ 2, розділ 3), існує певний *розрив* між *сприйняттям* поширеності і динаміки рівня корупції та особистим *корупційним досвідом*. Так, частка населення, яка має власний корупційний досвід (Індикатор 2), зростає порівняно з 2022 роком, але залишилася нижчою, ніж у 2020–2021 роках. Можна припустити, що невиправдані очікування щодо зменшення рівня корупції після широкомасштабного вторгнення РФ в Україну призвели до розчарування, яке вилилося в завищені показники оцінки поширеності і динаміки корупції у 2023 році. Проте ця гіпотеза потребує поглибленого вивчення якісними методами досліджень.

¹ Питання: «На Вашу думку, як змінився рівень корупції в Україні за останні 12 місяців?»

² Питання: «На Вашу думку, як змінився рівень корупції в Україні за останні 12 місяців?»

Окрім того, населення оцінює поширеність корупції не так із власного досвіду, як із повідомлень, суджень і оцінок, які поширюються у суспільному дискурсі. Можна припустити, що саме ця складова відіграє більшу роль, адже і бізнес, і населення вважають найбільш серйозною проблемою саме політичну корупцію. Тоді як власний досвід залучення до корупційних практик респондентів належить саме до царини побутової корупції (для населення) або корупції в бізнесі (для підприємців).

1.3. Оцінка антикорупційної політики держави та обізнаність щодо неї

Відповідальність за подолання корупції

При відповіді на запитання «*На Вашу думку, хто відповідальний за подолання корупції в Україні?*» респондентам пропонувалося зазначити не більше ніж три варіанти. У загальних рисах рейтинг відповідальних залишився без суттєвих перестановок: як населення, так і бізнес найчастіше схильні вважати **відповідальними за подолання корупції** центральні органи влади, такі як **Президент України та його Офіс, Парламент та Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)**. Ці три інституції є лідерами рейтингу третій рік поспіль (рис. 1.3.1 та 1.3.2).

Однак спостерігаються певні зміни у позиції як населення, так і бізнесу.

Населення частіше (порівняно з результатами 2022 року) стало покладати відповідальність за подолання корупції на **Президента**, який є найбільш частотною відповіддю (**47,5%**, зростання на 3,6 в.п.). Також значуще *зросла* частка населення, яка вважає відповідальними за подолання корупції **НАБУ** (на 5,1 в.п. до показника **36,9%**) та Національне агентство з питань запобігання корупції (**НАЗК**) (зростання на 5,6 в.п. до показника **28,3%**). Загалом можна говорити про повернення показника покладання відповідальності за подолання корупції для цих інституцій на рівень 2021 року. Частотність згадування **Верховної Ради** у відповідях населення (**30,9%**) є стабільною у всі роки досліджень.

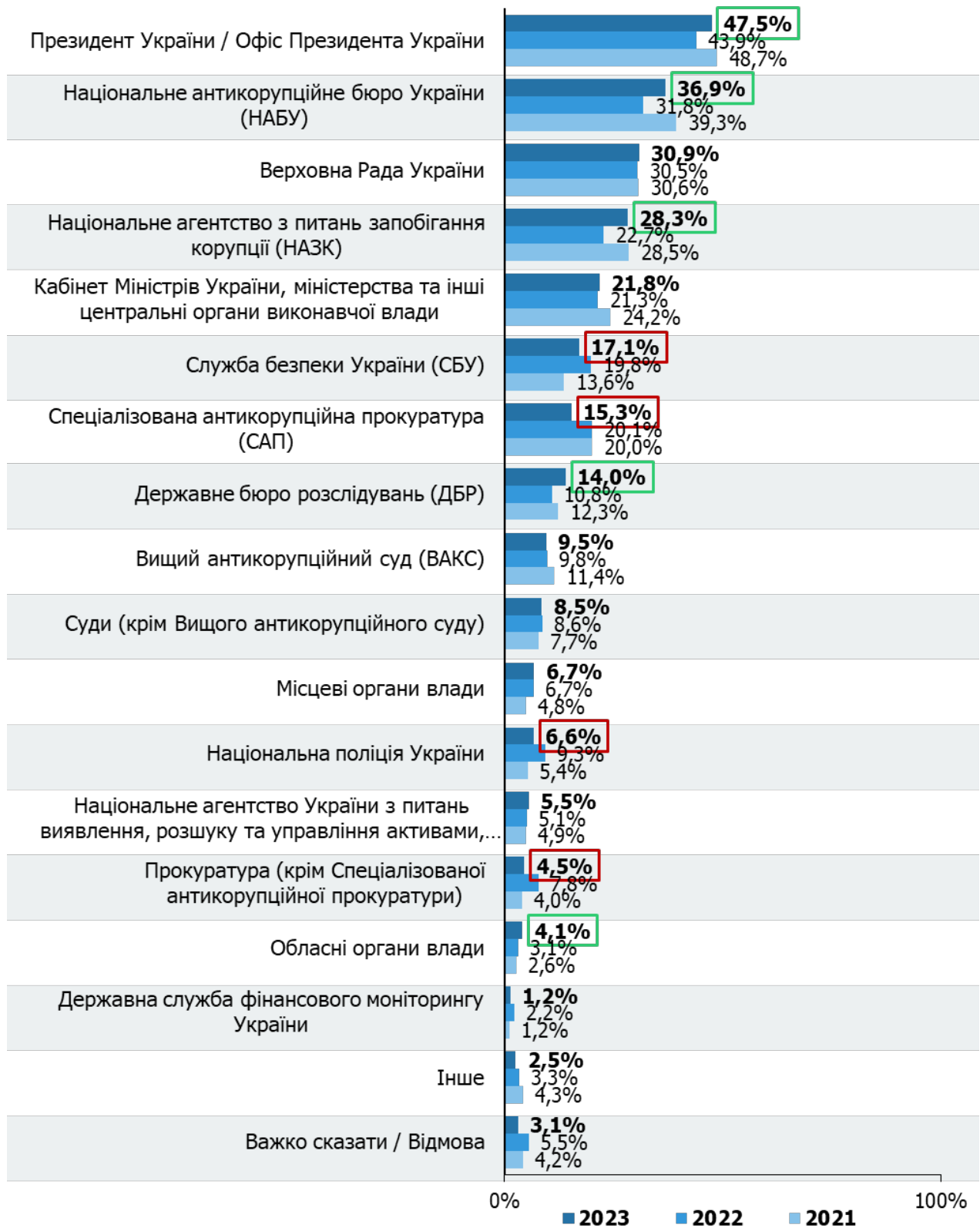
Що стосується *бізнесу*, то представники підприємств, як і населення, також стали *частіше* покладати відповідальність за подолання корупції на **Президента та його Офіс (48,3%**, зростання на 12,9 в.п. порівняно з показниками 2022 року). Також *збільшилася* частотність згадувань **Верховної Ради України** як інституції, відповідальної за подолання корупції (зростання на 4,2 в.п. до рівні **39,2%**). А от **НАБУ** у 2023 році назвала відповідальним за подолання корупції *менша частка* бізнес-аудиторії (**32,4%** у 2023 році проти 37,5% у 2022 році, динаміка статистично значуща), показник повернувся на рівень 2021 року (32,8%).

Загалом динаміка відповідей різноспрямована. Так, серед *населення*, окрім згаданих, *зросла* частотність згадок Держаного бюро розслідувань (**ДБР**) та обласних органів влади. *Знизилася* частотність згадок *силових структур*: Служби безпеки України (СБУ), прокуратури (як загалом, так і окремо САП) та Національної поліції.

В аудиторії *бізнесу* також *знизилася* частотність згадок **СБУ** та **САП**, зростання (окрім згаданих) не спостерігається.

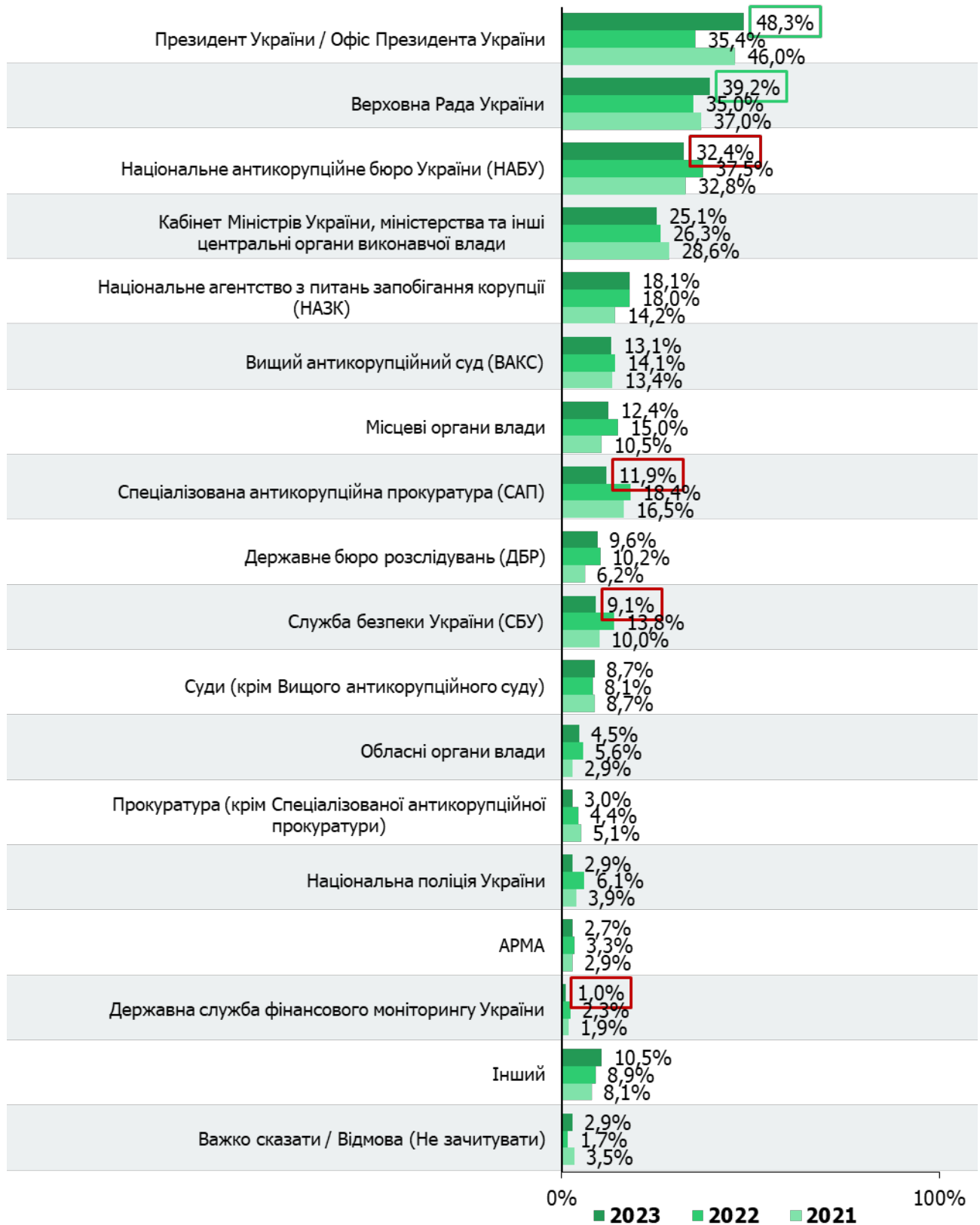
Щодо сприйняття *антикорупційних інституцій* **НАБУ** та **НАЗК** як таких, що відповідають за подолання корупції в державі, то динаміка також різноспрямована. Частотність згадок **НАБУ** *збільшилася* серед *населення* і водночас *зменшилася* серед *бізнесу*. Позиція **НАЗК** *посилася* серед *населення* і залишилася на рівні 2022 року серед бізнесу.

Рис. 1.3.1. Хто є відповідальним за подолання корупції в Україні: населення¹

¹ Питання: «На Вашу думку, хто відповідальний за подолання корупції в Україні?»

Рис. 1.3.2. Хто є відповідальним за подолання корупції в Україні: бізнес¹

¹ Питання: «На Вашу думку, хто відповідальний за подолання корупції в Україні?»

Ефективність антикорупційної діяльності державних органів

Також дослідження мало на меті оцінити, як українці сприймають ефективність антикорупційної діяльності різних органів влади України. Для оцінки використовувалася 5-бальна шкала, де 5 означає «дуже ефективна», а 1 – «зовсім неефективна» (тобто показник більше ніж 3 означає більшу кількість позитивних оцінок, а менше за 3 – більшу кількість негативних).

Населення. Результати опитування населення щодо оцінки ефективності діяльності із запобігання та боротьби з корупцією наведено на рисунку 1.3.3. Найперше варто зауважити, що **оцінки ефективності антикорупційної діяльності** суттєво і статистично значуще **знизились** для всіх органів влади, після зростання у 2022 році, проте залишаються **вищими** за аналогічні дані 2021 року. На погляд населення, найбільш ефективним органом у 2023 році була **СБУ (2,29 бала)**. На умовному другому місці – **Президент / Офіс Президента** з показником у **2,24 бала (зниження на 0,66 в.п. порівняно з 2022 роком)**.

Спеціалізовані інституції, покликані протидіяти корупції, такі як **НАБУ та НАЗК**, розмістились на позиціях у верхній половині рейтингу з показниками **2,14** та **2,07** відповідно (продемонструвавши статистично значуще **зниження** на 0,25 та 0,28 бала відповідно).

Інституції, ефективність яких оцінюється найнижче (Кабінет Міністрів та міністерства, суди і Верховна Рада), у 2023 році отримали оцінки, нижчі за 2 бали, і залишилися в кінці рейтингу.

Підприємці. Результати опитування представників бізнесу щодо оцінки ефективності діяльності державних органів із запобігання та протидії корупції наведено на рисунку 1.3.4. Як і в аудиторії широкої громадськості, оцінки підприємців значуще **знизилися** майже для всіх органів влади (після значущого зростання у 2022 році). Винятком є лише лідер рейтингу – **СБУ**, оцінка якого утрималася на рівні 2022 року (**2,82 бала**).

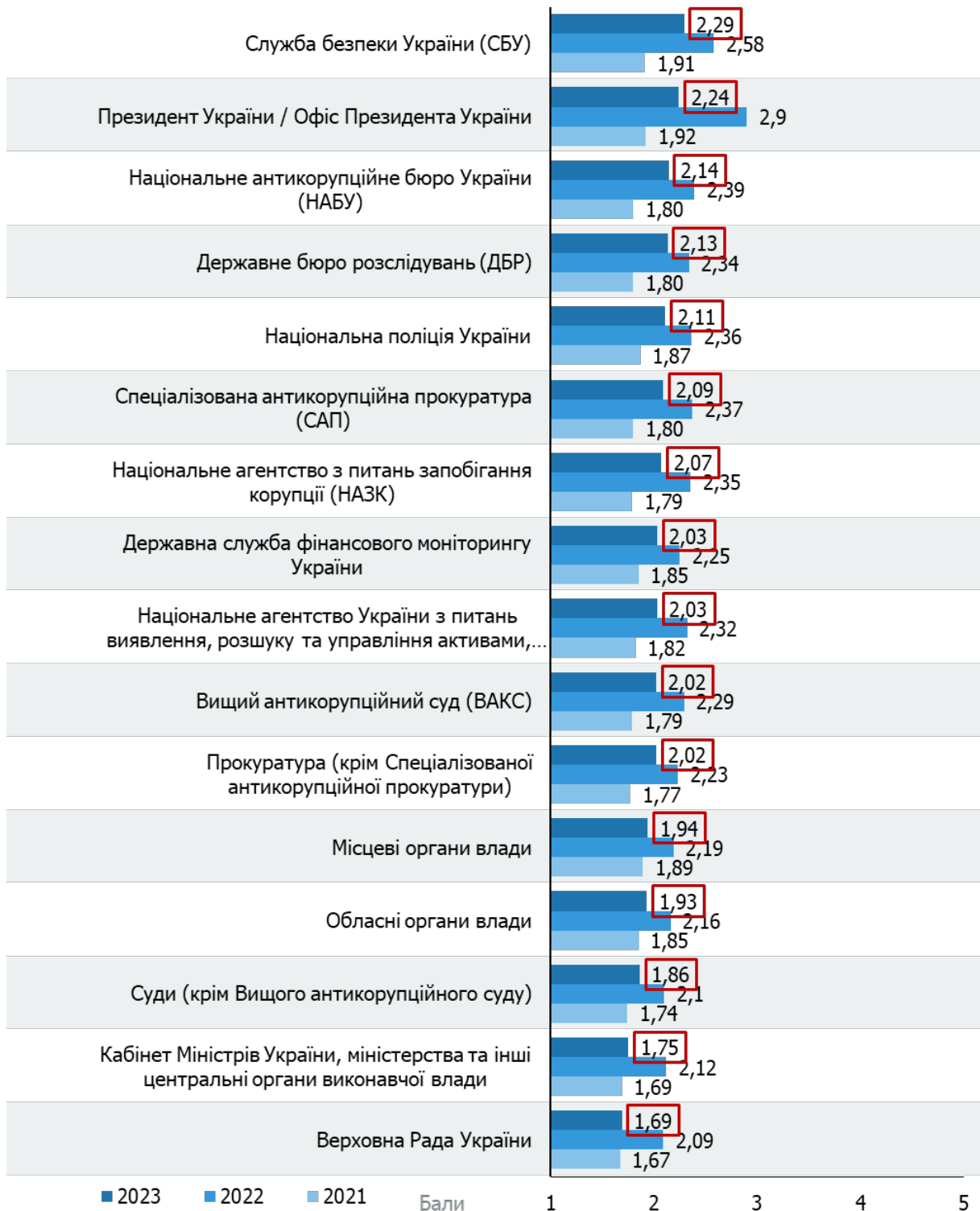
Однак, якщо для населення, попри зростання оцінок, сам порядок рейтингу змінився не дуже суттєво, то в аудиторії представників бізнесу зафіксовано *показові перестановки* другий рік поспіль. Так, **Президент України та його Офіс, який очолював рейтинг у 2022 році** з показником 2,98, повернувся в середину рейтингу з показником **2,41**). Отже, першість в рейтингу ефективності антикорупційної діяльності державних органів за версією бізнесу належить **спеціалізованим антикорупційним та правоохоронним структурам** (СБУ, НАБУ, ДБР, САП, НАЗК, Національна поліція).

Аутсайдер рейтингу, за оцінками підприємців, Верховна Рада, залишається на останньому місці. Оцінка ефективності антикорупційної діяльності знизилася до 1,90.

Загалом оцінки *підприємців* ефективності антикорупційної діяльності усіх органів влади, як і в минулій хвилі дослідження, залишаються **вищими**, ніж оцінки *населення*

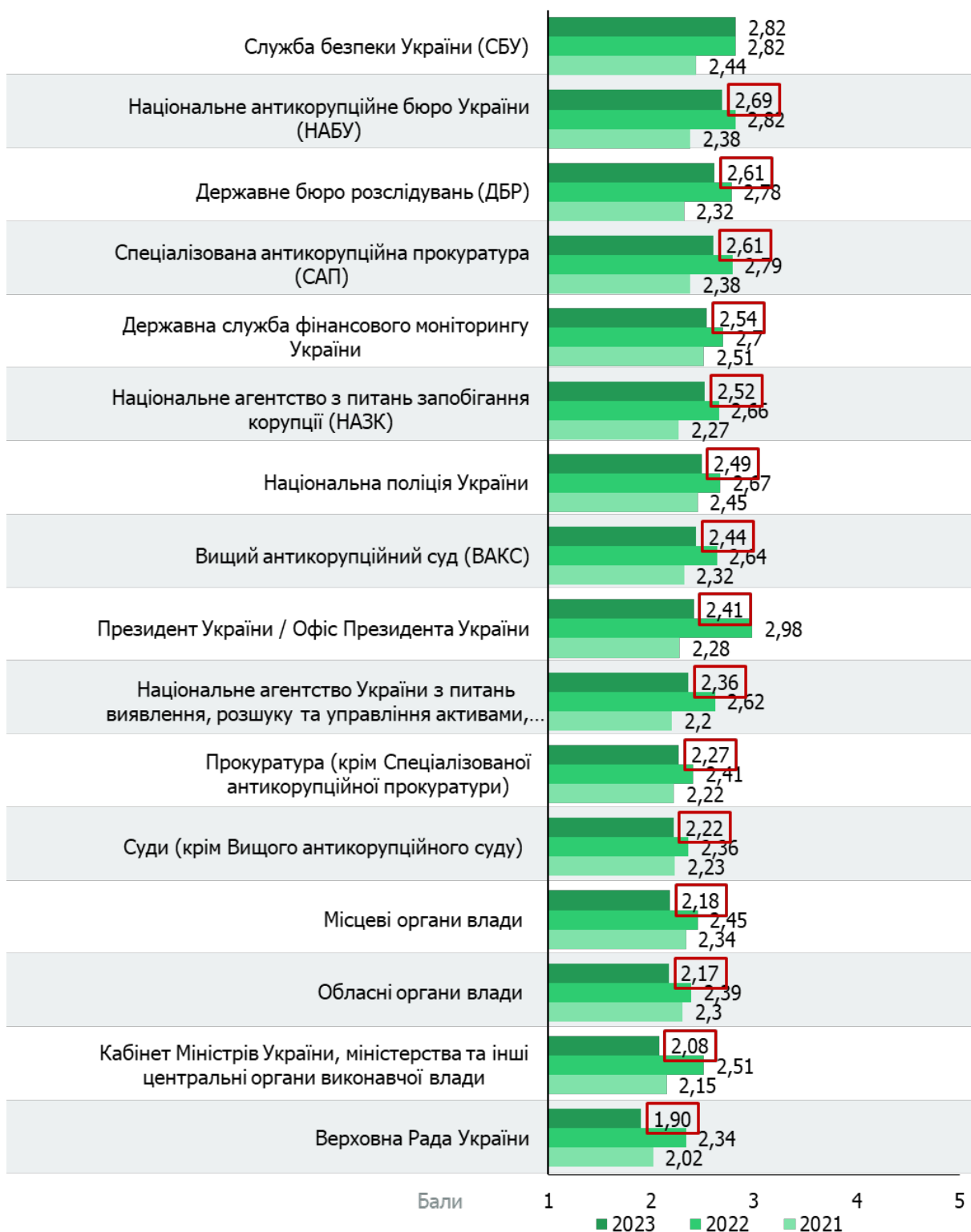
Слід також звернути увагу, що **абсолютні значення оцінок залишаються низькими**, найвищі оцінки не досягають навіть 3 балів, тобто частка негативних оцінок діяльності переважає.

Рис. 1.3.3. Оцінка населенням ефективності антикорупційної діяльності державних органів¹

¹ Питання: «На Вашу думку, наскільки ефективна (результативна) антикорупційна діяльність таких державних органів?»

Рис. 1.3.4. Оцінка підприємцями ефективності антикорупційної діяльності державних органів¹

¹ Питання: «На Вашу думку, наскільки ефективна (результативна) антикорупційна діяльність таких державних органів?»

Пріоритетні сфери боротьби з корупцією

У відповідь на запитання «У яких сферах, на Ваш погляд, необхідно в першу чергу боротися з корупцією?» респонденти обирали не більше ніж три варіанти. На рисунках 1.3.5 та 1.3.6 наводяться дані щодо сфер, які були згадані серед трьох найважливіших.

Як населення, так і бізнес серед **першочергових напрямів** боротьби з корупцією виділяють **судову систему та митницю** – ці дві сфери входять в ТОП-3 рейтингу третій період поспіль. Причому серед *населення* актуальність подолання корупції у **судовій системі** зберегла динаміку **зростання** з попереднього року, і у 2023 році про це вже зазначає половина населення (**50,6%**), а на **митниці** залишилась на тому ж рівні (**37,8%**). В аудиторії бізнесу частотність згадок митниці і судової системи, як пріоритетних сфер боротьби з корупцією, значуще **знизилася** порівняно з 2022 роком (*митницю* назвали 58,3%, що на 4,7 в.п. менше, ніж у 2022 році, а *судову систему* – 31,7%, що на 2,5 в.п. менше, ніж у 2022 році).

Населення на третє місце ставить необхідність подолання корупції у **медицині (29,6%)**, але частка згадок цією сфери дещо **знизилася** порівняно з 2022 роком (на 2,6 в.п.).

Для *підприємців* у ТОП-3 пріоритетних сфер входить необхідність подолання корупції у **публічних закупівлях з будівництва, ремонту та утримання автодоріг (33,4%**, без динаміки порівняно з 2022 роком).

Прикметно, що *сферу земельних відносин / землеустрою*, порівняно з попереднім дослідженням, зазначили менше представників як населення (20,7%) так і бізнесу (18,7%) (значуще **зниження** показників для обох груп респондентів з 26,8% та 28,4% відповідно у 2022 році).

Також необхідно відзначити статистично значуще зростання, як за оцінками *населення* (з 11,7% до **19,7%**), так і *бізнесу* (з 13,3% до **19,3%**), необхідності подолання корупції у сфері **гуманітарної допомоги у зв'язку з війною**: тобто у 2023 році про це зазначив кожен п'ятий респондент.

Зауважимо, що відповіді *населення* загалом **збігаються** із їхніми **оцінками поширеності корупції** в цих сферах (див. таблицю 1.2.1) – громадяни вважають, що насамперед **треба боротися з корупцією** в тих сферах, де вона, на їхню думку, є найбільш поширеною (**судова система, митниця**). Включення населенням медицини до ТОП-3 пріоритетів боротьби з корупцією обумовлено тим, що ця сфера послуг є найбільш затребуваною серед громадян і водночас, за їх оцінками, корупція в цій сфері залишається досить поширеною (3,97 бала за 5-бальною шкалою).

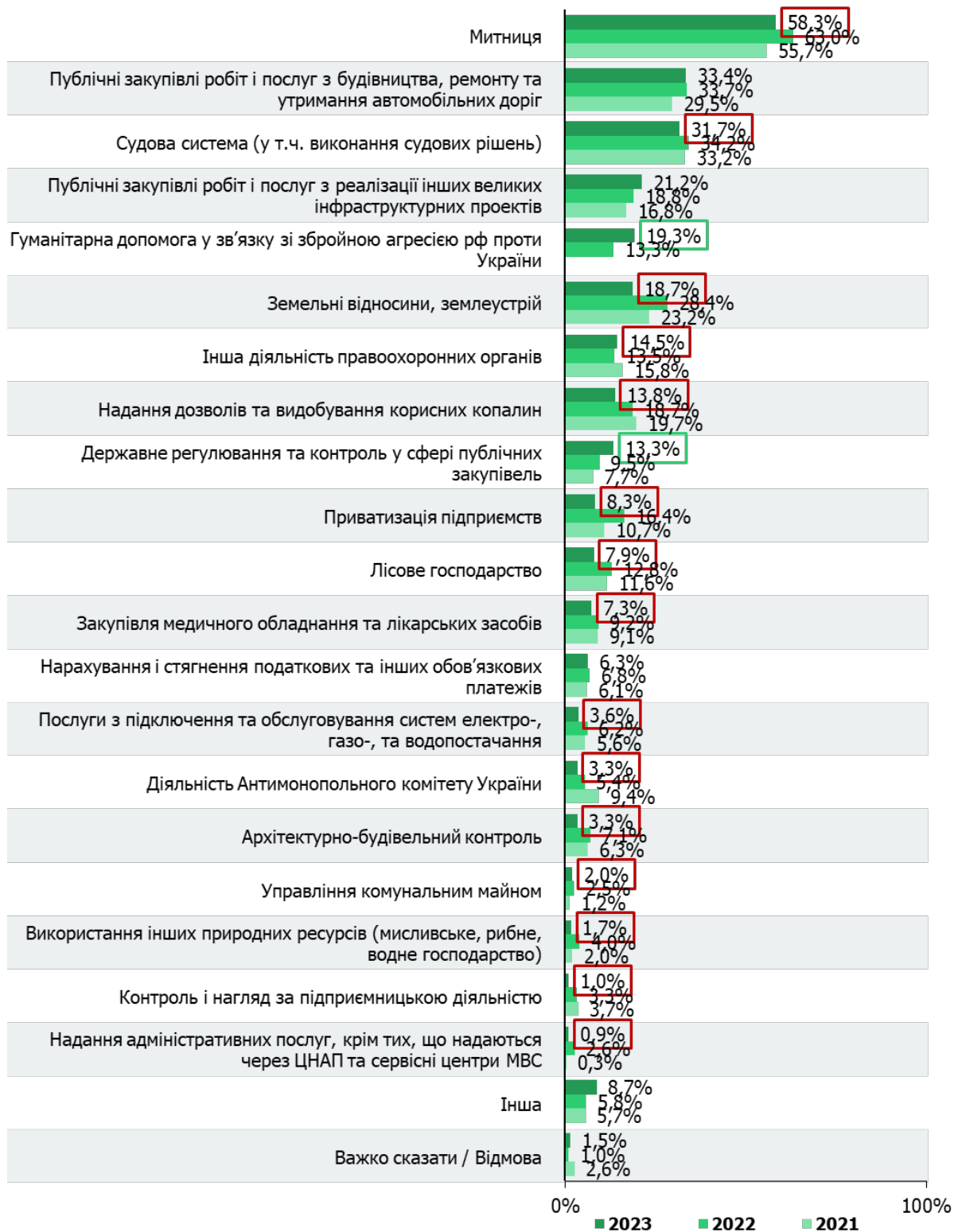
Оцінки *бізнесу* не мають такої чіткої кореляції (див. таблицю 1.2.2): вочевидь, підприємці оцінюють не лише ступінь поширеності корупції у певній сфері, але й вплив цієї сфери на бізнес-діяльність. Наприклад, сфера «Надання дозволів та видобування корисних копалин» маркується як найбільш корумпована, але водночас про необхідність боротися з корупцією першочергово саме тут зазначають лише 13,8% респондентів, а сферу «Лісове господарство», яка входить в ТОП-5 найбільш корумпованих, за версією бізнес-аудиторії, вважають за потрібне очистити від корупції в першу чергу лише 7,9% опитаних.

Рис. 1.3.5. Пріоритетні сфери боротьби з корупцією: населення¹

¹ Питання: «У яких сферах, на Ваш погляд, необхідно в першу чергу боротись з корупцією?» Респонденти обирали не більше ніж три варіанти відповіді

Рис. 1.3.6. Пріоритетні сфери боротьби з корупцією: бізнес¹

¹ Питання: «У яких сферах, на Ваш погляд, необхідно в першу чергу боротись з корупцією?» Респонденти обирали не більше ніж три варіанти відповіді

Обізнаність про діяльність антикорупційних органів і повноваження НАЗК

У 2023 році фіксується зниження рівня обізнаності населення і зростання обізнаності бізнесу щодо діяльності антикорупційних органів (рис. 1.3.7 та 1.3.8).

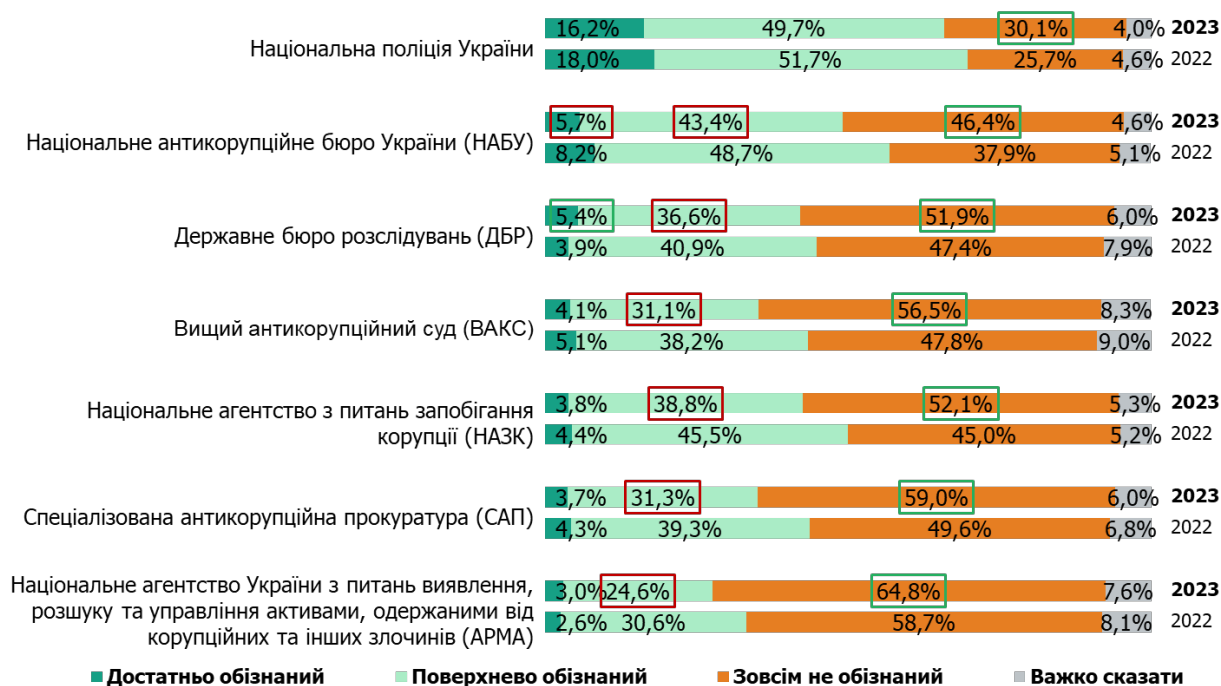
І населення, і бізнес найкраще знають про діяльність **Національної поліції України: 65,9% населення і 89,6% бізнесу** вважають себе хоча б поверхнево обізнаними, з них 16,2% та 39,6% відповідно вважають себе достатньо обізнаними.

Серед населення на другому місці за рівнем обізнаності – **НАБУ (49,0% – достатньо або поверхнево обізнаних)**. В аудиторії бізнесу НАБУ (**82,2%**) ділить друге місце з **ДБР (80,3%)** за цим об'єднаним показником. Однак частка «достатньо обізнаних» в обох аудиторіях більше ніж *удвічі нижча* за показник Національної поліції (*достатньо обізнаними* щодо діяльності НАБУ себе вважають 5,7% населення і 19,2% бізнесу).

Прикметно, що в аудиторії населення зафіксовано статистично значуще *зростання* частоти відповідей *«зовсім не обізнані» для всіх державних органів*. Також для всіх органів, крім Національної поліції та НАБУ, частка респондентів, які вважають себе «зовсім не обізнаними», переважає половину респондентів.

В аудиторії бізнесу, навпаки, *зростає рівень самооцінки обізнаності* респондентів щодо діяльності більшості антикорупційних органів.

Рис. 1.3.7. Обізнаність щодо діяльності антикорупційних органів: населення¹

¹ Питання: «Наскільки Ви вважаєте себе обізнаним / обізнаною щодо діяльності таких державних органів (установ)?»

Рис. 1.3.8. Обізнаність щодо діяльності антикорупційних органів: бізнес

Найнижчу обізнаність обидві аудиторії демонструють щодо Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (**АРМА**). Про повну необізнаність щодо діяльності агентства заявили 64,8% населення і 40,2% опитаних представників бізнесу.

НАЗК перебуває в середині рейтингу в обох цільових аудиторіях. Хоча б поверхнево обізнані про діяльність агентства **42,6%** населення (на 7,3 в.п. менше, ніж у 2022 році) і **77,9%** бізнесу (на 4,7 в.п. більше, ніж у 2022 році, статистично значуще збільшилася частка достатньо обізнаних). Частки «зовсім не обізнаних» складають серед населення – 52,1%, серед представників бізнесу – 22,1%.

Загалом бізнес демонструє більшу обізнаність про діяльність антикорупційних органів, ніж населення.

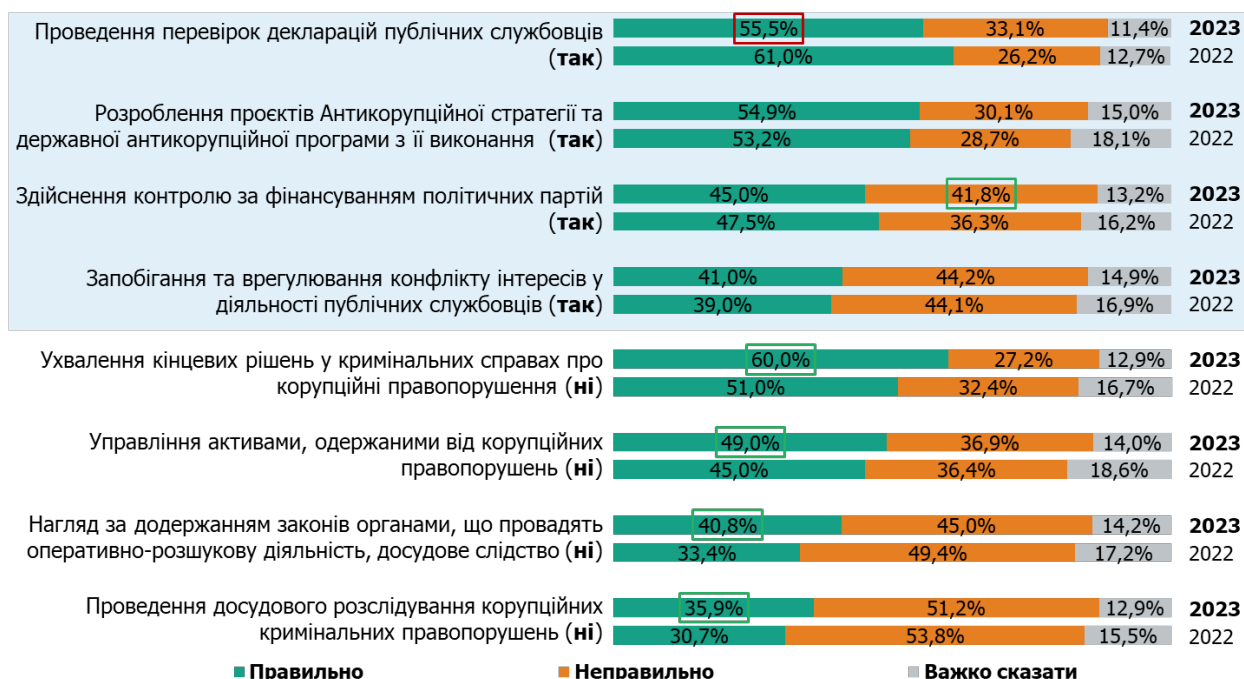
Ця теза підтверджується і даними «тестування», коли респондентам було запропоновано визначити, які дії є, а які не є **повноваженнями НАЗК**. Для цього респондентам було представлено для оцінки низку тверджень із запитанням, чи є це повноваженням НАЗК. Для половини тверджень правильною відповіддю було «так», для половини – «ні». Результати «тестування» респондентів наведені на рисунках 1.3.9 та 1.3.10 (населення і бізнес відповідно)¹.

¹ Відповідні позначки «так» і «ні» наведені в дужках після кожного твердження, а відповіді респондентів перекодовано у «правильні» і «неправильні».

Рис. 1.3.9. Обізнаність про повноваження НАЗК: населення¹

Рис. 1.3.10. Обізнаність про повноваження НАЗК: бізнес²⁰

¹ Питання: «На Ваш погляд, чи реалізує Національне агентство з питань запобігання корупції такі повноваження?»

Загалом *населення рідше дає правильні відповіді, ніж бізнес*, і частіше обирає варіант «важко сказати». Але схожі тенденції у відповідях обох аудиторій є. Наприклад, і населення, і бізнес найбільш впевнено атрибуують НАЗК повноваження щодо **проведення перевірок декларацій публічних службовців** (48,2% правильних відповідей серед населення, 55,5% серед бізнесу).

На другому місці в обох аудиторіях – розроблення *проектів Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми з її виконання*. Правильні відповіді «так» дали 44,9% населення та 54,9% бізнесу.

А от значна частка респондентів (40-47% населення і близько 45-51% підприємців) *хибно вважає*, що НАЗК має здійснювати *нагляд за додержанням законів органами*, що провадять оперативно-розшукову діяльність, *досудове слідство* щодо корупційних правопорушень та проводити *досудові розслідування* корупційних кримінальних правопорушень.

Загалом *населення* у цій хвилі дослідження було *більш схильним атрибуувати* всі з перелічених повноважень НАЗК, що призвело до зростання частки правильних відповідей у випадку *дійсних* повноважень органу: зростання від 3,8 в.п. (*проведення перевірок декларацій публічних службовців*, 48,2% правильних відповідей) до 9,6 в.п. (*запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності публічних службовців*, 38,8% правильних відповідей). Відповідно, *зросли* також частки хибних відповідей у випадку повноважень, які не відносяться до діяльності НАЗК: зростання від 5,6 в.п. (*нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, досудове слідство*, 40,9% неправильних відповідей) до 13,7 в.п. (*ухвалення кінцевих рішень у кримінальних справах про корупційні правопорушення*, 35,6% неправильних відповідей).

В аудиторії *бізнесу*, навпаки, системно *зросли* частки правильних негативних відповідей щодо повноважень, *які не є прерогативою НАЗК*.

Для аналізу динаміки обізнаності населення і бізнесу ми ввели **розрахунковий індекс обізнаності**. Належно обізнаними вважаються респонденти, які дали правильні відповіді на більше ніж половину пунктів, тобто принаймні на 5 із 8. У 2023 році *належно обізнаними* виявилися **11,6% населення** і **29,0% бізнесу**. Показник для населення не змінився (у 2022 році індекс становив 11,4%). Показник для бізнесу *має тренд до зростання* (+2,5 в.п. порівняно з 2022 роком), проте динаміка не є статистично значущою.

Зауважимо, що результати «тестування» свідчать про те, що *задекларований рівень* самооцінки респондентів щодо їх знання про діяльність тієї чи іншої державної установи *не відповідає фактичним знанням*. Це підтверджує аналіз часток правильних відповідей щодо наявності у **НАЗК** певних повноважень у кожній із 3-х груп опитаних, які віднесли себе до «достатньо обізнаних», «поверхнево обізнаних» та «зовсім не обізнаних» щодо діяльності НАЗК.

Результати наведено у табл. 1.3.1 та 1.3.2 (для населення і бізнесу відповідно).

Таблиця 1.3.1. Обізнаність про повноваження НАЗК: населення за рівнем самооцінки (% правильних відповідей)¹

ПОВНОВАЖЕННЯ НАЗК	Рівень обізнаності щодо діяльності НАЗК за самооцінкою		
	Достатньо обізнані	Поверхнево обізнані	Зовсім не обізнані
Проведення перевірок декларацій публічних службовців (так)	64,5%	55,9%	42,0%
Розроблення проєктів Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми з її виконання (так)	61,9%	53,7%	38,4%
Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності публічних службовців (так)	58,9%	43,6%	34,0%
Здійснення контролю за фінансуванням політичних партій (так)	56,0%	40,7%	33,6%
Ухвалення кінцевих рішень у кримінальних справах про корупційні правопорушення (ні)	35,0%	27,6%	31,8%
Нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, досудове слідство щодо корупційних правопорушень (ні)	28,4%	28,4%	26,2%
Управління активами, одержаними від корупційних правопорушень (ні)	28,1%	28,7%	28,4%
Проведення досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень (ні)	22,6%	23,5%	25,9%
Дали правильну відповідь на 5 і більше пунктів (2023)	15,8%	11,4%	12,1%
Дали правильну відповідь на 5 і більше пунктів (2022)	23,8%	12,9%	10,3%

Таблиця 1.3.2. Обізнаність про повноваження НАЗК: бізнес за рівнем самооцінки (% правильних відповідей)

ПОВНОВАЖЕННЯ НАЗК	Рівень обізнаності щодо діяльності НАЗК за самооцінкою		
	Достатньо обізнані	Поверхнево обізнані	Зовсім не обізнані
Проведення перевірок декларацій публічних службовців (так)	65,2%	55,0%	50,5%
Здійснення контролю за фінансуванням політичних партій (так)	55,9%	45,4%	36,8%
Розроблення проєктів Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми з її виконання (так)	54,6%	57,4%	47,7%
Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності публічних службовців (так)	52,2%	40,7%	34,5%
Ухвалення кінцевих рішень у кримінальних справах про корупційні правопорушення (ні)	78,1%	59,2%	49,9%
Управління активами, одержаними від корупційних правопорушень (ні)	60,1%	49,9%	39,1%
Нагляд за додержанням законів органами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове слідство щодо корупційних правопорушень (ні)	56,5%	40,3%	32,0%
Проведення досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень (ні)	50,7%	33,6%	32,8%
Дали правильну відповідь на 5 і більше пунктів (2023)	44,0%	27,6%	22,9%
Дали правильну відповідь на 5 і більше пунктів (2022)	45,9%	27,9%	14,9%

Так, ми бачимо, що респонденти, які оцінили свої знання як «достатні», дають правильні відповіді щодо повноважень НАЗК загалом частіше, ніж ті, які сказали, що обізнані поверхнево

¹ Питання: «На Ваш погляд, чи реалізує Національне агентство з питань запобігання корупції такі повноваження?»

або взагалі не обізнані (за поодинокими винятками). Однак навіть **найкраще обізнані** респонденти, як серед населення, так і серед бізнесу **не завжди дають правильні відповіді** щодо повноважень НАЗК. Так, серед населення частка тих, хто дає понад половину правильних відповідей щодо повноважень НАЗК (тобто принаймні на 5 з 8), навіть **серед найкраще обізнаних** становить лише **15,8%** (зниження на 8 в.п. порівняно з 2022 роком). Для порівняння, серед респондентів, які віднесли себе до поверхнево обізнаних, 5 і більше правильних відповідей дали 11,4%, а серед респондентів, які вважають себе зовсім не обізнаними, – 12,1%. Таким чином, можна констатувати, що **реальна обізнаність** населення про роботу антикорупційних органів ще **нижча за декларовану**.

В аудиторії *бізнесу* спостерігається більш чітка кореляція між обізнаністю за самооцінкою і за результатами тестування. Так, серед тих, хто відніс себе до **«достатньо обізнаних»** з діяльністю НАЗК, коректно атрибутували хоча б 5 із 8 повноважень **44%** (без динаміки порівняно з 2022 роком). Серед тих, хто відніс себе до «поверхнево обізнаних», значення індексу становило 27,6%, а серед «зовсім необізнаних» – 22,9%. Таким чином, **найгірше обізнана аудиторія бізнесу краще орієнтується** в повноваженнях НАЗК, **ніж найкраще обізнані** верстви населення.

Обізнаність про електронні сервіси з надання державних послуг онлайн

У 2023 році аудиторіям населення і бізнесу було запропоновано оцінити рівень обізнаності щодо наявності електронних сервісів, що слугують альтернативами корупційним практикам. **Достатньо обізнаними** щодо кожного сервісу вважаються респонденти, які або мають *досвід користування* таким сервісом, або *знають достатньо, щоб ним скористатися*. Результати наведено на рис. 1.3.11 (населення) і 1.3.12 (бізнес).

Загалом рівень обізнаності населення щодо сервісів суттєво *нижче* від рівня обізнаності бізнесу: серед **населення** показник «достатньої обізнаності» (середній рівень серед усіх запропонованих сервісів) становить **29,4%**, тоді як в аудиторії *бізнесу* він удвічі вищий і становить **57,2%**. Але при цьому необхідно враховувати, що переліки сервісів для обох груп респондентів різняться.

В аудиторії *населення* перше місце за рівнем обізнаності поділили сервіси **електронних черг для отримання адміністративних послуг** та **сервіси медичних послуг** (Helsi, «Є ЛІКИ» тощо): ними користувалися 18,4% та 19,2% респондентів відповідно, і ще понад 20% знають, як скористатися у разі потреби. Загалом достатньо обізнаними щодо цих двох сервісів є **41,8%** та **39,3%** населення відповідно. Іншими сервісами населення користується менше (спрямовані на певні аудиторії). Тож, цим може пояснюватись і нижчий рівень обізнаності щодо них.

В аудиторії *бізнесу* беззаперечним лідером є **електронний кабінет на сайті ДПС** – частка достатньо обізнаних щодо нього становить **90,5%** (83,6% опитаних ним користуються, ще 6,8% знають, як це зробити). Друге місце посідає **електронна реєстрація або зміна діяльності підприємства**: рівень обізнаності становить **82%**, з них 68,1% уже мають досвід користування. **Отримання витягів і довідок онлайн** освоїли 61,9% підприємців, ще 14,2% знають, як це зробити (тож рівень обізнаності становить **76,1%**).

Рис. 1.3.11. Обізнаність про електронні сервіси з надання державних послуг онлайн: населення¹

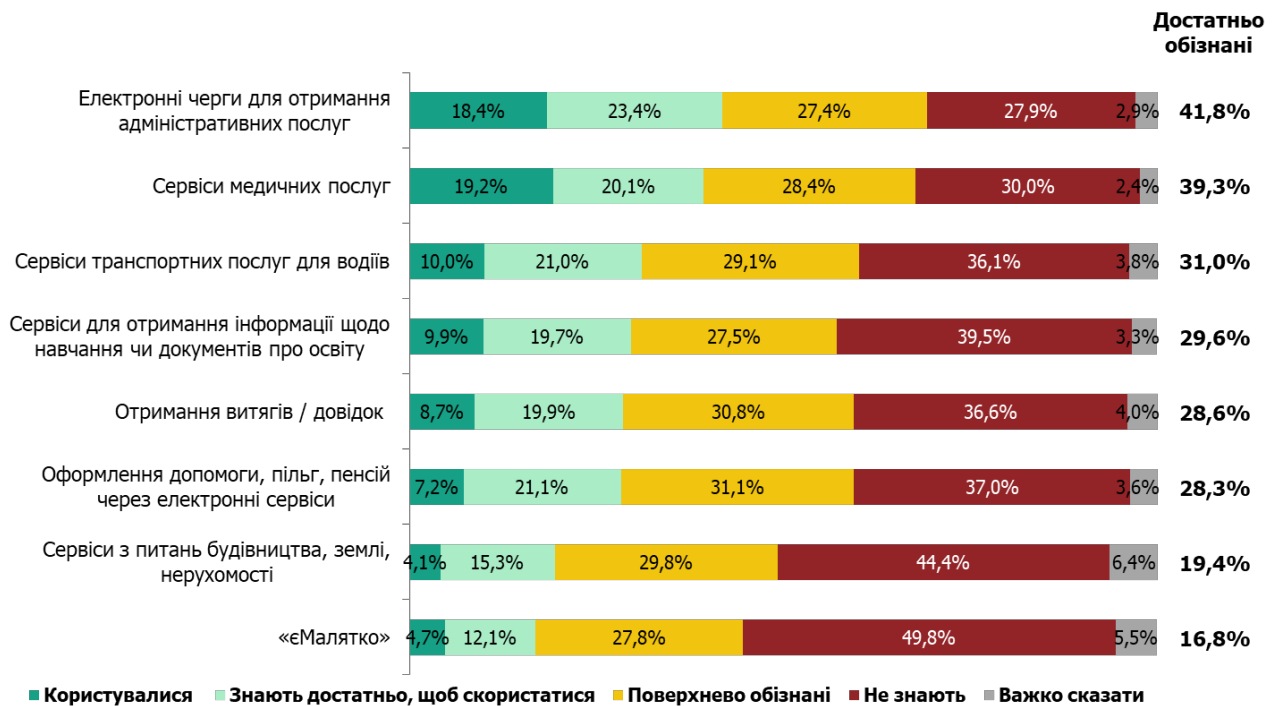
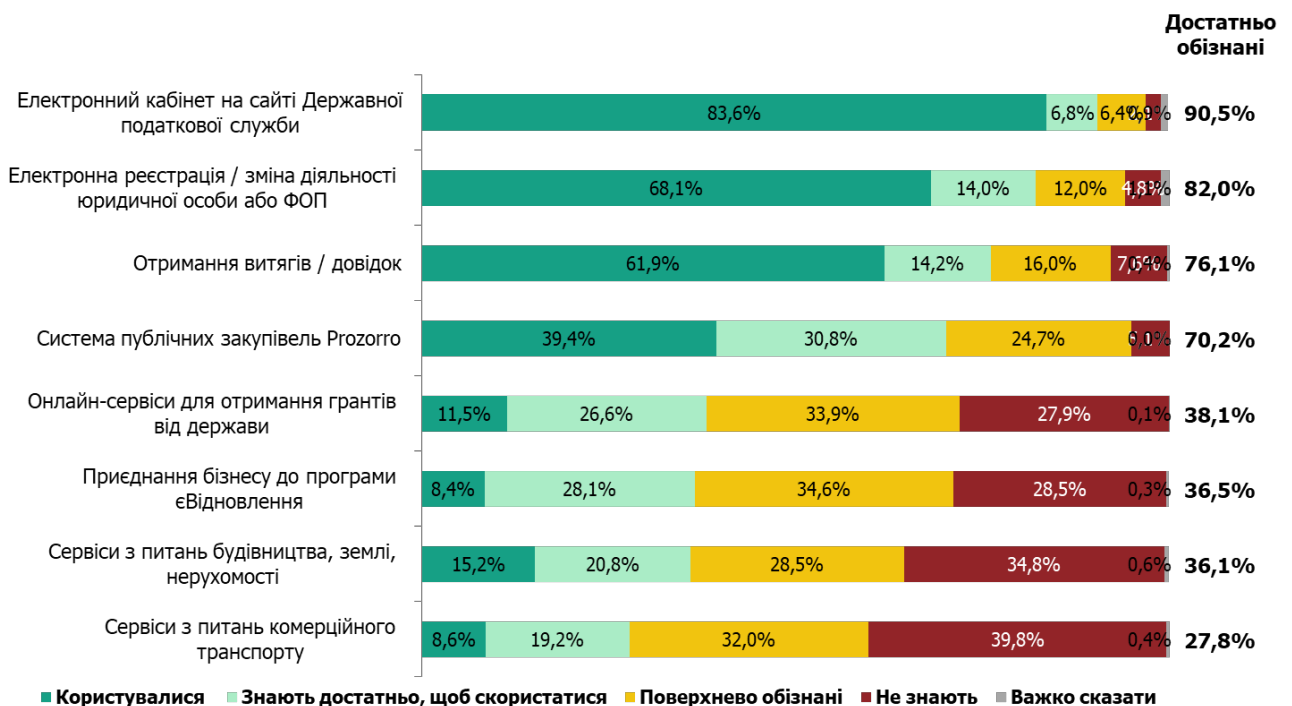

Рис. 1.3.12. Обізнаність про електронні сервіси з надання державних послуг онлайн: бізнес²

¹ Питання: «Наскільки Ви вважаєте себе обізнаним / обізнаною щодо таких електронних сервісів з надання державних послуг онлайн?»

² Питання: «Наскільки Ви вважаєте Ваше підприємство обізнаним щодо таких електронних сервісів з надання державних послуг онлайн?»

Обізнаність щодо особливостей подання та механізмів розгляду повідомлень про корупцію

Також у 2023 році серед аудиторії населення оцінювалася обізнаність щодо особливостей подання (каналів повідомлення) та механізмів розгляду повідомлень про корупцію. Згідно з методологією респондентам було запропоновано по 8 тверджень, серед яких було порівно коректних і хибних. Достатньо обізнаними вважаються респонденти, які правильно відмітили більш ніж половину тверджень, тобто 5 і більше з 8, поверхнево обізнаними – половину тверджень (4).

Для оцінки **обізнаності щодо особливостей подання (каналів) повідомлень про корупцію** було запропоновано такі твердження (в дужках наведено правильну відповідь і частку респондентів, які її обрали):

- Всі повідомлення від громадян про корупцію мають зберігатись на Єдиному порталі повідомлень викривачів (**так: 69,3%**)
- Повідомлення про корупцію громадяни мають подавати лише через Єдиний портал повідомлень викривачів, подання таких повідомлень іншим способом (на особистому прийомі, через спеціальну телефонну лінію тощо) – не допускається (**ні: 27,0%**)
- Можна здійснити анонімне повідомлення про корупцію без зазначення відомостей про себе (відомостей, які можуть ідентифікувати особу) (**так: 59,9%**)
- При поданні повідомлення через Єдиний портал повідомлень викривачів особа має обов'язково зазначити адресу електронної пошти (**ні: 30%**)
- Громадяни можуть подавати повідомлення про корупцію не лише за місцем роботи (навчання), а й спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції (до органів прокуратури, Національної поліції, НАБУ, НАЗК) (**так: 68,4%**)
- Громадяни не можуть подавати повідомлення про корупцію через таких фізичних осіб: журналістів, громадських діячів, народних депутатів (**ні: 32,7%**)
- Повідомлення про корупцію, пов'язану з місцем роботи (навчання), громадяни можуть подавати до органу вищого рівня, у якому здійснюється контроль за дотриманням антикорупційного законодавства на підвідомчих організаціях (**так: 66,7%**)
- Повідомлення про корупцію, які стосуються високопосадовців, правоохоронців та суддів, необхідно подавати виключно до НАЗК (**ні: 18,9%**)

Загалом частка *достатньо обізнаних* респондентів (які правильно відповіли на хоча б 5 тверджень із 8) становить **28,4%**. При цьому частка тих, хто правильно відповіли хоча б на 4 твердження з 8 (*достатньо та поверхнево обізнаних*) більше ніж удвічі більша і становить **67,4%**.

Оцінка **обізнаності щодо механізмів розгляду повідомлень** про корупцію відбувалася аналогічним чином. Нижче наведено список з 8 тверджень із зазначенням правильних відповідей і частки респондентів, які їх обрали:

- Повідомлення підлягає розгляду, якщо воно містить фактичні дані, що вказують на можливе вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, та які можуть бути перевірені (**так: 76,0%**)

- Анонімні повідомлення не розглядаються (**ні: 39,2%**)
- Строк попереднього розгляду повідомлення, яке направила особа про випадок корупції за місцем її роботи складає не більше десяти робочих днів (**так: 57,5%**)
- Якщо встановлено, що повідомлення про корупцію не містить фактичних даних, що вказують на можливе вчинення правопорушення, таке повідомлення повертається особі, яка його здійснила, без подальшого розгляду (**ні: 16,6%**)
- Якщо наведені у повідомленні факти стосуються керівника органу державної влади, до якого воно надійшло, таке повідомлення не може розглядатись у цьому органі, а надсилається суб'єкту, уповноваженому здійснювати розгляд чи розслідування таких фактів (**так: 64,7%**)
- Особі, яка здійснила повідомлення, надається детальна інформація про результати попереднього розгляду такого повідомлення, лише у разі надходження від такої особи окремого запиту (**ні: 17,2%**)
- Якщо за результатами попереднього розгляду повідомлення викладена у ньому інформація підтверджується, винні особи притягаються до дисциплінарної відповідальності (**так: 63,3%**)
- Якщо в ході проведення попереднього розгляду виявляються ознаки корупційного кримінального правопорушення, то відповідні матеріали передаються до НАЗК (**ні: 11,9%**)

Частка *достатньо обізнаних* респондентів (які правильно відповіли на хоча б 5 тверджень із 8) становить **24,7%**. Частка *достатньо та поверхнево обізнаних* (тих, хто правильно відповіли хоча б на 4 твердження з 8) становить **60,1%**.

РОЗДІЛ 2. ПОКАЗНИКИ КОРУПЦІЙНОГО ДОСВІДУ В ОКРЕМИХ СФЕРАХ

2.1. Загальна методологія оцінки корупційного досвіду

У цьому дослідженні використовуються три підходи щодо дослідження (вимірювання) корупційного досвіду населення та представників бізнесу:

1) *прямий спосіб (самооцінка)* визначення респондентами наявності / відсутності корупційного досвіду в них за певний період часу (загальне питання «*Чи стикалися Ви з корупцією останні 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?*» (для представників бізнесу – «*...в інтересах підприємства, у якому Ви працюєте?»*)). Показник частки населення (представників бізнесу), що за *самооцінкою* мала досвід корупційних практик, відзначається певною стійкістю при використанні для порівняння в різних хвилях досліджень. Саме тому він визначається як **показник корупційного досвіду населення / представників бізнесу** і застосовується як один з індикаторів ефективності державної антикорупційної політики;

2) *самооцінка* респондентами наявності у них корупційного досвіду при взаємодії / контактах з певною сферою (відповіді на пряме питання). Частка респондентів (від тих, хто стикався зі сферою), які ствердно відповіли, тобто усвідомлюють, що вони або члени їхніх сімей (для бізнесу – як керівники / представники підприємства) стикалися з корупцією при взаємодії з представниками відповідних закладів / установ / органів влади, визначається в цьому дослідженні як **показник корупційного досвіду в сфері** і може використовуватись для порівняння в різних хвилях досліджень;

3) визначення ступеня поширеності окремих корупційних практик у певних сферах за результатами підтвердження факту перебування респондентів у певних контактних ситуаціях, що містять ознаки корупції. За результатами аналізу даних обраховується інтегральний дослідницький показник – частка респондентів, які **перебували в корупційних ситуаціях у певній сфері** (від тих, хто стикався зі сферою). Перелік запропонованих респондентам корупційних ситуацій не може охоплювати всі наявні корупційні практики у сфері і буде періодично змінюватись у різних хвилях досліджень. Ураховуючи це, такий показник не може бути використаний як оцінка корупції у сфері, проте використовується для порівняння з показником корупційного досвіду (за самооцінкою) на предмет усвідомлення наявних контактних ситуацій як корупційних.

Для оцінки поширеності корупції в окремих сферах респондентам було запропоновано оцінити власний досвід взаємодії з державними органами і установами протягом останніх 12 місяців до моменту опитування. Оцінку корупційного досвіду здійснювали лише ті респонденти, які мали досвід звернень (наявність контактів) у кожній сфері (або особисто, або такий досвід мали члени родини – для населення та досвід співробітників – для бізнесу).

Аудиторіям *населення* і *бізнесу* було запропоновано для оцінки різні сфери, найбільш релевантні кожній аудиторії.

Населення оцінювало такі сфери¹:

- Сфера 1: Державна та комунальна медицина (медичні послуги)
- Сфера 2: Послуги закладів вищої освіти
- Сфера 3: Послуги закладів освіти (початкова та середня освіта)
- Сфера 4: Послуги закладів освіти (комунальні дитячі садки)
- Сфера 5: Діяльність сервісних центрів МВС
- Сфера 6: Діяльність центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)
- Сфера 7: Надання адміністративних послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (крім центрів надання адміністративних послуг та сервісних центрів МВС)
- Сфера 8: Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення (крім послуг, пов'язаних з поточними розрахунками)
- Сфера 9: Будівництво та земельні відносини
- Сфера 10: Діяльність правоохоронних органів (патрульна поліція, Національна поліція, СБУ, прокуратура) із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування (крім сервісних центрів МВС)
- Сфера 11. Гуманітарна допомога

Представники *бізнесу* оцінювали такі сфери:

- Сфера 1: Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення, крім послуг, пов'язаних з поточними розрахунками
- Сфера 2: Будівництво та земельні відносини
- Сфера 3: Діяльність правоохоронних органів (Національна поліція, СБУ, Державна прикордонна служба, прокуратура, Бюро економічної безпеки України) із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування
- Сфера 4: Діяльність податкових органів (нарахування і стягнення податкових та інших обов'язкових платежів)
- Сфера 5: Контроль і нагляд за підприємницькою діяльністю
- Сфера 6: Митниця (митний контроль, оформлення митних документів для суб'єктів бізнесу)
- Сфера 7: Судова система (у т.ч., виконання судових рішень)

Через те що список сфер суттєво різниться для *населення* і *бізнесу*, у наступних розділах оцінки цих двох аудиторій будуть представлені окремо.

¹ Послуги приватних установ у сфері медицини й освіти не оцінювалися.

2.2. Оцінка корупційного досвіду населення за сферами

На рисунку 2.2.1 наведено узагальнені дані щодо корупційного досвіду населення за сферами, які будуть докладно проаналізовані у цьому розділі. Сфери відсортовано за часткою громадян, які мали корупційний досвід (серед тих, хто звертався до відповідної сфери або мав контакти з державними та недержавними інститутами у відповідних сферах протягом останніх 12 місяців).

Розрахунок показників **корупційного досвіду** респондентів у кожній сфері здійснювався на базі двох питань:

- Показник самооцінки: респондентів запитували, чи стикалися вони чи члени їхньої родини з корупцією в цій сфері (пряме запитання, яке ставилося по кожній сфері тим, хто з нею взаємодіяв (звертався, контактував)). Частка респондентів, які ствердно відповіли на пряме питання, визначається в цьому дослідженні як **показник корупційного досвіду в сфері**;
- Інтегральний показник перебування у корупційних ситуаціях: у цьому питанні респондентам пропонувалося пригадати детальніше, чи виникали ситуації, що містять ознаки корупції¹, при отриманні конкретних послуг (або при контактах з представниками відповідних установ, закладів). Якщо така корупційна контактна ситуація виникала, то респондентів просили уточнити, чи виникала вона з їхньої власної ініціативи, чи їх попросили це зробити працівники закладу / установи. Якщо такі ситуації не виникали (в тому числі, тому що респондент не отримував конкретну послугу), респонденти обирали варіант «Такої ситуації не було». Також респонденти могли обрати варіант «Інше» або відмовитися від відповіді. Інтегральний **показник перебування в корупційних ситуаціях** було розраховано як частку опитаних, які обрали будь-яку відповідь, окрім «Такої ситуації не було» при обговоренні конкретних корупційних ситуацій (варіанти «Інше» або «Відмова від відповіді» ми вважаємо соціально прийнятними заміниками відповідей про участь у корупційній ситуації).

За результатами порівняння рівня корупції у різних сферах² і в динаміці порівняно з 2022 роком зафіксовано тренд до **зростання показника корупційного досвіду** за самооцінкою у **більшості досліджуваних сфер**. Винятком стала лише *сфера діяльності правоохоронних органів*, де рівень корупції *знизився*. Проте, порівняно з показниками 2021 року, показники 2023 року демонструють зменшення свідчень про корупційний досвід.

Найнижчий рівень корупції, як і в минулі роки, зафіксовано у **ЦНАПах**: лише **8,9%** відвідувачів заявили про виникнення корупційної ситуації у цій сфері.

¹ А саме: респонденти або члени їхніх сімей робили неофіційні платежі (грошові кошти чи подарунки) або надавали послуги у певних ситуаціях. Ситуації було сформульовано у максимально нейтральній формі, уникаючи будь-яких оціночних понять негативної забарвленості. В описі ситуацій не використовувався сам термін «корупція».

² Максимальна похибка оцінки корупційного досвіду залежить від величини вибірки опитаних респондентів, які взаємодіяли (контактували) з відповідною сферою, та від показника корупційного досвіду і варіює від $\pm 2,7$ до $\pm 11,3$ в.п.

На «**перше місце**» серед інших сфер за поширеністю корупції у 2023 році вийшли **сервісні центри МВС (35,7%** з тих, хто контактували із сферою, засвідчили про наявність корупційного досвіду, це на 9,0 в.п. більше, ніж у 2022 році, зростання є статистично значущим).

Друге місце в цьому рейтингу розділили три сфери з показниками від 31,4% до 32,5%:

- **Будівництво та земельні відносини (32,5%**, зростання на 8,6 в.п., але через незначну кількість громадян, які контактують із сферою, динаміка не є статистично значущою);
- **Державна і комунальна медицина (32,3%**, статистично значуще зростання на 7,5 в.п.);
- **Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення (31,4%**, зростання на 2,7 в.п., статистичної значущості не зафіксовано).

Окремі сфери отримали показник корупційного досвіду в межах 23-27%. Серед них:

- *Послуги закладів дошкільної освіти (27,0%*, зростання на 11,5 в.п. – це найбільше зростання показника корупційного досвіду, воно є статистично значущим);
- *Послуги закладів вищої освіти (26,6%*, без значимої динаміки);
- *Діяльність правоохоронних органів (23,4%*, єдина сфера, де зафіксовано зниження показника корупційного досвіду на 9,3 в.п., динаміка є статистично значущою).

Окремої уваги потребує сфера **медичних послуг**, як така, контакти з якою має приблизно половина населення. Показник корупційного досвіду в цій сфері становить **32,3%** (зростання на 7,4 в.п.). Таким чином, **«медичний» корупційний досвід залишається найбільш поширеним** у перерахунку на все населення – у 2023 році корупційний досвід у сфері медицини отримали **15,9%** населення загалом. Зауважимо, що у 2022 році цей показник становив 12,6%, а у 2021 році – 21,9%. Таким чином, показник корупційного досвіду у сфері державної медицини серед населення загалом у 2023 році статистично значуще зріс порівняно з 2022 роком, але залишився нижчим, ніж у 2021 році.

Необхідно зазначити, що розподіл місць у рейтингу корупційних сфер є певним чином умовним, так як показники корупційного досвіду є статистично близькими (статистично значуще не відрізняються).

Надалі ми розглянемо кожну сферу й особливості корупційних ситуацій у ній детальніше.

Рис. 2.2.1 Досвід взаємодії зі сферами та корупційний досвід за самооцінкою¹

¹ Питання по кожній сфері:

(1) «Чи доводилося Вам або членам Вашої родини протягом останніх 12 місяців звертатись до ... (за послугами ...)?» (по сферах: до закладів охорони здоров'я, сервісних центрів МВС, ЦНАП, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій)

або «Чи доводилося Вам або членам Вашої родини протягом останніх 12 місяців зустрічатись (контактувати) з представниками ... (з питань ...)?» (з представниками правоохоронних органів, органів державної влади чи місцевого самоврядування);

для освітніх закладів: «Чи Ви або члени Вашої родини навчаєтесь зараз або навчалися протягом останніх 12 місяців у ...»;

(2) «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні до ... (за послугами з ...) / при зустрічі (контакті) з ... протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо», для освітніх закладів: «Чи стикалися Ви з корупцією у ... протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

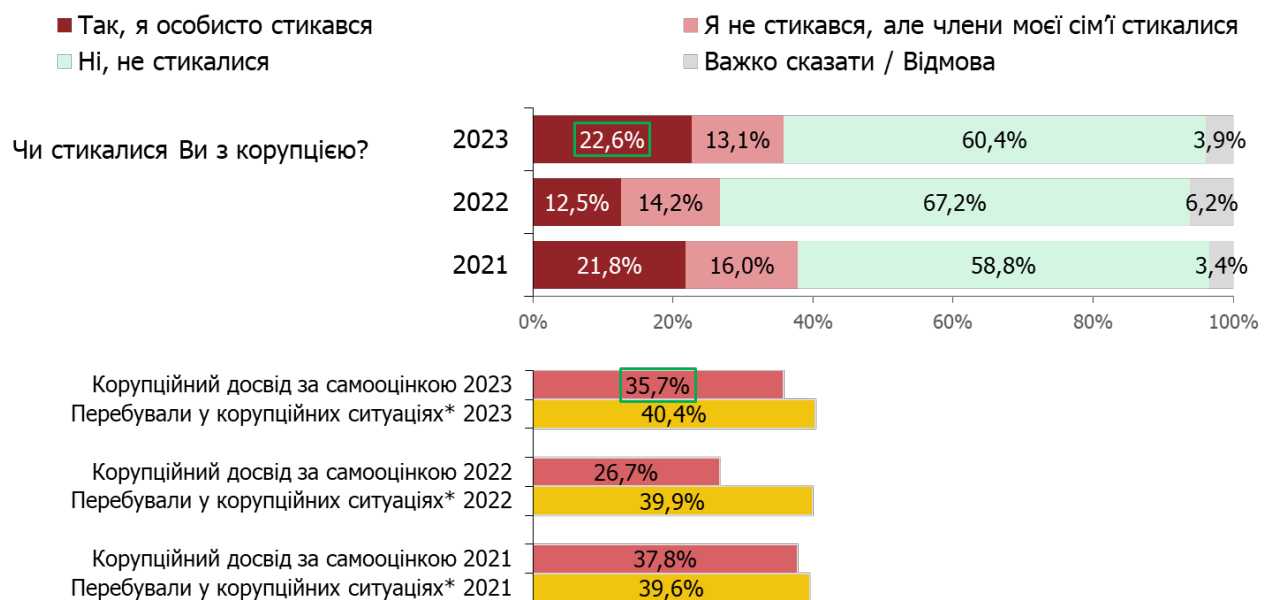
Діяльність сервісних центрів МВС

Частка респондентів, які за останні 12 місяців мали досвід *звернення* до сервісних центрів МВС, у 2023 році залишилася на рівні 2022 року (**7,6%**), тобто стабілізувалася після зростання у 2022 році.

При відповіді на *пряме запитання* **35,7%** респондентів повідомили, що *стикались з корупцією*. Цей показник *зріс* на 9,0 в.п., порівняно з минулим роком, і повернувся на позицію 2021 року (переважно – за рахунок *зростання особистого корупційного досвіду* респондентів, динаміка є статистично значущою).

У цілому ж про *перебування в конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, зазначили **40,4%** респондентів (що приблизно дорівнює показникам 2021–2022 років). Таким чином, частка респондентів, які не сприймали частину ситуацій, як корупційні, знизилася з 13% до 5%.

Рис. 2.2.2. Корупційний досвід у сфері загалом (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

* розрахунковий показник

Щодо *конкретних корупційних ситуацій*, то значущої динаміки не спостерігається; також не можна говорити про певний тренд – деякі ситуації демонструють тенденцію до зростання, інші – до зниження.

Як і минулого року, найчастіше корупційні ситуації виникали при **реєстрації або знятті з обліку транспортних засобів** – про такий досвід повідомляють **30,5%**. Цей показник *вищий*, ніж у 2021 і 2022 роках (26,4% і 22,8% відповідно).

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні до сервісних центрів МВС протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»
Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує $\pm 7,1$ в.п.

Рис. 2.2.3. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...

реєстрацію (перереєстрацію) транспортного засобу, зняття з обліку транспортного засобу	2023	30,5%
	2022	22,8%
	2021	26,4%
видачу (заміну, відновлення, обмін, отримання) посвідчення на право керувати транспортним засобом (у т.ч., за складання теоретичного та практичного іспиту в сервісному центрі*)	2023	22,8%
	2022	17,0%
	2021	20,9%
отримання номерних знаків (у т.ч., індивідуальних) для транспортного засобу / збереження номерного знаку за власником при зміні транспортного засобу	2023	18,2%
	2022	11,1%
	2021	16,0%
отримання довідок / дублікатів документів з різних питань поза чергою або швидко (в найкоротший період часу)	2023	15,8%
	2022	17,3%
	2021	18,0%
вирішення питань технічного контролю транспортного засобу (у т.ч., відповідності конструкцій транспортних засобів установленим вимогам)	2023	15,7%
	2022	20,5%
	2021	16,0%
отримання довідки про відсутність судимості	2023	13,0%
	2022	16,0%
	2021	11,0%
працівнику автошколи за сприяння при вирішенні питань в сервісному центрі МВС	2023	5,9%
	2022	н.д.
	2021	н.д.

* у т.ч., за складання теоретичного та практичного іспиту в сервісному центрі²

На «другому місці» – корупційні ситуації, які пов'язані із видачою (заміною, обміном тощо) **посвідчень на право керувати транспортним засобом**. Частка респондентів, які мали корупційний досвід у такій ситуації, *зростає* на 5,8 в.п. із 17,0% у 2022 році до **22,8%** у 2023 році.

«Третє місце» посіли ситуації, пов'язані з **отриманням номерних знаків**. Про наявність корупції в таких ситуаціях заявили **18,2%** з тих, хто контактували із сервісними центрами МВС. Цей показник на 7 в.п. *більший*, ніж у 2022 році.

Решта ситуацій також залишаються досить поширеними з показниками від 13% до 16%.

Додатково у цьому дослідженні було виокремлено корупційну ситуацію, коли клієнти сервісних центрів могли вирішувати власні питання через працівників автошкіл. Робили неправомірні платежі працівникам автошкіл або надавали їм послуги за сприяння у вирішенні питань в сервісних центрах МВС 5,9% респондентів. Проте для оцінки корупційної навантаженості, що стосується саме автошкіл, необхідне додаткове дослідження, у тому числі і щодо виокремлення частки респондентів, які склали іспит на право керування транспортним засобом.

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час звернення до сервісних центрів МВС (колишні МРЕВ)?»

² При цьому під час опитування було уточнено респонденту, що ця ситуація стосується саме сервісних центрів МВС і не включає неправомірні платежі (послуги) працівникам автошкіл

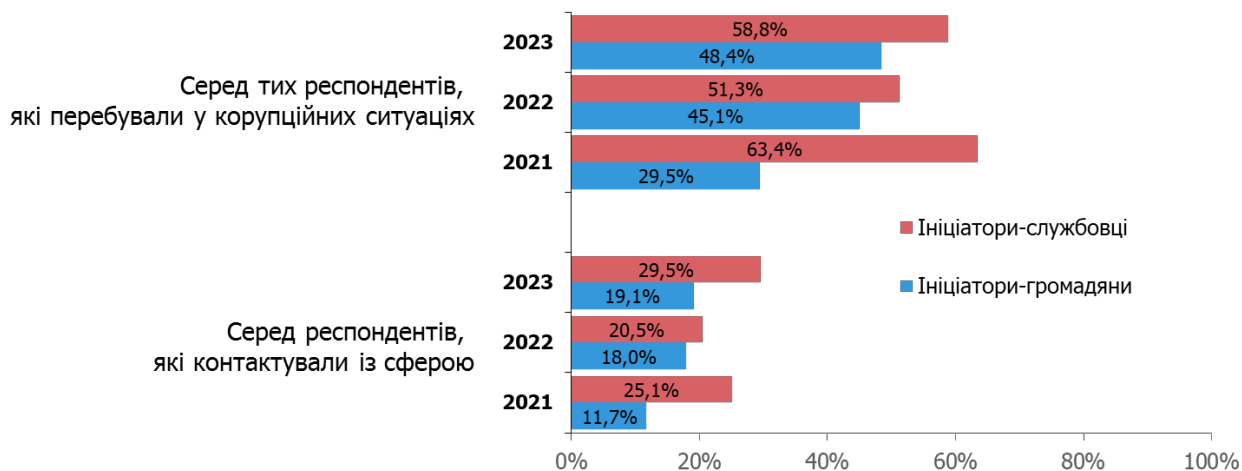
У ситуаціях, пов'язаних з **реєстрацією або зняттям з обліку транспортних засобів**, корупційні ситуації виникали більшою мірою з **ініціативи працівників** сервісних центрів МВС: **46,5%** респондентів засвідчили, що від них вимагали здійснити неофіційний платіж. Але 34,8% зробили це з власної ініціативи.

На жаль, через недостатню кількість відповідей про інші корупційні ситуації, статистичний аналіз щодо того, хто саме був *ініціатором* (відвідувачі чи співробітники сервісних центрів МВС) в кожній ситуації, провести не вдалося.

Якщо аналізувати усі корупційні ситуації загалом, то **19,1% відвідувачів** сервісних центрів виступили у ролі **ініціаторів** корупційних ситуацій (показник залишився на рівні 2022 року). Серед респондентів, які *перебували у корупційних ситуаціях*, частка «ініціативних» громадян становила **48,4%** (у 2022 році – 45,1%).

Співробітники сервісних центрів МВС були **ініціаторами** корупційних ситуацій *частіше*, ніж минулого року. У 2022 році частка респондентів, які сказали, що співробітники МВС були ініціаторами корупційних ситуацій, становила 20,5%, а у 2023 році цей показник сягнув **29,5%**. Серед тих, хто перебував у *контактних корупційних ситуаціях*, про ініціативу зі сторони службовців повідомили **58,8%**, що на 7,5 в.п. *більше*, ніж у 2022 році (51,3%). Проте, у зв'язку з незначним обсягом вибірки таких респондентів, динаміка не є статистично значущою.

Рис. 2.2.4. Ініціатори корупційних ситуацій

Будівництво та земельні відносини

Сфера будівництва та земельних відносин – також одна з тих, з якою громадяни стикаються доволі рідко. Лише **3,3%** респондентів заявили про наявність досвіду *звернення* до цієї сфери, це найнижчий показник.

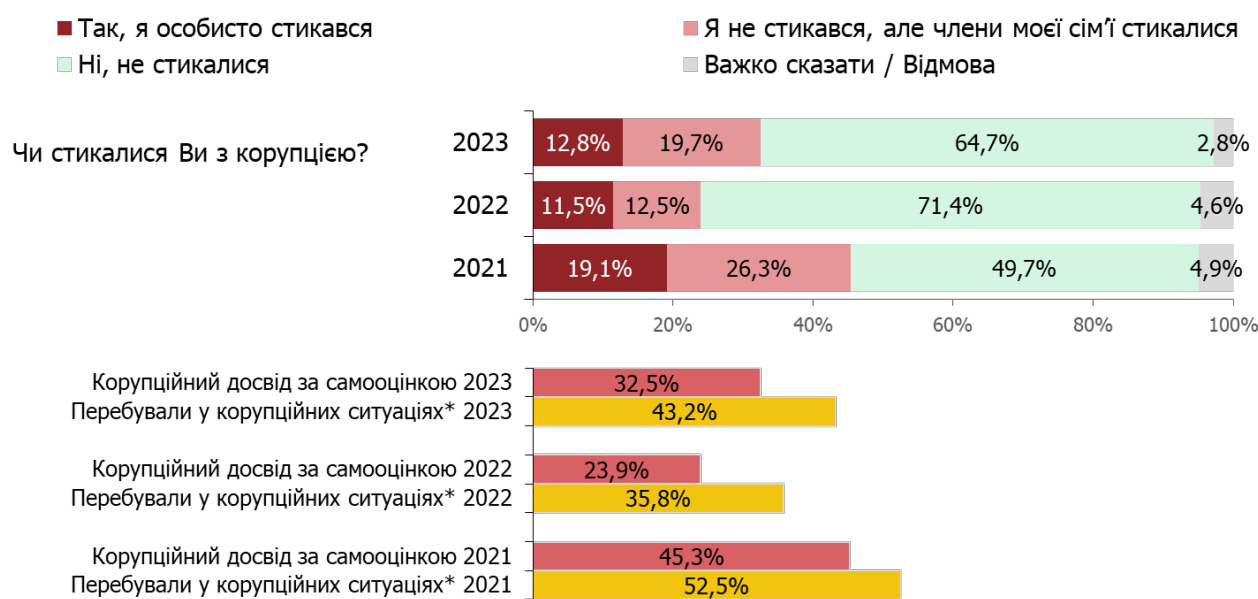
По цій сфері зафіксовано *збільшення показника корупційного досвіду за самооцінкою* – якщо у 2022 році на *пряме запитання* про наявність корупційного досвіду відповіли 23,9% респондентів, то у 2023 році цей показник становив **32,5%**. Головним чинником зростання

показника є самооцінка корупційного досвіду членів сім'ї респондента, який зріс з 12,5% у 2022 році до 19,7% у 2023 році.

У наведених *конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, перебували **43,2%** респондентів, що значуще вище, ніж показник 2022 року (зростання на 7,4 в.п.).

Таким чином, у 2023 році *залишається значним розрив* між показником корупційного досвіду за самооцінкою та розрахунковим показником перебування у корупційних ситуаціях. Близько **11% респондентів не усвідомлюють власний корупційний досвід** у сфері будівництва та земельних відносин, тож не пригадують його при прямому запитанні про самооцінку.

Рис. 2.2.5. Аналіз корупційного досвіду в сфері (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

* розрахунковий показник

Щодо більшості *корупційних ситуацій* (9 із 10) у сфері будівництва та земельних відносин спостерігається *збільшення їх поширеності* порівняно з 2022 роком. Проте лише для двох ситуацій динаміка є статистично значущою: **прийняття рішення про приватизацію присадибної ділянки** (зростання з 24,8% до 36,6%) та **прийняття рішення про зміну цільового призначення земельної ділянки** (зростання з 12,7% до 28,1%, найбільший показник зростання). Однак для половини ситуацій поширеність у 2023 році є нижчою, ніж у 2021 році.

Три найбільш поширені корупційні ситуації не змінилися порівняно з 2022 роком. Це **приватизація присадибних ділянок** – про корупційний досвід у цій сфері зазначає **36,6%** з тих, хто стикався зі сферою (зростання на 11,8 в.п.), **реєстрація землі у державному земельному кадастрі** (**32,%**, зростання на 10,3 в.п.) та **приватизація земельних**

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні за послугами у сфері будівництва та земельних відносин протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує $\pm 11,4$ в.п.

ділянок для ведення особистого селянського господарства (29,3%, зростання на 8,3 в.п.). Зауважимо, що у 2021 році остання ситуація була найпоширенішою з показником 40,9%.

Рис. 2.2.6. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...

прийняття (ухвалення) рішення про приватизацію (передачу у власність) присадибної ділянки	2023 ↑ 36,6%	2022 24,8%	2021 39,2%
реєстрацію земельної ділянки в Державному земельному кадастрі	2023 32,0%	2022 21,7%	2021 36,5%
прийняття (ухвалення) рішення про приватизацію (передачу у власність) земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства	2023 29,3%	2022 21,0%	2021 40,9%
прийняття рішення про зміну цільового призначення земельної ділянки	2023 ↑ 28,1%	2022 12,7%	2021 24,6%
надання дозволу на розробку землевпорядної документації, за її розробку та погодження для приватизації земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства	2023 25,3%	2022 17,5%	2021 33,6%
сприяння в отриманні від органів державної влади (місцевого самоврядування) фінансової допомоги та/або будівельних матеріалів для проведення робіт з відновлення зруйнованого / пошкодженого житла	2023 24,8%	2022 15,7%	2021 н.д.
отримання проектної та дозвільної документації для будівництва або реконструкції (перепланування) індивідуального будинку (квартири)	2023 23,2%	2022 14,3%	2021 21,8%
надання дозволу на розробку землевпорядної документації, за безпосередньо її розробку та погодження для приватизації присадибної ділянки	2023 19,0%	2022 10,5%	2021 34,9%
використання підставних людей (з невикористаним правом на безоплатну приватизацію) з метою переоформлення права власності на таку ділянку в подальшому на свою користь	2023 18,5%	2022 12,7%	2021 22,3%
введення в експлуатацію нового індивідуального будинку або будинку (квартири) після реконструкції (перепланування)	2023 15,6%	2022 16,2%	2021 15,0%

Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був ініціатором (громадяни чи службовці органів виконавчої влади, установ та організацій, які надають відповідні послуги), провести не вдалося.

Загалом **9,7% українців**, які зверталися до органів влади, установ та організацій за послугами у сфері будівництва та земельних відносин (з питань приватизації, володіння приміщень або земельних ділянок), виступали у ролі ініціаторів корупційних відносин (або

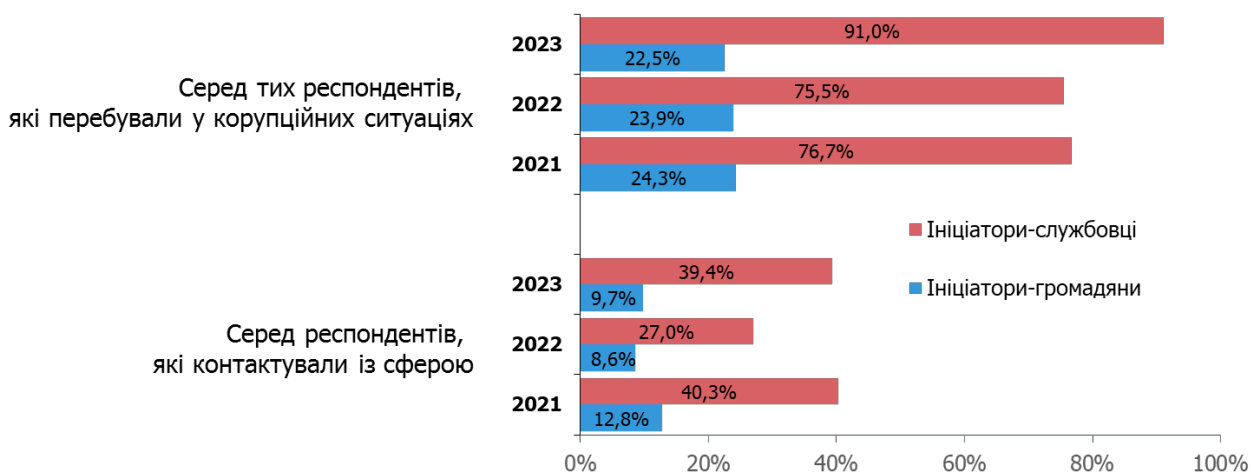
¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час звернення за послугами у сфері будівництва та земельних відносин?»

22,5% з тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях). Порівняно з 2021–2022 роками статистично значущої динаміки не зафіксовано.

А от частка респондентів, які вказують на **ініціативу посадовців** у сфері будівництва та земельних відносин (посадовці вимагали грошові кошти, подарунки або послуги від відвідувачів) зросла і повернулася на рівень 2021 року: якщо у 2021 році понад 40% тих, хто контактували зі сферою, вказували на посадовців як ініціаторів корупційних відносин, то у 2022 році цей показник становив лише 27,0%, а у 2023 році сягнув **39,4%** (зростання на 12,4 в.п., динаміка не є статистично значущою).

Серед тих респондентів, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях, частка тих, хто вказує на посадовців як ініціаторів корупційних ситуацій (хоча б однієї з переліку), зросла із 76-77% у 2021–2022 роках до **91%** у 2023 році (близько 15 в.п.), але динаміка не є статистично значущою

Рис. 2.2.7. Ініціатори корупційних ситуацій

Державна та комунальна медицина

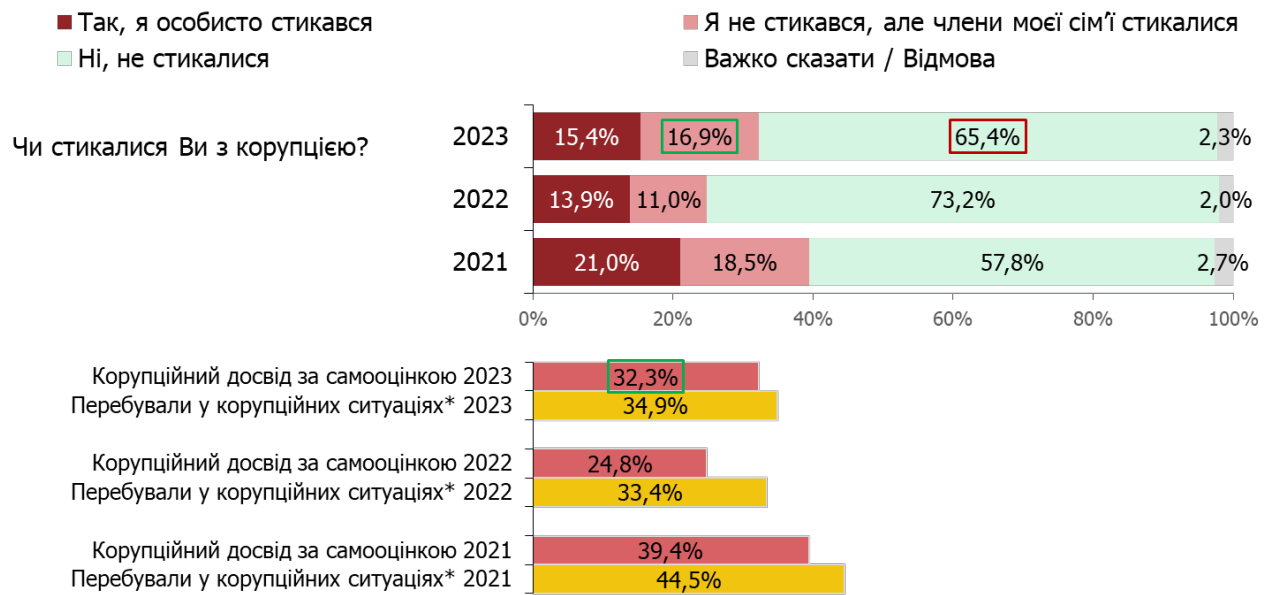
У 2023 році майже половина українських родин зверталася до державної або комунальної медицини, **49,4%** респондентів мали досвід *звернення* – особисто або зверталися члени їхніх родин. Таким чином, державні та комунальні медичні заклади залишаються сферою, з якою населення стикається найчастіше, причому з великим відривом.

Серед тих опитаних, які мали контакти зі сферою, **32,3%** респондентів при відповіді на *пряме запитання* зазначили, що вони або члени їхніх родин *стикалися з корупцією* при зверненні до закладів охорони здоров'я, тобто вони давали або від них вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо. Це значуще більше, ніж у 2022 році, коли про наявність корупційного досвіду заявили 24,8% респондентів (зростання на 7,5 в.п.). Відповідно, статистично значуще знизилась частка тих, хто *не мав корупційного досвіду* (65,4%, зниження на 7,8 в.п.). Основним драйвером зростання показника є корупційний досвід членів родини – частка респондентів, які заявили, що члени їх сімей стикалися з корупцією в закладах державної або комунальної медицини, зросла з 11,0% до 16,9% (на 5,9 в.п.).

Однак показник самооцінки наявності корупційного досвіду у 2023 році залишається нижчим, ніж у 2021 році, коли він становив 45,3%.

Частка респондентів, які *перебували в контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, залишилася на рівні 2022 року. У 2023 році про це заявили **34,9%** опитаних, а у 2022 році цей розрахунковий показник становив 33,4%. Таким чином, знизилась частка опитаних, які не усвідомлювали свій досвід залучення до корупційних практик як корупційний.

Рис. 2.2.8. Аналіз корупційного досвіду в сфері (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

* розрахунковий показник

Частота *перебування у корупційних ситуаціях* (для тих, хто мав досвід звернень) також переважно **не змінилася** для всіх запропонованих для оцінки ситуацій.

Найбільш поширеною залишається ситуація, коли треба було «віддячити» за **лікування або оперативне втручання**, з нею стикалися **24,3%** респондентів (що на рівні 2022 року, коли про аналогічний досвід заявили 23,5% опитаних). На другому місці за корупційним навантаженням залишаються ситуації, коли вирішується питання щодо умов **перебування пацієнта у стаціонарі**, з цим стикався майже кожний п'ятий (**19,1%**, статистично значуще *зростання* порівняно з 2022 роком, показник фактично повернувся на рівень 2021 року після зниження). Третє місце посіла ситуація, яку було додано до опитувальника у 2023 році: **15,6%** опитаних сказали, що здійснювали **неофіційні платежі за отримання ліків**, які вони мали право отримати безоплатно.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні до державних / комунальних закладів охорони здоров'я (при отриманні медичних послуг) протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує $\pm 2,8$ в.п.

Таким чином, ситуація, коли треба було пройти **медичний огляд**, посунулася з третього на четверте місце. Тут корупційний досвід мають **13,3%** з тих, хто взагалі звертався до медичних закладів (цей показник залишився на рівні 2022 року).

З рештою ситуацій стикалася менша частина респондентів – частота варіює від 7,6% до 10,5%. Загалом фіксується *відсутність динаміки щодо зміни частоти корупційних ситуацій* порівняно з 2022 роком (нагадаємо, що у 2022 році частота більшості корупційних ситуацій у медичній сфері значуще знизилася).

Рис. 2.2.9. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

Робили неофіційні платежі працівнику медичного закладу (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

за надання медичних послуг з лікування пацієнта та проведення йому операції	2023	24,3%
	2022	23,5%
	2021	30,7%
при вирішенні питань умов перебування в стаціонарному медичному закладі	2023 ↑	19,1%
	2022	15,7%
	2021	21,9%
за отримання пацієнтом ліків, які є на балансі медичного закладу та які пацієнт має право отримати	2023	15,6%
	2022	н.д.
	2021	н.д.
за проходження медичного огляду в закладі (у т.ч. за приховування медичних фактів)	2023	13,3%
	2022	12,8%
	2021	16,1%
для оформлення довідок, листків непрацездатності, виписок тощо	2023	10,5%
	2022	9,1%
	2021	11,1%
за вирішення питань, пов'язаних з пологами	2023	8,3%
	2022	9,1%
	2021	10,8%
для отримання «потрібного» рецепта	2023	7,6%
	2022	6,7%
	2021	10,0%

У 2023 році зберігається тенденція, що *переважно*, на думку респондентів, саме **працівники** медичних закладів **виступають ініціаторами** таких корупційних ситуацій, їхня частка охоплює від 51,7% до 67,9% залежно від ситуації.

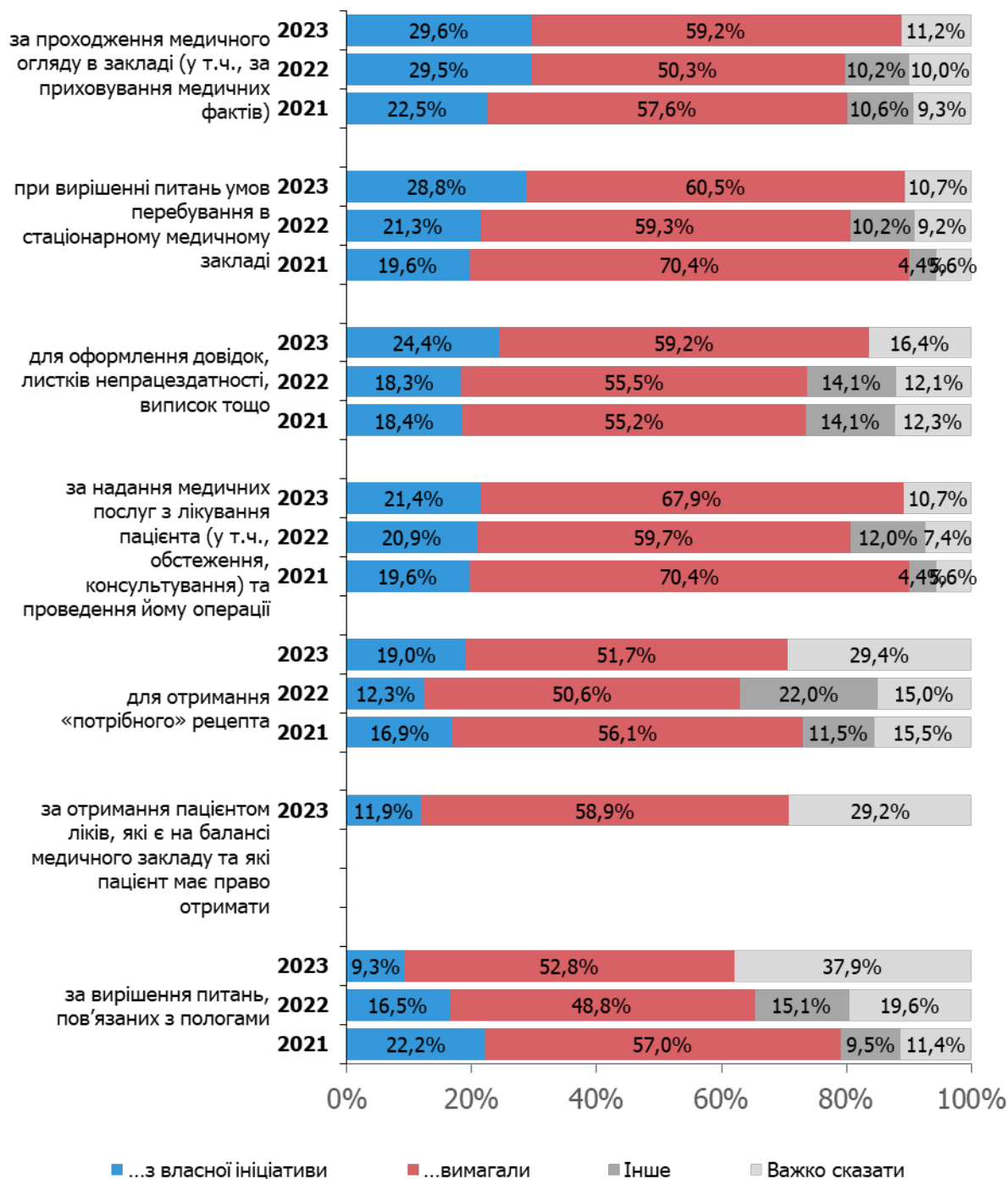
Зокрема, питання отримання грошових виплат, подарунків або послуг для **лікування пацієнта** (включно з оперативним втручанням) та при вирішенні умов **перебування у стаціонарі** ініціювали працівники закладу найчастіше, **67,9%** та **60,5%** відповідно. Ці дві ситуації залишаються такими, де медичні працівники виступають ініціаторами корупційних відносин найчастіше.

Однак досить часто **ініціаторами** створення корупційної ситуації залишаються і самі **пацієнти**, в середньому в кожному п'ятому випадку.

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації у зв'язку з одержанням медичних послуг?»

Рис. 2.2.10. Ініціатори корупційних ситуацій (% тих, хто стикнувся із ситуацією)¹

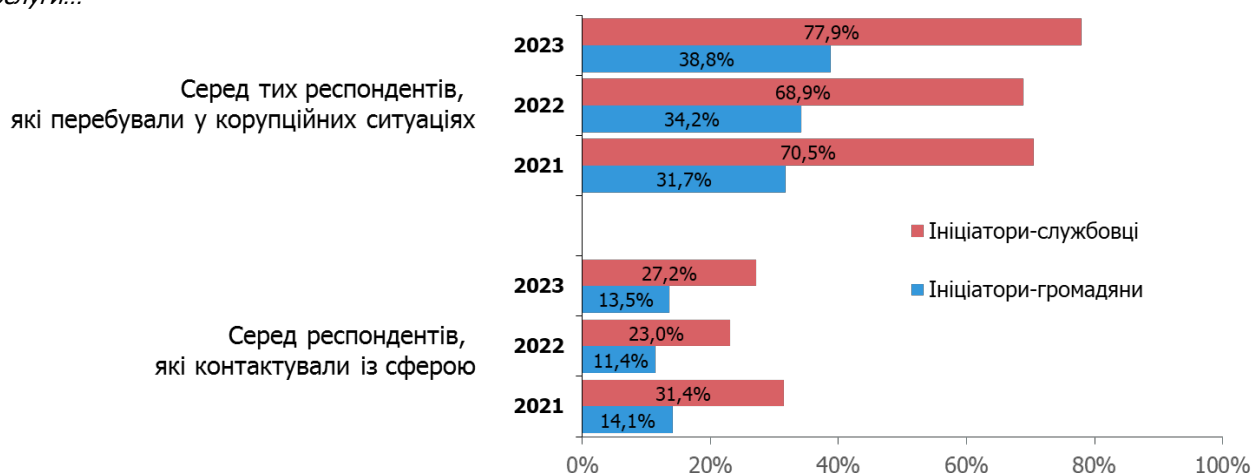
Робили неофіційні платежі працівнику медичного закладу (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації у зв'язку з одержанням медичних послуг?»

Рис. 2.2.11. Ініціатори корупційних ситуацій, узагальнено по всіх ситуаціях

Робили неофіційні платежі працівнику медичного закладу (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

Загалом **38,8% респондентів**, які перебували в корупційних ситуаціях у 2023 році, виступали їхніми **ініціаторами**, що становить **13,5%** від усіх українців, які звертаються до медичної сфери.

77,9% опитаних, які відмітили наявність хоча б одної контактної ситуації, були залучені до корупційних практик у зв'язку з **вимогою** зробити неофіційні платежі **працівнику** медичного закладу (грошові кошти або подарунки) або надати йому послуги (тобто **27,2%** респондентів, які контактують із сферою медичних послуг).

Таким чином, необхідно відмітити тренд до зростання показника корупційної ініціативи як з боку респондентів, так і з боку медичних працівників.

Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення

Оцінка респондентами послуг з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення не стосувалася питань розрахунків. Лише **9,3%** домогосподарств мали досвід *звернень* до постачальників із таких питань, це значуще зниження порівняно з 2022 роком, коли цей показник становив 11,7%. Таким чином, частка тих, хто контактує із сферою, значуще знижується другий період поспіль.

Заявили (при відповіді на *пряме запитання*), що *стикалися з корупцією* **31,4%** респондентів, показник не змінився, порівняно з 2022 роком, з точністю до статистичної похибки.

Про *перебування в конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, зазначили **34,7%** респондентів, це на 8,9 в.п. менше, ніж у 2022 році, зниження є статистично значущим.

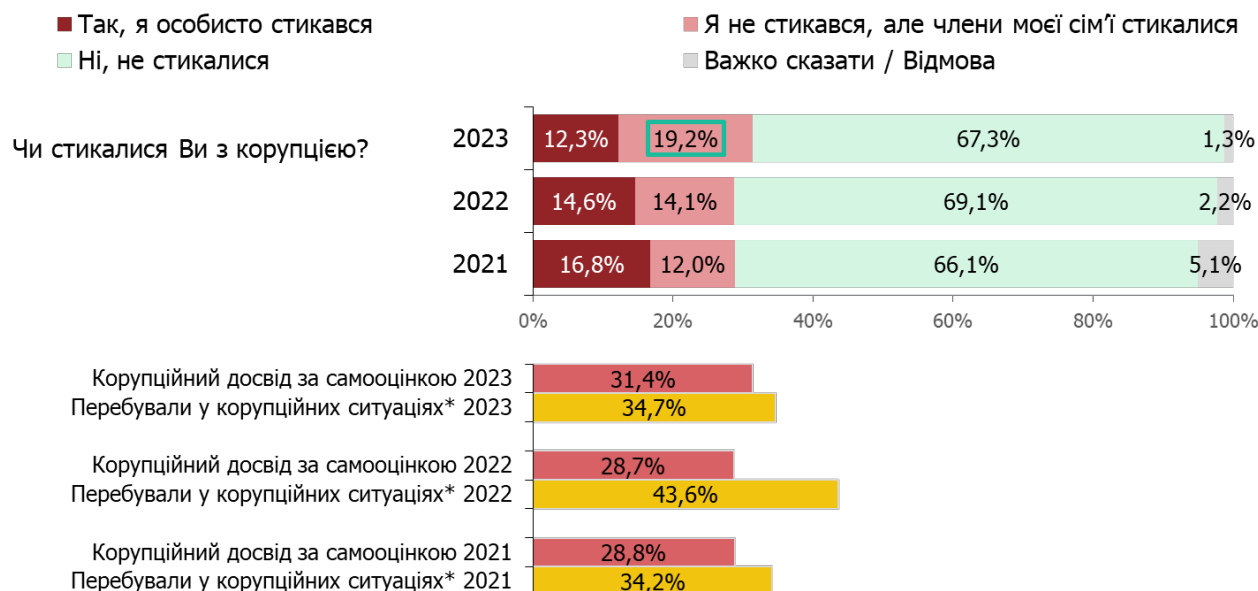
У 2023 році зменшився розрив між часткою громадян, які фактично перебували у корупційних ситуаціях, і тими, хто визнає корупційний досвід, різниця між показниками ставить лише 3,3%

опитаних. Таким чином, зменшується частина громадян, які не усвідомлюють власний досвід як корупційний.

Найчастіше громадяни стикаються з корупцією у ситуації **встановлення, опломбування або реєстрації лічильників (систем обліку водопостачання та водовідведення)** – більше ніж кожен п'ятий (**22,9%**) з тих, хто звертався до цієї сфери. Друге місце (із значним відривом від «лідера» у майже 10 в.п.) поділили дві ситуації, а саме **відновлення / ремонт систем водопостачання до багатоквартирного або приватного житлового будинку та підготовка документації з газопостачання**; з корупцією тут стикнулися **13,0%** та **13,8%** респондентів відповідно.

З корупційним досвідом у решті ситуацій стикалися від 4,9% до 12,8% респондентів. Зауважимо, що спостерігається тренд на зменшення частотності більшості корупційних ситуацій у цій сфері.

Рис. 2.2.12. Корупційний досвід у сфері загалом (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

* розрахунковий показник

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні до підприємств за послугами з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»
Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує $\pm 6,3$ в.п.

Рис. 2.2.13. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...

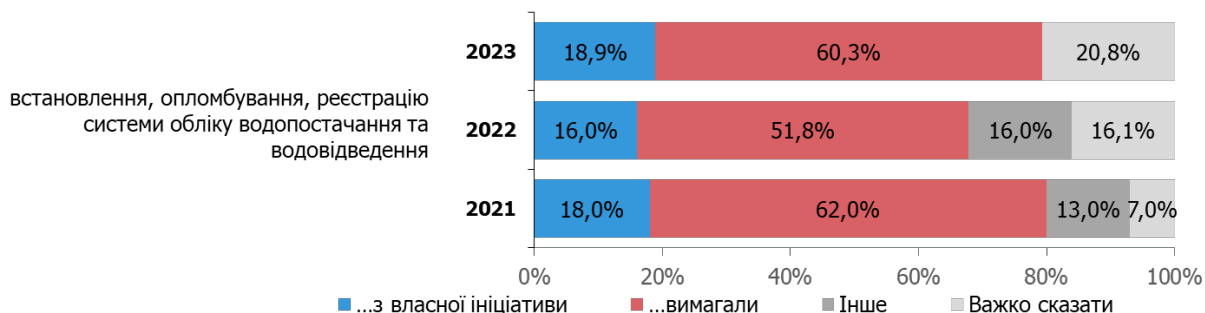
встановлення, опломбування, реєстрацію системи обліку водопостачання та водовідведення	2023	22,9%
	2022	27,0%
	2021	23,8%
підготовку / прискорення підготовки документації із газопостачання або щодо внесення змін до неї	2023	13,8%
	2022	15,9%
	2021	15,4%
відновлення / ремонт систем водопостачання до багатоквартирного або приватного житлового будинку	2023	13,0%
	2022	17,6%
	2021	н.д.
підключення приватного житла до газової мережі, незаконне перепланування газопроводу, відновлення газопостачання без законних на те підстав	2023	12,8%
	2022	12,4%
	2021	11,5%
погодження проектної документації для подальшого приєднання приватного житла до мережі електропостачання / за приєднання приватного житла до мережі електропостачання	2023	12,7%
	2022	12,4%
	2021	13,1%
непритягнення до відповідальності / nereагування на виявлені факти порушень правил експлуатації електромережі, електроустановки чи електролічильника	2023 ↓	6,6%
	2022	12,5%
	2021	10,0%
непритягнення до відповідальності / nereагування (у т.ч., зменшення або анулювання штрафних санкцій за виявлені факти порушень користування об'єктами системи водопостачання)	2023 ↓	5,3%
	2022	9,4%
	2021	9,6%
непритягнення до відповідальності / nereагування на виявлені факти незаконного приєднання до газової мережі або за порушення правил експлуатації газових приладів і пристроїв	2023	4,9%
	2022	7,4%
	2021	7,7%

Через недостатню кількість відповідей про більшість корупційних ситуацій статистичний аналіз щодо того, хто саме був *ініціатором* (громадяни чи співробітники постачальників), вдалося провести лише для найбільш поширеної ситуації, а саме **встановлення, опломбування або реєстрації лічильників**. За словами респондентів, ініціаторами корупційних відносин більшою мірою виступали **співробітники компаній-постачальників** (60,3%). Проте майже кожен п'ятий респондент з тих, хто стикнувся з корупційною ситуацією, самі виступили її ініціаторами (18,9%).

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час звернення до таких підприємств?»

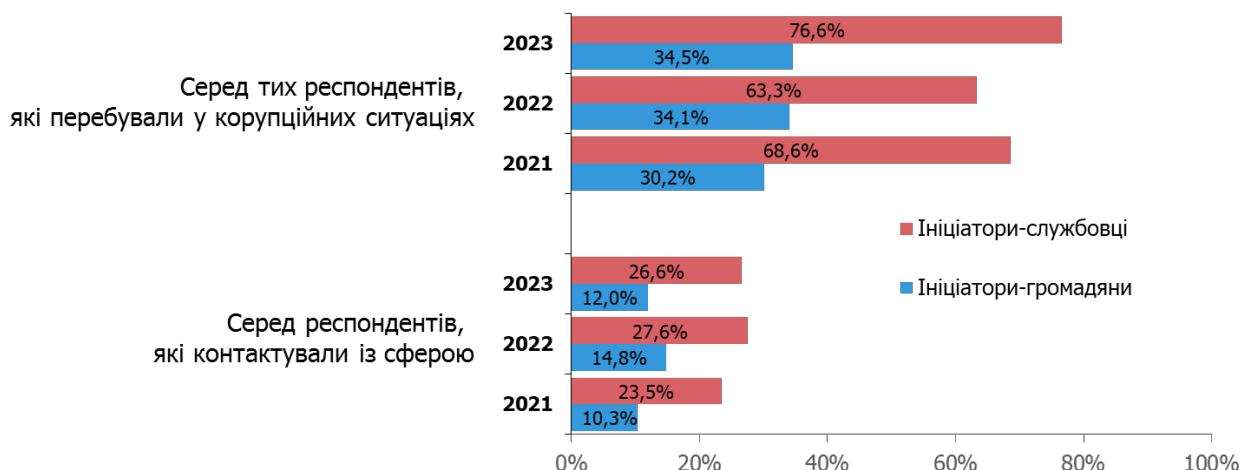
Рис. 2.2.14. Ініціатори корупційних ситуацій (% тих, хто стикнувся із ситуацією)¹

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...

Загалом **12,0% українців**, які зверталися за такими послугами до постачальників, виступали у ролі **ініціаторів** корупційних відносин (це **34,5%** з тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях). Про те, що **ініціаторами** корупційних відносин виступали **представники компаній-постачальників**, зазначили **26,6%** респондентів, які зверталися за такими послугами (або **76,6%** від тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях). Статистично значущої динаміки, порівняно з показниками 2022 року, не зафіксовано.

Рис. 2.2.15. Ініціатори корупційних ситуацій

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час звернення до таких підприємств?»

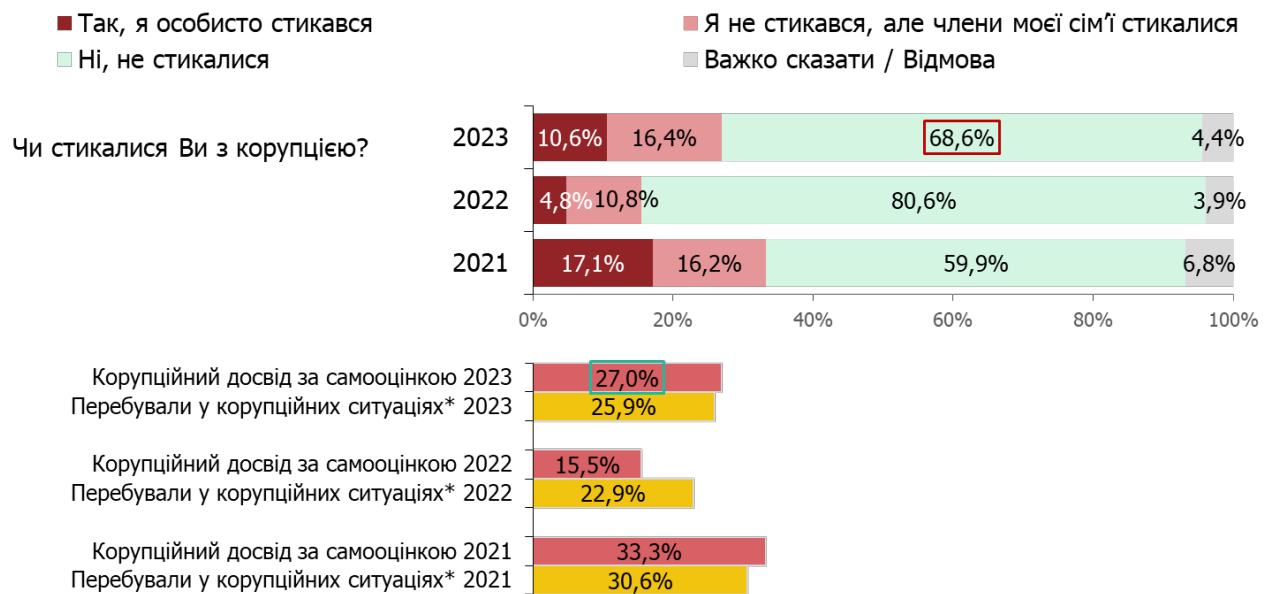
Послуги закладів освіти (дитячі садки)

Взаємодія з комунальними дитячими садками залишилася на рівні 2022 року, їхніми послугами користуються родини **9,2%** опитаних українців (у 2021 – 8,3%).

Рівень корупції за *самооцінкою* у дитячих садках *зріс* порівняно з 2022 роком (коли було зафіксовано значне зниження), але не повернувся на рівень 2021 року. При відповіді на пряме запитання повідомили, що *стикалися з корупцією* **27,0%** респондентів (у 2022 році – 15,5%, зростання є статистично значущим).

Про *перебування в конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, зазначили **25,9%** респондентів; цей показник залишився на рівні 2022 року. Таким чином, скорочується частка респондентів, які можуть не вбачати деякі із ситуацій корупційними.

Рис. 2.2.16. Корупційний досвід у сфері загалом (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

* розрахунковий показник

На першому місці серед корупційних ситуацій, як і минулого року, **неофіційні сплати за зарахування дитини у садок**, про такий досвід повідомили **21,6%** респондентів (показник залишився на рівні 2022 року). Платежі за **вирішення питань умов перебування або покращення ставлення до дитини з боку вихователів** здійснювали **20,5%** та **19,1%** відповідно (у 2022 – 17,4% та 15,4% відповідно). Таким чином, усі корупційні ситуації, які можуть траплятися у дитячих садках, мають приблизно однаковий ступінь поширеності. Частота перебування респондентів у корупційних ситуаціях статистично значуще не змінилася порівняно з попереднім періодом.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією у дитячих садках протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»
Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує ±6,4 в.п.

Рис. 2.2.17. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати в ході відвідування садка (% тих, хто користується послугами комунальних дитячих садків)¹

Ситуації

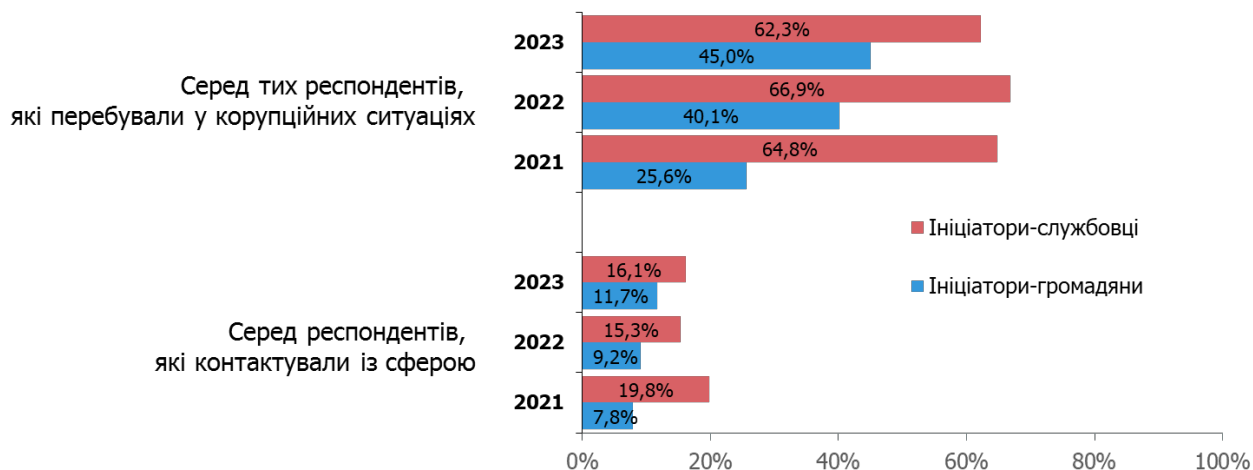
Робили неофіційні платежі або надавали послуги за включення в чергу до дитячого садка (зміну місця в черзі) або вирішення інших важливих питань, пов'язаних із зарахуванням дитини до дитячого садка	2023	21,6%
	2022	21,2%
	2021	29,5%
Робили неофіційні платежі або надавали послуги при вирішенні питань умов перебування дитини в дитячому садку	2023	20,5%
	2022	17,4%
	2021	20,3%
Робили неофіційні платежі або надавали послуги вихователям групи для кращого (особливого) ставлення до Вашої дитини (надання Вашій дитині більше уваги тощо)	2023	19,1%
	2022	15,4%
	2021	17,5%

11,7% батьків виступали **ініціаторами** корупційних ситуацій у взаємодії з комунальними дитячими садками (показник залишився на рівні 2021–2022 років з точністю до статистичної похибки, проте можна говорити про тренд до зростання).

Серед тих, хто перебував у конкретних *контактних ситуаціях*, ініціаторами виступили **45,0% батьків** (також бачимо *тренд до зростання* корупційної ініціативи з боку батьків дітей).

Згідно зі свідченнями респондентів **працівники або адміністрація** дитячих садків **ініціювали** корупційні ситуації частіше – **16,1%** (у 2022 році – 15,3%). Серед тих, хто *перебували у ситуаціях*, які мали ознаки корупції, цей показник становив **62,3%** (у 2022 році – 66,9%).

Рис. 2.2.18. Ініціатори корупційних ситуацій

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації у зв'язку із навчанням в цих установах?»

Послуги закладів вищої освіти

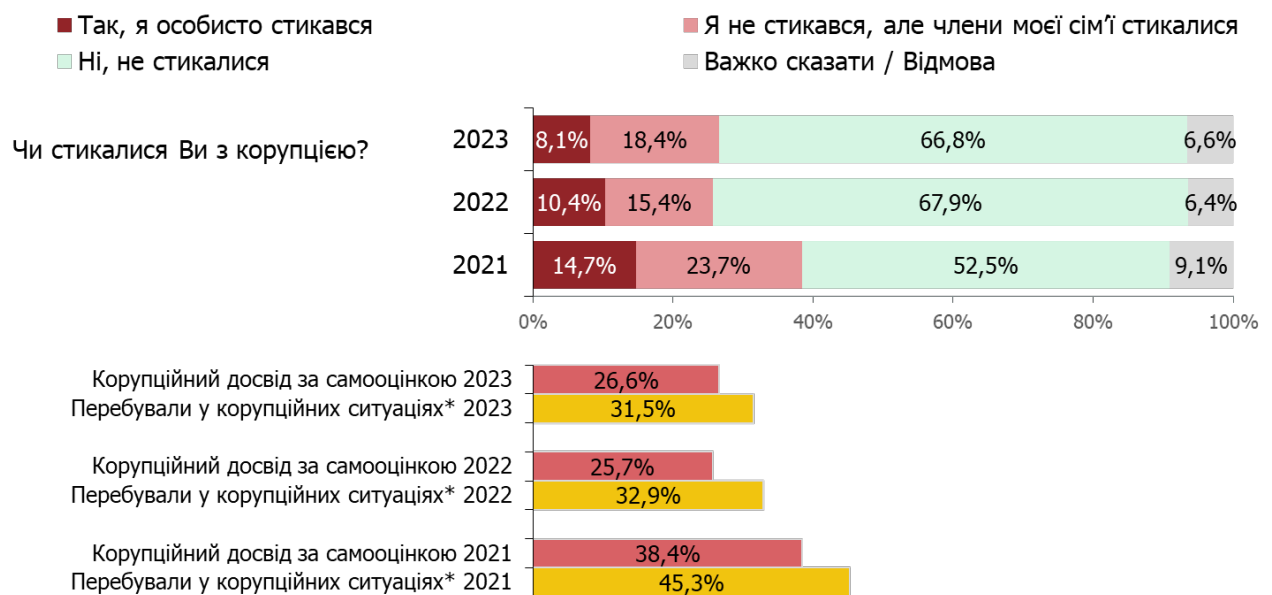
13,8% українців навчаються у державних чи комунальних закладах вищої освіти або мають студента чи студентку серед членів сім'ї. Це значуще більше, ніж у 2021–2022 роках, коли послугами закладів вищої освіти скористалися 11,6% та 11,9% респондентів відповідно. Дві третини (**66,8%**) з них *не стикались з корупцією* протягом минулого року. Цей показник залишився на рівні минулого року після значущого зростання у 2022 році порівняно з 2021 роком.

Рівень корупції у сфері вищої освіти не змінився порівняно з 2022 роком. При відповіді *на пряме запитання, чи стикалися з корупцією* респонденти (або члени їхніх родин), ствердно відповіли **26,6%** респондентів (у 2022 році – 25,7%).

Про перебування в *конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, зазначили **31,5%** респондентів (у 2022 році – 32,9%).

Як і у 2021–2022 роках, частина студентів (близько 5-7%) або членів їхніх сімей не усвідомлюють свій досвід як корупційний.

Рис. 2.2.19. Корупційний досвід у сфері загалом (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

* розрахунковий показник

Тренд на зниження частотності більшості конкретних корупційних ситуацій, який було зафіксовано у 2022 році, зберігся лише щодо кількох ситуацій (а саме щодо **підготовки і захисту звітних робіт** та отримання **вищих поточних оцінок у міжсесійний період**).

Для решти ситуацій показники стабілізувалися або навіть зросли.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією у закладах вищої освіти протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»
Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує $\pm 5,1$ в.п.

«Першість» у поширеності серед корупційних ситуацій поділити дві ситуації: отримання **заліків і вищих оцінок під час сесій (27,9%**, без динаміки) та неофіційні виплати **за підготовку і захист звітних робіт** (курскових, рефератів, практичних, лабораторних тощо) **(23,6%**, продовжується тренд на зниження).

Друге місце також поділили дві ситуації: неофіційні платежі за **вирішення питань проживання у гуртожитку (19,1%)** та отримання **вищих поточних оцінок у міжсесійний період (18,0%)**. Обидві ситуації без значущої динаміки порівняно з 2022 роком.

Решта ситуацій є відносно поширеними зі значеннями від 13,5% до 15,3%.

Рис. 2.2.20. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати в ході навчання (% тих, хто вчиться або має у родині студента / студентку)¹

Робили неофіційні платежі (грошові кошти або подарунки) або надавали послуги...

особисто викладачам за отримання заліку, складання іспиту, покращені оцінки під час складання сесії , у т.ч., з метою отримання стипендії	2023	27,9%
	2022	27,3%
	2021	34,5%
за підготовку та/або захист курсових, рефератів, практичних, лабораторних робіт тощо або купували такі роботи у викладачів без особистого їх створення	2023	23,6%
	2022	27,9%
	2021	35,0%
адміністрації при вирішенні питань отримання місця в гуртожитку, умов проживання тощо	2023	19,1%
	2022	16,7%
	2021	19,9%
для отримання більш високих поточних оцінок в міжсесійний період	2023	18,0%
	2022	20,1%
	2021	28,5%
адміністрації при вирішенні питань вступу до закладів вищої освіти	2023	15,3%
	2022	10,4%
	2021	15,5%
особисто викладачам або адміністрації при переведенні на інший факультет, у інший заклад вищої освіти , на іншу форму навчання	2023	14,9%
	2022	11,7%
	2021	12,0%
викладачам / адміністрації закладів вищої освіти тощо для вирішення питань проходження / непроходження начальної / виробничої практики, стажування (у т.ч., за кордоном)	2023	14,1%
	2022	15,2%
	2021	14,9%
адміністрації з метою отримання диплома без проходження самого навчання	2023	13,5%
	2022	9,4%
	2021	15,0%

Через невелику кількість респондентів, які мають досвід навчання у закладах вищої освіти, кількість відповідей для менш поширених ситуацій не є достатньою для аналізу. Тож, проаналізувати, хто був *ініціатором* корупційної ситуації, можемо лише для найбільш поширених ситуацій.

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації у зв'язку з навчанням у цих закладах?»

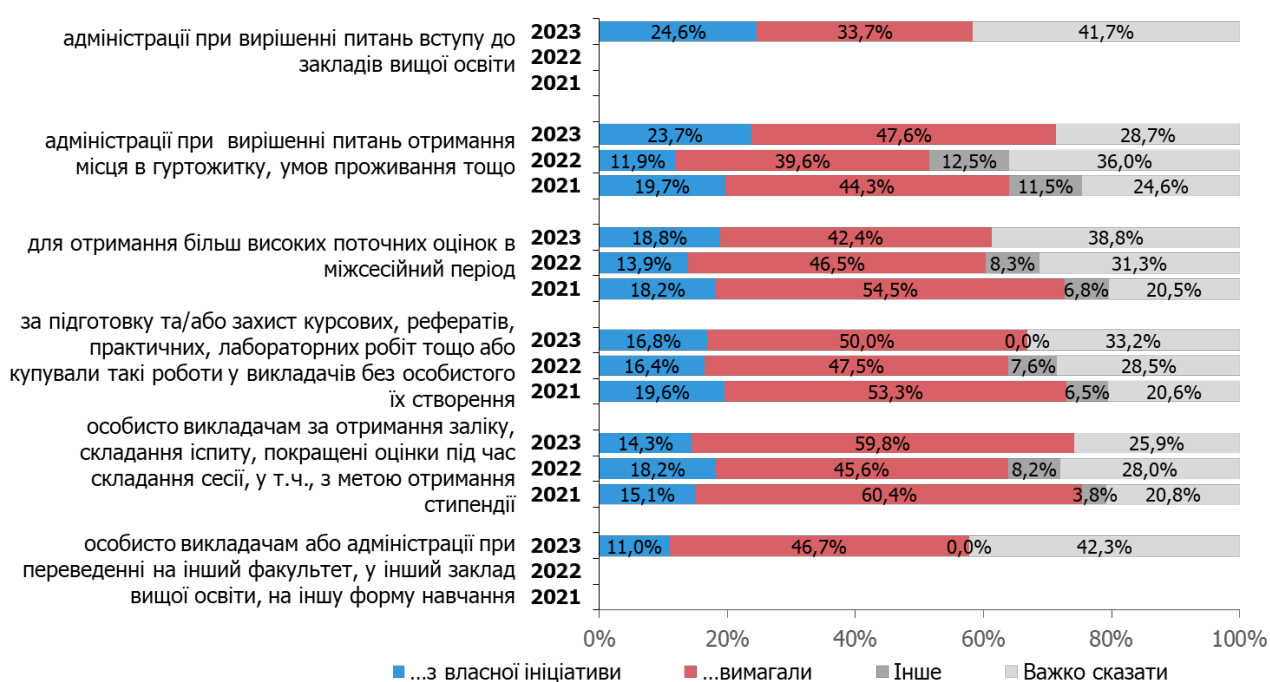
Як бачимо, для цієї сфери характерна висока частка відповідей «важко сказати». Вочевидь, це пояснюється значною часткою респондентів, які є родичами студентів і не знають всіх обставин їхнього навчання.

Адміністрація або викладачі значно частіше є **ініціаторами** проаналізованих корупційних ситуацій (**33,7-59,8%**).

Студенти виступають **ініціаторами** у **11,0-24,6%** випадків. Найчастіше – у ситуаціях виплат за вирішення питань з отримання місця в гуртожитку (23,7%) та при вирішенні питань вступу до закладів вищої освіти (24,6%).

Рис. 2.2.21. Ініціатори корупційних ситуацій (% тих, хто стикнувся із ситуацією)

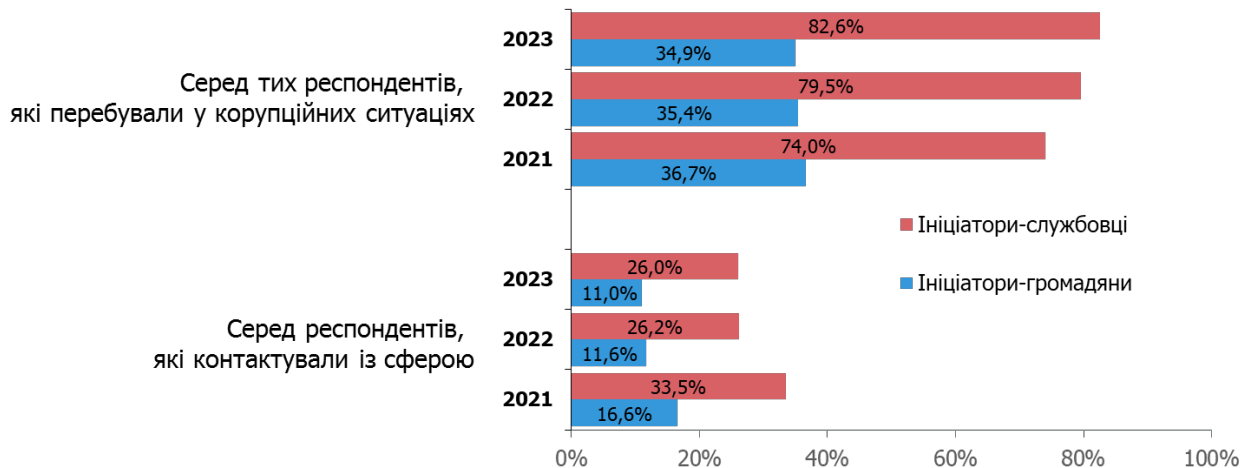
Робили неофіційні платежі (грошові кошти або подарунки) або надавали послуги...

Загалом **11,0% українців**, які навчаються у державних закладах вищої освіти або мають у родині студентів, виступали у ролі **ініціаторів** корупційних ситуацій (показник без динаміки порівняно з 2022 роком). Якщо ж розраховувати показник таких ініціаторів серед тих, хто перебував у *контактних корупційних ситуаціях*, то він також залишився на рівні попереднього періоду дослідження – **34,9%** (у 2022 – 35,4%).

Викладачі або адміністрація навчальних закладі виступають у ролі **ініціаторів** корупційних ситуацій більш ніж удвічі частіше, ніж студенти – **26,0%**. Це значення залишилося на рівні 2022 року). Серед тих, хто *перебував у контактних корупційних ситуаціях*, це значення становить **82,6%** (у 2021 – 79,5%, без значущої динаміки).

Рис. 2.2.22. Ініціатори корупційних ситуацій

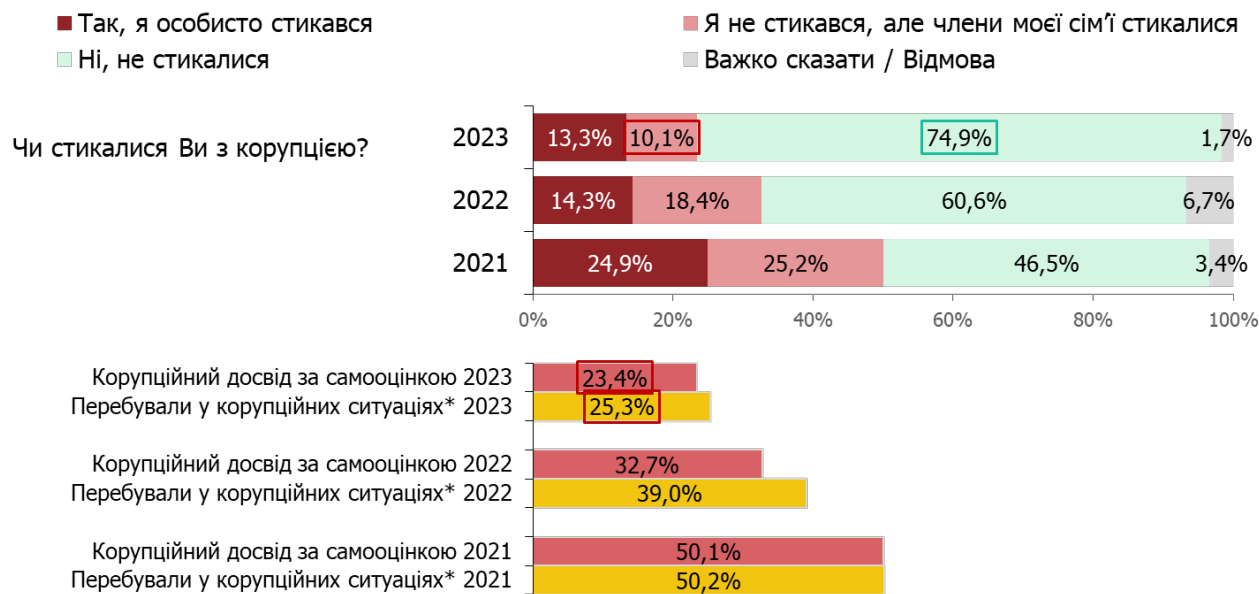
Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування

Досвід *контактів* з цією сферою у 2023 році становив 4,7%. Це зменшення порівняно з 2022 роком (6,8%), але в півтора рази більше, ніж у 2021 році (3,1%).

Сфера діяльності правоохоронних органів – єдина, де *тренд до зниження показників корупції* зберігається другий період поспіль. Серед тих, хто мав досвід звернень до правоохоронних органів (патрульна поліція, Національна поліція, СБУ, прокуратура), про наявність **корупційного досвіду за самооцінкою** звітують **23,4%** (нагадаємо, що у 2022 році ствердну відповідь на *пряме запитання, чи стикалися вони або члени їхніх сімей* із корупцією, дали **32,7%** респондентів, а порівняно з 2021 роком зниження у 2023 році є статистично значущим). Завдяки зниженню показника сфера діяльності правоохоронних органів поступилася першістю у «рейтингу корумпованості» сфер і перемістилася у другу половину рейтингу.

Про *перебування в конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, повідомили **25,3%** респондентів, *тренд до зниження* також зберігається у 2022–2023 роках, а динаміка 2021–2023 років є статистично значущою.

Рис. 2.2.23. Аналіз корупційного досвіду у сфері (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

* розрахунковий показник

Щодо запропонованих до оцінки потенційно *корупційних ситуацій* загального тренду не спостерігається. Зокрема, щодо частини ситуацій зафіксовано тренд до зниження частотності. По частині ситуацій спостерігається незмінність показників порівняно з минулим роком.

Загалом **ТОП-3** найбільш корупційно навантажених ситуацій залишається незмінним: найчастіше громадяни і посадовці вдаються до корупційних дій під час **перевірки документів** на стаціонарних постах патрульною поліцією, при **порушенні правил дорожнього руху** та під час **перевірки поліцією документів, які посвідчують особу** або надають право перебувати в громадських місцях. Корупційний досвід у цих ситуаціях отримали, відповідно, **26,5%**, **20,0%** та **16,2%** респондентів (з тих, хто мав досвід взаємодії із сферою). По останніх двох ситуаціях спостерігається тренд до зниження частотності другий період поспіль.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією при зустрічі (контакті) з представниками правоохоронних органів протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує $\pm 9,4$ в.п.

Рис. 2.2.24. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

Робили неофіційні платежі правоохоронцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

під час перевірки патрульною поліцією на стаціонарних постах документів	2023	26,5%
	2022	23,7%
	2021	33,8%
для уникнення / зменшення відповідальності за порушення Правил дорожнього руху	2023	20,0%
	2022	25,4%
	2021	28,2%
для уникнення відповідальності під час перевірки поліцією документів, які посвідчують особу або надають право перебувати в громадських місцях, а також під час особистого поверхневого огляду	2023	16,2%
	2022	23,0%
	2021	27,0%
для уникнення / зменшення відповідальності за адміністративне правопорушення, скоєне Вами чи Вашими близькими (крім правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху)	2023	14,4%
	2022	14,3%
	2021	23,2%
за проведення (сприяння в проведенні) швидкого та об'єктивного розслідування правопорушення, жертвою якого є / були Ви чи Ваші близькі, за відшукування та повернення викраденого майна	2023	11,0%
	2022	11,5%
	2021	21,0%
для пом'якшення обмежень, пов'язаних з досудовим розслідуванням злочину, скоєного Вами чи Вашими близькими	2023	11,0%
	2022	8,7%
	2021	13,7%
для уникнення / зменшення відповідальності за злочин, скоєний Вами чи Вашими близькими	2023	10,1%
	2022	10,7%
	2021	13,0%

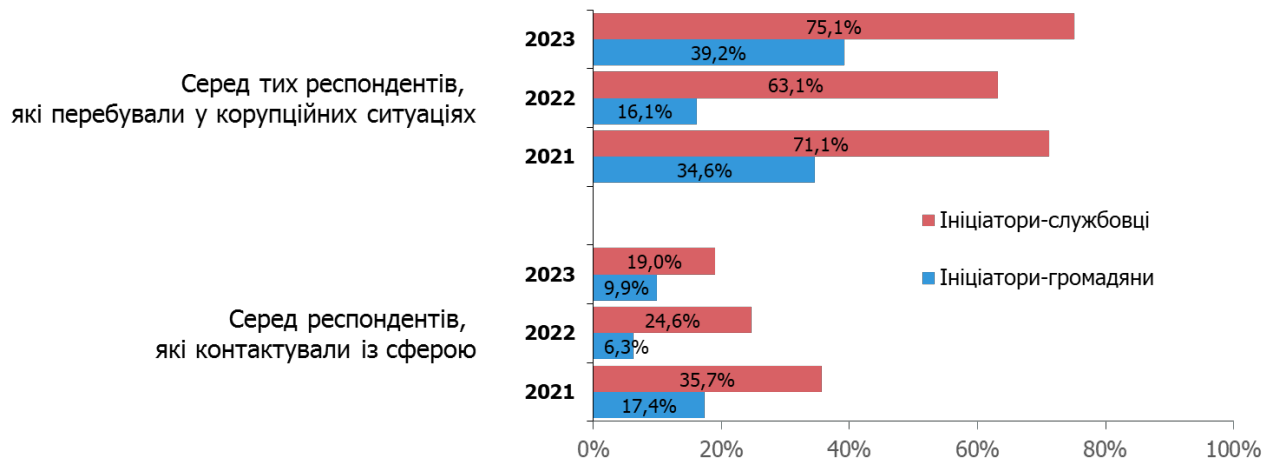
Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був ініціатором (громадяни чи співробітники правоохоронних органів), провести не вдалося.

Загалом **9,9% українців**, які мали контакти з правоохоронними органами, виступали у ролі ініціаторів корупційних відносин (або **39,2%** з тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях). Це більше, ніж у 2022 році, коли ці показники становили 6,3% та 16,1% відповідно.

За словами респондентів, працівники правоохоронних органів виступають ініціаторами корупційних відносин суттєво частіше: про те, що від респондентів або членів їхніх родин вимагали зробити неофіційні платежі правоохоронцям (грошові кошти або подарунки) або надати останнім послуги, заявляють **19,0%** респондентів, які мали контакти з правоохоронними органами (*тренд до зниження* другий період поспіль і статистично значуща динаміка порівняно з 2021 роком). Водночас у розподілі тих, хто перебував у корупційних ситуаціях, правоохоронці є ініціаторами у **75,1%** випадків (у 2022 році – у 63,1% випадків). Зауважимо, що, у зв'язку з незначним обсягом вибірки, не можна говорити про значущість змін показників.

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час зустрічі (контакту) з представниками правоохоронних органів або взаємодії з їх представниками?»

Рис. 2.2.25. Ініціатори корупційних ситуацій

Послуги закладів освіти (початкова та середня освіта)

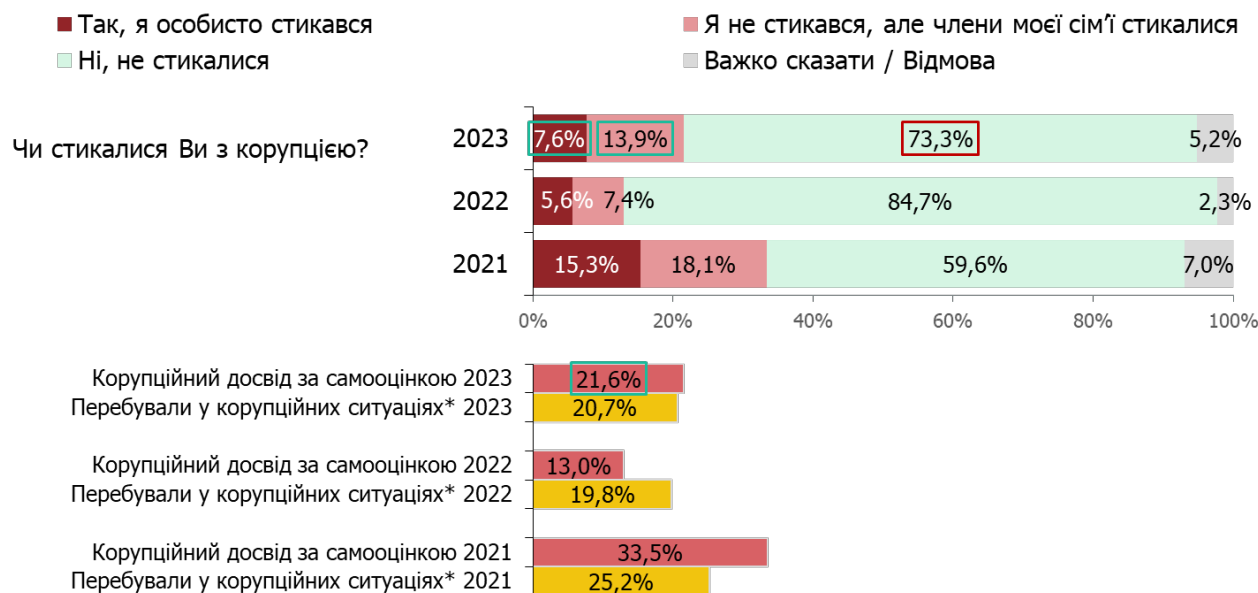
Послуги закладів початкової та середньої освіти є однією з найбільш поширених сфер (з нею *взаємодіяли 19,6%* українців), яка поступається лише сфері медицини та послугам ЦНАПів.

За *самооцінкою* респондентів поширеність корупції *зростає*, порівняно з 2022 роком, але залишається меншою, ніж у 2021 році. При відповіді на *пряме запитання 21,6%* респондентів (+8,6 в.п. до минулого року, зростання є статистично значущим) повідомили, що вони (або члени їхніх родин) *стикалися* з корупцією (нагадаємо, що у 2021–2022 роках році цей показник становив 33,5% та 13,0% відповідно). Зростання показника корупційного досвіду відбулося як за рахунок власного досвіду респондентів, так і за рахунок досвіду членів їхніх родин.

Про *перебування в конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, зазначили **20,7%** опитаних (без динаміки порівняно з 2022 роком).

У 2023 році відсутня різниця між самооцінкою досвіду корупції та повідомленнями про перебування в конкретних ситуаціях, які мають ознаки корупції. Таким чином, можна казати про зменшення частки респондентів, які не розглядали певні ситуації як корупційні.

Рис. 2.2.26. Корупційний досвід у сфері загалом (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

* розрахунковий показник

Після значущого зниження в минулому році показники *поширеності* всіх запропонованих до оцінки *корупційних ситуацій* у 2023 році статистично значуще *зросли* і по частині ситуацій досягли рівня 2021 року. **Неофіційні платежі вчителям за «репетиторство»** залишаються «лідером» за поширеністю з показником у **17,5%** (у 2022 році – 14,8%). На другому місці, як і минулого року, корупційні ситуації, пов'язані зі **вступом або зарахуванням до навчальних закладів**. Про такий досвід зазначили **14,5%**, що *більше*, ніж у минулому році, на 5,3 в.п.

Третє місце з показниками 13,3% та 13,0% поділили ситуації, пов'язані з **переведенням у інший клас або іншу форму навчання** та неофіційні **платежі за високі поточні оцінки**.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією у закладах загальної середньої освіти протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»
Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує ±4,4 в.п.

Рис. 2.2.27. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати в ході навчання (% тих, хто має у родині школярів)¹

Ситуації

Робили неофіційні платежі або надавали послуги особисто вчителям, які навчали Ваших дітей / Вас, за індивідуальне репетиторство , яке є умовою для отримання більш високих оцінок	2023	17,5%
	2022	14,8%
	2021	22,8%
Робили неофіційні платежі або надавали послуги адміністрації при вирішенні питань вступу / зарахування до навчального закладу (у т.ч., до певного класу, групи)	2023 ↑	14,5%
	2022	9,2%
	2021	15,7%
Робили неофіційні платежі або надавали послуги при переведенні в інший клас, групу, на іншу форму навчання	2023 ↑	13,3%
	2022	7,4%
	2021	13,1%
Робили неофіційні платежі або надавали послуги для отримання більш високих поточних оцінок під час навчання	2023 ↑	13,0%
	2022	7,3%
	2021	12,4%
Робили неофіційні платежі або надавали послуги за отримання бажаних оцінок у свідоцтві про здобуття освіти	2023 ↑	10,4%
	2022	5,5%
	2021	13,5%

Через невелику кількість респондентів, які мають досвід взаємодії зі сферою початкової та середньої освіти, кількість відповідей для менш поширених ситуацій не є достатньою для аналізу. Тож, проаналізувати, хто був *ініціатором* корупційної ситуації, можемо лише для найбільш поширених ситуацій.

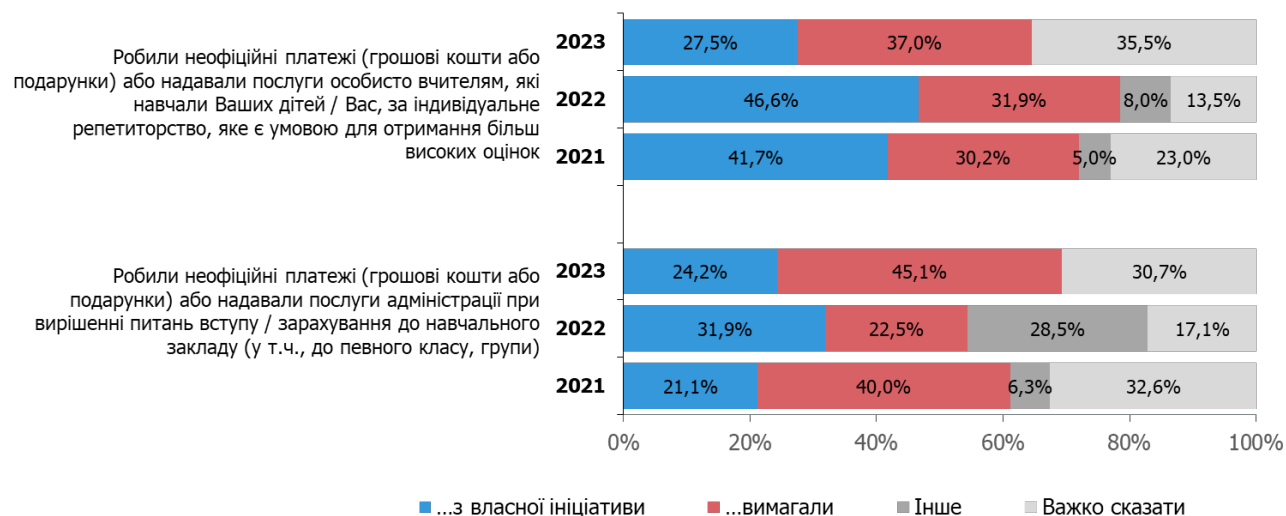
В обох проаналізованих ситуаціях (**платежі за «репетиторство»** і **платежі за вступ чи зарахування**) *змінилися «лідери» ініціаторів* корупції. Якщо у 2021–2022 роках з корупційними ініціативами частіше виступали батьки учнів (і це був один з небагатьох випадків, де громадяни проявляли корупційну ініціативу частіше за службовців), то у 2023 році, за свідченнями респондентів, ініціативу стали частіше проявляти вчителі й адміністрація.

Наприклад, рівень ініціативи зі сторони **адміністрації** навчальних закладів у **зв'язку зі вступом чи зарахуванням зрїс удвічі**, порівняно з минулим роком, – з 22,5% до **45,1%**. Тоді як частка «ініціативних» батьків знизилася з 31,9% до **24,2%**.

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації у зв'язку із навчанням в цих установах?»

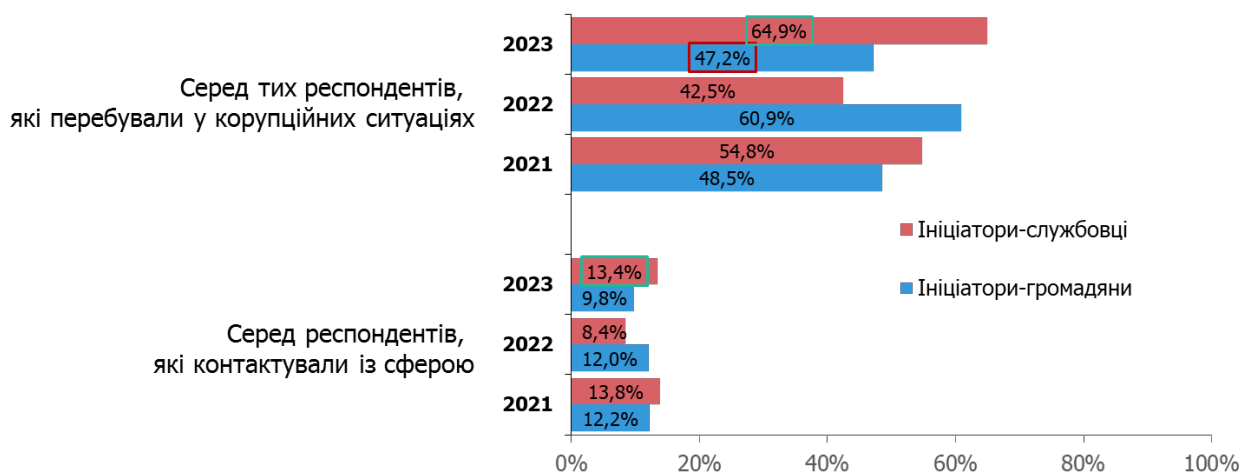
Рис. 2.2.28. Ініціатори корупційних ситуацій (% тих, хто стикнувся із ситуацією)¹

Ситуації

Загалом **9,8%** з тих, хто має у родині школярів державних шкіл, виступали у ролі **ініціаторів** корупційних ситуацій. З тих, хто *перебував у корупційних ситуаціях*, – таких громадян **47,2%** (і це значуще *менше, ніж у 2022 році*, коли показник становив 60,9%).

Рис. 2.2.29. Ініціатори корупційних ситуацій

Вчителі виступали **ініціаторами** корупції трохи частіше, ніж батьки, а також *частіше*, ніж минулого року – **13,4%**, порівняно з 8,4% у 2022 році. Серед респондентів, які *перебували у контактних корупційних ситуаціях*, про ініціативу зі сторони вчителів або адміністрації повідомили **64,9%** (це значуще *більше*, ніж у 2022 році, коли показник становив 42,5%).

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації у зв'язку із навчанням в цих установах?»

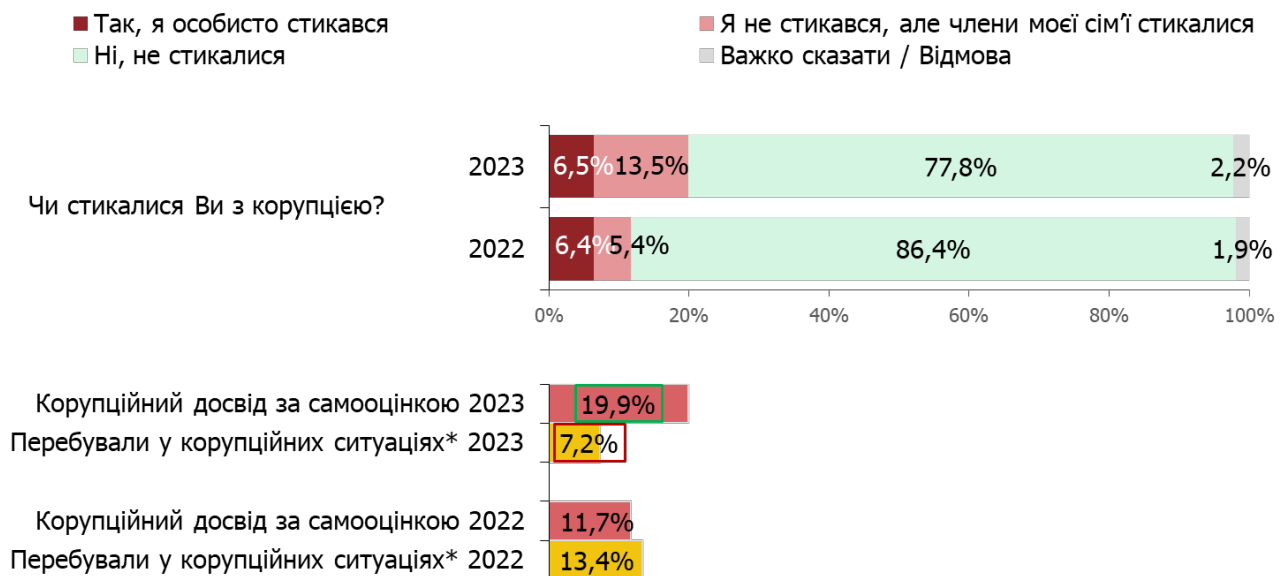
Гуманітарна допомога

Сферу гуманітарної допомоги вперше було додано в дослідження у 2022 році. Дослідження корупції в цій сфері стало надзвичайно актуальним внаслідок широкого залучення громадян до процесів, пов'язаних з отриманням чи наданням гуманітарної допомоги у зв'язку зі збройною агресією РФ проти України.

Загалом із сферою гуманітарної допомоги у 2023 році стикалися **15,6%** населення (не спостерігається статистично значущої динаміки порівняно з 2022 роком, коли про контакти зі сферою заявили 16,7% респондентів).

Сфера гуманітарної допомоги входить у ТОП-3 сфер із *найнижчою корупцією*: ствердно відповіли на пряме запитання, що вони *стикалися з корупцією* **19,9%** респондентів (це значуще більше, ніж у 2022 році, коли про корупційний досвід заявили 11,7% респондентів). При цьому таке збільшення відбулось за рахунок того, що респонденти в цьому році більше зазначили про корупційний досвід членів сім'ї (власний залишився на рівні минулого року). Зауважимо, що частка респондентів, які *перебували у певних корупційних ситуаціях*, навпаки, *значуще знизилась* (з 13,4% у 2022 році до **7,2%** у 2023 році).

Рис. 2.2.30. Корупційний досвід у сфері загалом (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

* розрахунковий показник

¹ Питання: «Чи доводилося Вам або членам Вашої родини після 24.02.2022 і дотепер зустрічатись (контактувати) з представниками органів державної влади чи місцевого самоврядування з питань отримання гуманітарної допомоги або вирішення питань організації її надання (у разі залученості до волонтерської діяльності) населенню, військовим формуванням, організаціям?»
Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує $\pm 5,4\%$ в.п.

Такий розрив між самооцінкою і досвідом перебування у певних корупційних ситуаціях може свідчити про те, що ще певні ситуації, пов'язані з розподілом, отриманням чи наданням гуманітарної допомоги респонденти *сприймають* як корупційні. При цьому до таких ситуацій могли відносити як дійсно корупційні, які могли бути не враховані у переліку ситуацій, що передбачав контакт респондентів зі службовцями (наприклад, випадки нецільового використання товарів і продуктів гуманітарного допомоги, зокрема їх надходження з гуманітарних складів у вільний продаж), так і інші порушення законодавства, які, у зв'язку з чутливістю тематики, опитані помилково вважають корупцією.

Загалом у *певних корупційних ситуаціях* у сфері гуманітарної допомоги перебували від **2,7%** до **5,9%** з тих респондентів, які контактували із сферою. По всіх запропонованих ситуаціях спостерігається зниження частотності, а по більшості (6 із 10) воно є статистично значущим.

Найчастіше траплялася ситуація, коли внаслідок надання неправомірної вигоди службовцю (неофіційних платежів або послуг) можна було отримати **переваги у розподілі гуманітарної допомоги**.

Найрідша ситуація стосується врахування побажань респондентів при формуванні запиту для надходження гуманітарної допомоги, з нею стикалися 2,7% опитаних.

Рис. 2.2.31. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги:

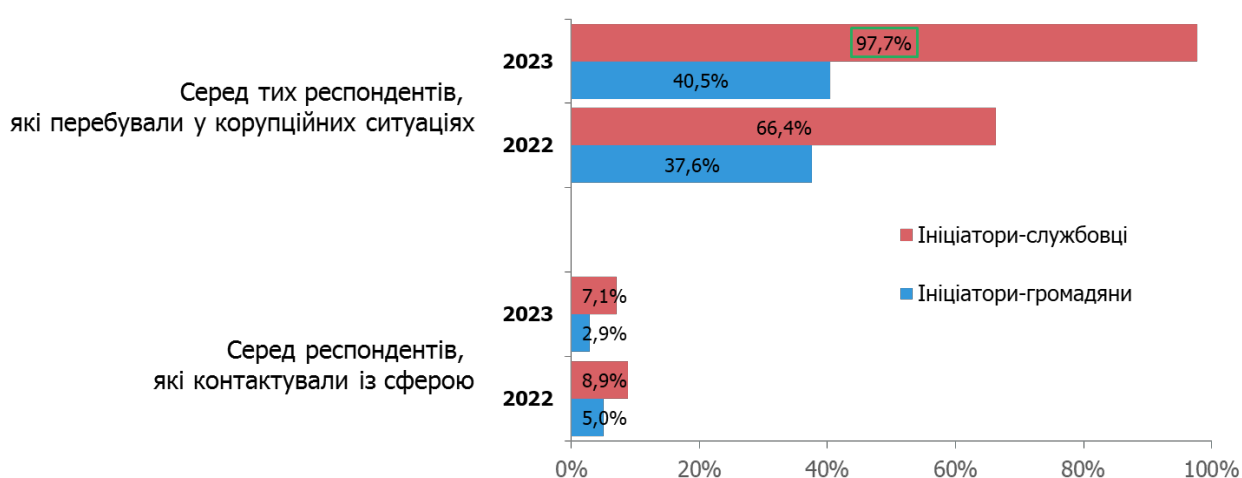
за сприяння в розподілі або видачу товарів гуманітарної допомоги для населення (продукти харчування, товари, ліки тощо) на Вашу користь (або на користь організації , яку Ви представляєте)	2023 ↓	5,9%
	2022	10,2%
за сприяння в розподілі або видачу товарів гуманітарної допомоги для військових формувань , для яких Ви організовуєте доставку гуманітарної допомоги	2023	4,6%
	2022	6,9%
за швидке проходження митних формальностей (митного оформлення та/або митного контролю) при перевезенні гуманітарної допомоги, нефіксування під час митного огляду незадекларованих товарів	2023 ↓	4,3%
	2022	8,5%
за підготовку для потреб волонтерської чи іншої організації різних документів (листів-запитів, листів-підтверджень тощо) для підтвердження отримання органом державної влади (місцевого самоврядування) гуманітарної допомоги	2023 ↓	4,1%
	2022	8,1%
за вирішення питання спрямування гуманітарної допомоги (кошти, товари, послуги) для відновлення зруйнованого / пошкодженого житла, приватних будівель іншого майна, що належить Вам або Вашим рідним	2023 ↓	3,8%
	2022	7,9%
за надання волонтерській організації доступу до складів , які перебувають під контролем органів влади для зберігання гуманітарної допомоги або дозволу на отримання гуманітарної допомоги (зібрана під координацією організації, яку Ви представляєте), що тимчасово зберігається на таких складах	2023	3,8%
	2022	6,0%
за сприяння в доставці / пришвидщенні переміщення гуманітарної допомоги до тимчасово окупованої РФ території України (у т.ч., у зв'язку з необхідністю наявності (видачі) відповідних документів)	2023	3,7%
	2022	6,8%
за сприяння у видачі супровідних документів та розпізнавальних знаків , які підтверджують перевезення транспортним засобом гуманітарних вантажів	2023 ↓	3,1%
	2022	6,8%
за сприяння в прийнятті органом влади рішення щодо виїзду за межі України військовозобов'язаних водіїв , які здійснюють перевезення вантажів гуманітарної допомоги	2023 ↓	2,8%
	2022	6,9%
за врахування органом влади Ваших потреб (або потреб організації / громади, яку ви представляєте) при формуванні запиту для надходження гуманітарної допомоги	2023	2,7%
	2022	5,6%

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації при зустрічі (контакті) з представниками органів державної влади чи місцевого самоврядування з питань отримання гуманітарної допомоги або вирішення питань організації її надання населенню, військовим формуванням, організаціям?»

Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був *ініціатором* (відвідувачі чи співробітники органів державної влади), провести не вдалося. Загалом **2,9% респондентів** виступали у ролі **ініціаторів** корупційних ситуацій. Це *найнижчий показник* серед усіх сфер, які досліджувалися. Серед тих, хто перебував у *контактних корупційних ситуаціях*, ініціаторами виступили **40,5%** респондентів.

Про те, що **ініціаторами** корупційних ситуацій виступали **працівники органів державної влади**, які опікуються питаннями розподілу гуманітарної допомоги, кажуть **7,1%** тих, хто таку допомогу *отримував або був долучений* до її отримання і розподілу, або **97,7%** тих, хто *перебував у контактних корупційних ситуаціях*.

Рис. 2.2.32. Ініціатори корупційних ситуацій

У цій сфері також було застосовано *додатковий підхід* щодо дослідження корупції. Крім наявності корупційних практик, пов'язаних із безпосередньою «корупційною взаємодією» з публічними посадовцями, окремо було досліджено фіксацію респондентами випадків **нецільового використання гуманітарної допомоги** з боку представників органів державної влади чи місцевого самоврядування. Адже дії посадовців щодо привласнення, розтрати або заволодіння чужим майном також є *корупційними правопорушеннями*, за які передбачено кримінальну відповідальність за ст. 191 Кримінального кодексу України.

Як вже було зазначено, із сферою гуманітарної допомоги стикалися **15,6%** населення. У цих респондентів запитали, чи стикалися вони за останні 12 місяців (у 2022 році – з 24 лютого 2022 року) *з випадками нецільового використання гуманітарної допомоги* (тобто не за призначенням або з метою отримання прибутку) з боку представників органів державної влади чи місцевого самоврядування¹. У випадку ствердної відповіді на це питання респондентам пропонувалося уточнити, з якими саме випадками нецільового використання гуманітарної допомоги вони стикалися.

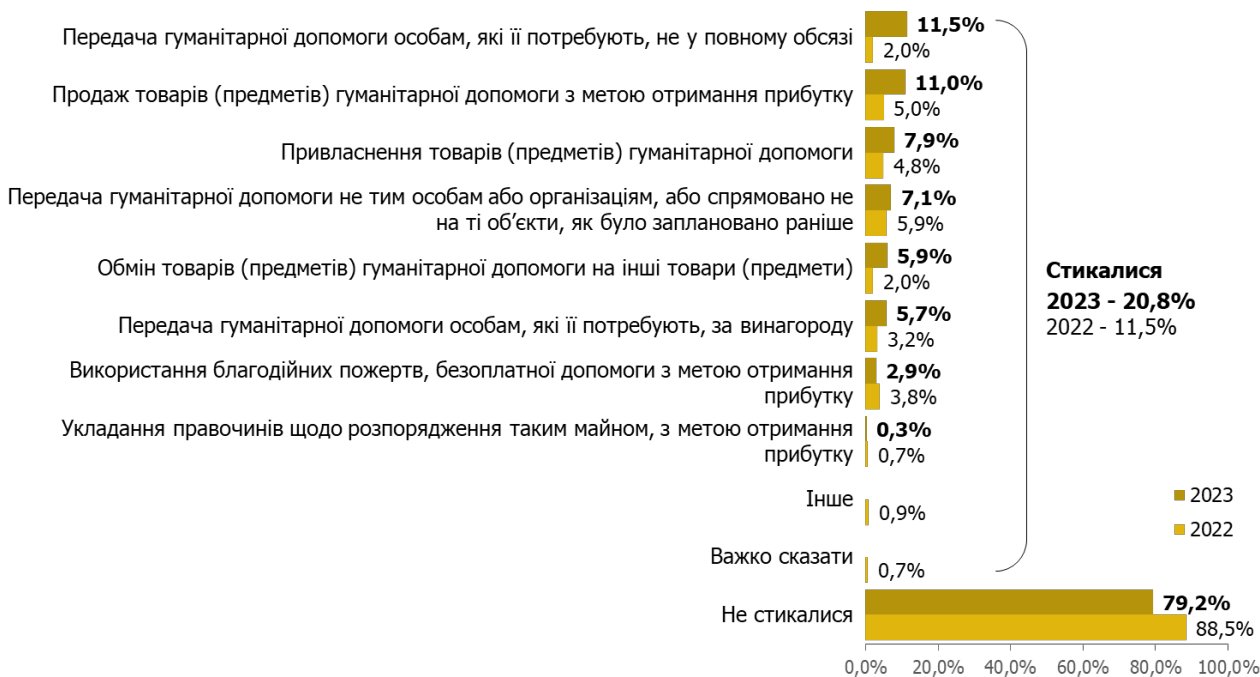
¹ Додатково респондентам пояснювалося таке: у цьому дослідженні не розглядаються операції (заходи) з гуманітарною допомогою, що проводили виключно самостійно представники волонтерських та інших громадських організацій

Переважна частина опитаних не була свідком того, що гуманітарна допомога використовується неналежним чином: **79,2%** респондентів *не стикалися* з випадками нецільового використання. З випадками *нецільового використання гуманітарної допомоги* представниками органів державної влади чи місцевого самоврядування *стикалися* **20,8%** опитаних (з тих, які контактували з посадовцями у цій сфері). Це майже удвічі більше, ніж у 2022 році (11,5%)

Більше половини з них кажуть, що були *свідками передачі гуманітарної допомоги не в повному обсязі та продажу гуманітарної допомоги з метою прибутку* (про це зазначили **11,5%** та **11,0%** респондентів відповідно).

Друге місце серед порушень посіли випадки *привласнення товарів з гуманітарної допомоги і передачі гуманітарної допомоги не тим особам або організаціям, як було заплановано раніше* (зазначили **7,9%** та **7,1%** опитаних відповідно).

Рис. 2.2.33. Нецільове використання гуманітарної допомоги (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

Прикметно, що частка респондентів, яка стикалася з випадками *нецільового використання гуманітарної допомоги* (20,8%), співмірна з показником корупції в цій сфері за *самооцінкою* респондентів (19,9%, відповіді на пряме питання). Тобто, ураховуючи обидва підходи, можна ствердно говорити, що кожен п'ятий респондент стикався з корупцією у сфері гуманітарної допомоги.

¹ Питання 1: «Чи стикалися Ви після 24.02.2022 і дотепер з випадками нецільового використання гуманітарної допомоги (не за призначенням або з метою отримання прибутку) представниками органів державної влади чи місцевого самоврядування? Питання 2: «З якими саме випадками нецільового використання гуманітарної допомоги з боку представників органів державної влади чи місцевого самоврядування Ви стикалися?»

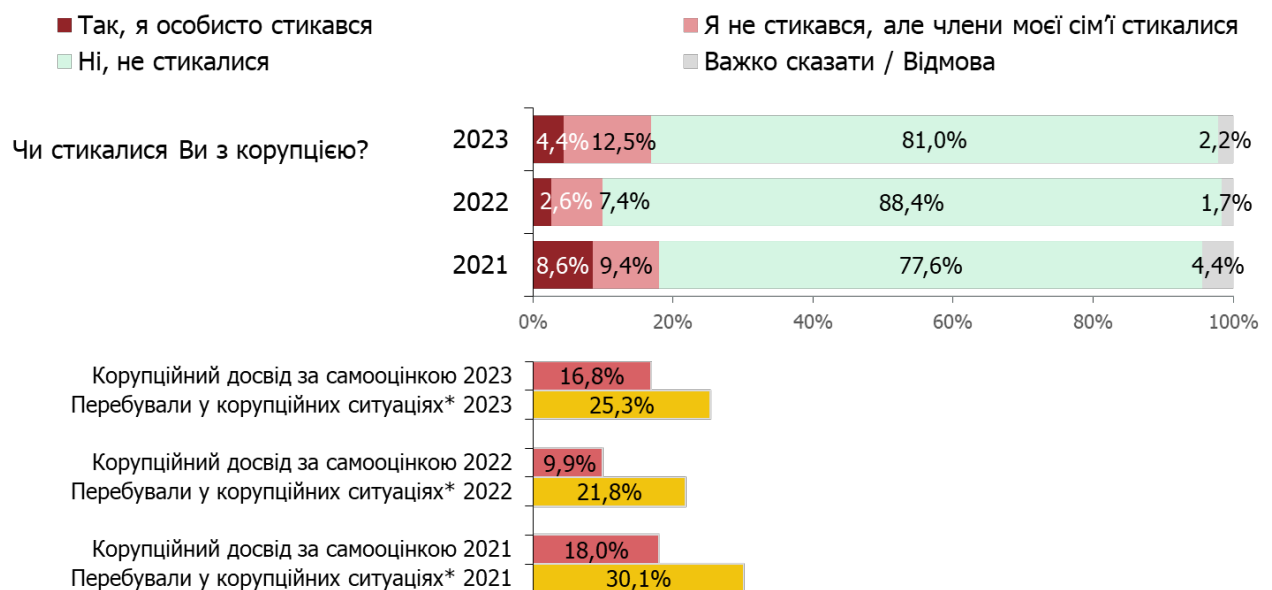
Надання адміністративних послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування

Громадяни отримують адміністративні послуги в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування втричі рідше, ніж у ЦНАПах (див. наступний розділ), – лише **8,1%** респондентів мали досвід таких звернень. Ця частка не змінилася порівняно з 2022 роком.

Частка респондентів, які повідомили, що *стикалися з корупцією* при отриманні таких послуг, *зросла* порівняно з 2022 роком. Так, при відповіді на *пряме запитання*, чи *стикалися з корупцією* респонденти (або члени їхніх родин), ствердно відповіли **16,8%** респондентів, що значуще *вище* (+6,9 в.п.), ніж показник 2022 року, який становив 9,9%. Драйверами зростання були однаковою мірою особистий досвід респондентів, а також досвід членів їхніх родин.

Про *перебування в конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, у 2023 році заявили **25,3%** респондентів (статистично значущої різниці, порівняно з 2022 роком, не спостерігається).

Рис. 2.2.34. Корупційний досвід у сфері загалом (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

* розрахунковий показник

Розрив між корупційним досвідом за самооцінкою та досвідом перебування у корупційних ситуаціях у 2023 році трохи зменшився і становить 8,5 в.п. Це означає, що 8,5% респондентів не усвідомлюють свій досвід спілкування з органами виконавчої влади та місцевого

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за отриманням різних адміністративних послуг та документів протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»
Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує $\pm 7,1$ в.п.

самоврядування як корупційний. Це найвищий показник «неусвідомленого досвіду» з-посеред усіх сфер, які досліджувалися уже третій рік поспіль.

Щодо окремих корупційних ситуацій, то найчастіше громадяни повідомляють про корупцію при отриманні довідок або документів (корупційна пропозиція стосується **пришвидшення черги**), про це зазначають 16,4% з тих, хто контактував із сферою.

Друге місце з показниками 13,2% та 13,0% відповідно поділили ситуації, які виникають при **оформленні соціальних допомог** (зростання частоти є статистично значущим) **і послуг та оформленні житлових субсидій**.

Найрідше корупційні ситуації виникають при оформленні документів щодо права власності на землю (7,4%). Щодо більшості корупційних ситуацій зафіксовано тренд до збільшення частоти після падіння у 2022 році, проте через малу кількість відповідей статистично значущі відмінності зафіксувати не вдалося.

Рис. 2.2.35. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...

отримання довідок / дублікатів документів з інших питань поза чергою або швидко (в найкоротший період часу)	2023	16,4%
	2022	15,1%
	2021	15,6%
оформлення соціальних допомог та послуг (при народженні дитини, одиноким матерям, особам з інвалідністю, окремим соціальним групам (учасникам бойових дій, ВПО) тощо)	2023 ↓	13,2%
	2022	7,9%
	2021	11,0%
оформлення / переоформлення житлової субсидії	2023	13,0%
	2022	12,0%
	2021	15,4%
оформлення / переоформлення пенсій	2023	10,4%
	2022	9,7%
	2021	11,0%
оформлення (переоформлення) документів щодо підприємницької діяльності	2023 ↓	10,2%
	2022	5,8%
	2021	10,2%
оформлення документів щодо нерухомості	2023	9,6%
	2022	8,2%
	2021	13,8%
оформлення права власності на землю	2023	7,4%
	2022	7,5%
	2021	12,7%

Також через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був *ініціатором* (громадяни чи службовці органів виконавчої влади та місцевого самоврядування), провести не вдалося. Загалом **12,1% українців**, які отримували адміністративні послуги в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування,

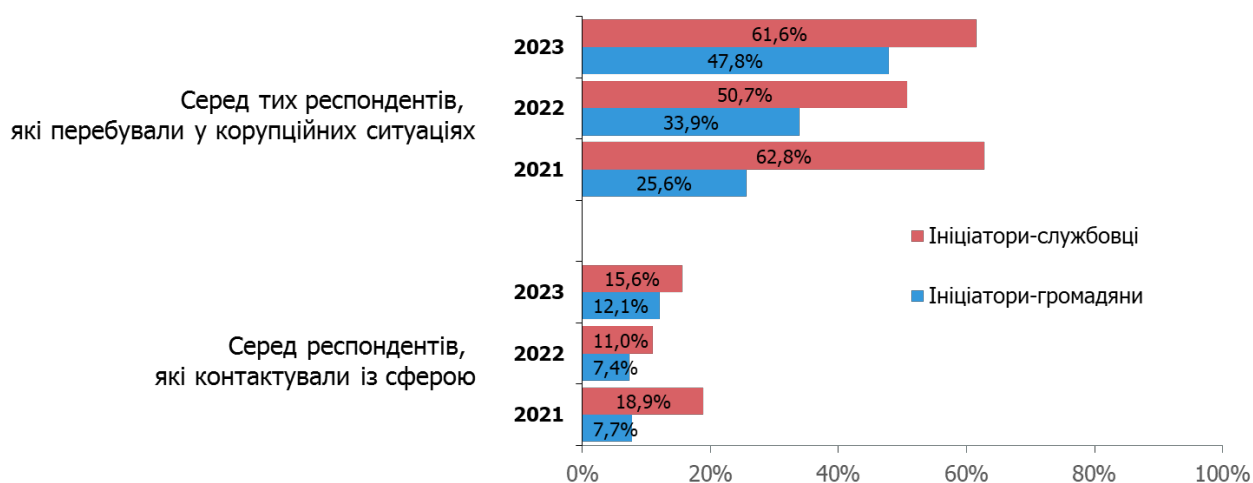
¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час звернення до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування?»

виступали у ролі **ініціаторів** корупційних ситуацій (це майже половина з тих, хто перебував у *корупційних контактних ситуаціях*, **47,8%**).

Респонденти зауважують, що **посадовці** виступають **ініціаторами** корупційних ситуацій частіше: про це кажуть **15,6%** респондентів, які *контактували* з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування (або **61,6%** з тих, хто *перебував у корупційних контактних ситуаціях*). Обидва ці показники зросли порівняно з попереднім роком (на 4,6 в.п. та 10,9 в.п. відповідно).

Можна говорити про певну тенденцію до відновлення корупційної ініціативи з боку службовців до показників 2021 року, а також про наявність тренду зростання корупційної ініціативи з боку відвідувачів.

Рис. 2.2.36. Ініціатори корупційних ситуацій

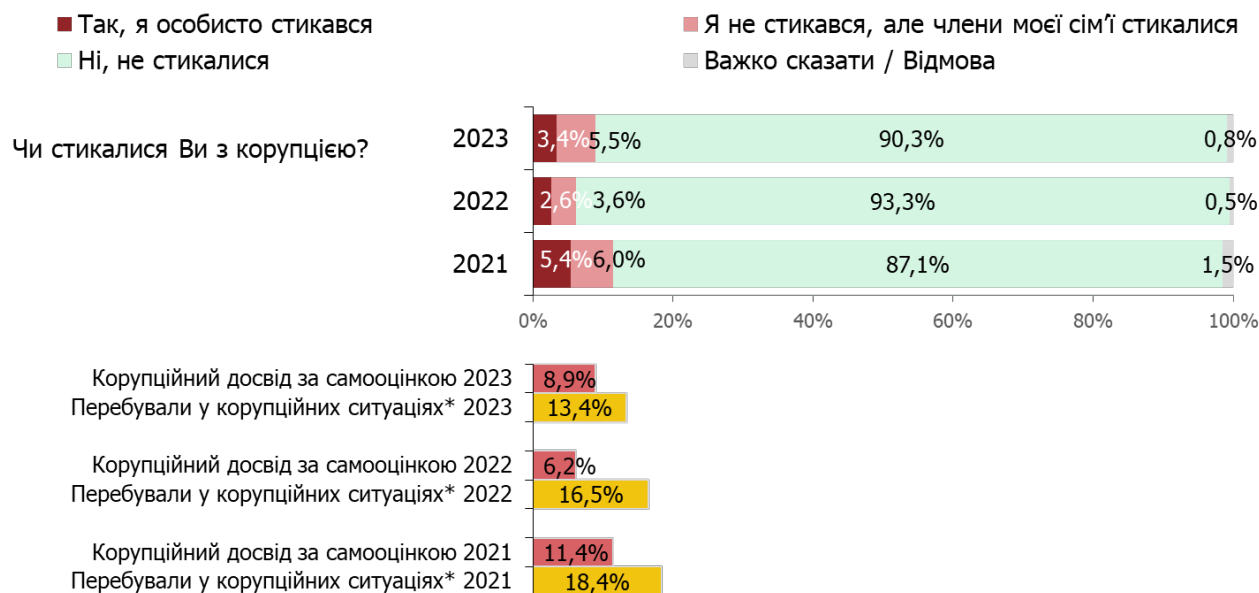
Діяльність центрів надання адміністративних послуг

Діяльність центрів надання адміністративних послуг є найбільш поширеною сферою контакту респондентів після медицини: **25,8%** респондентів (у 2022 році – 22,8%) *звертались* до ЦНАПу (особисто або зверталися члени родини).

У ЦНАПах **рівень корупції залишається найнижчим** серед усіх сфер, які було проаналізовано у дослідженні, третій період поспіль. При відповіді на *пряме запитання* про досвід корупції повідомили **8,9%**, що на 2,7 в.п. *більше*, ніж минулого року (однак динаміка не є статистично значущою).

Про *перебування в конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, зазначили **13,4%** респондентів (минулого року – 16,5%). Таким чином, близько 4,5% респондентів не усвідомлювали свій досвід як корупційний (але частка таких громадян більш ніж удвічі знизилася порівняно з 2022 роком).

Рис. 2.2.37. Корупційний досвід у сфері загалом (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

* розрахунковий показник

У ЦНАПах важко виділити найбільш корупційно навантажені ситуації – частотність згадок усіх ситуацій варіює від 4,4% до 7,1%. Для більшості ситуацій частотність не змінилася порівняно з 2022 роком (рис. 2.2.38).

Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був *ініціатором* (відвідувачі чи співробітники ЦНАПів), провести не вдалося. Загалом **7,9% відвідувачів** ЦНАПів виступали у ролі **ініціаторів** корупційних ситуацій, а серед тих, хто *перебував у контактних корупційних ситуаціях*, частка становить **48,4%**. Статистично значущих змін порівняно з аналогічними показниками 2022 року не зафіксовано.

Про те, що ініціаторами корупційних ситуацій виступали службовці, повідомляють **7,9%** тих, хто відвідував ЦНАПи. Цей показник *вищий* за минулорічний на 1,8 в.п. (але різниця не є статистично значущою). Серед тих, хто *перебував у контактних корупційних ситуаціях*, показник становить **58,8%** (у 2022 році – 37,0%, зростання на 21,8 в.п. є статистично значущим). Таким чином, респонденти кажуть про те, що корупційна ініціатива більшою мірою належить працівникам ЦНАПів.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні до центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

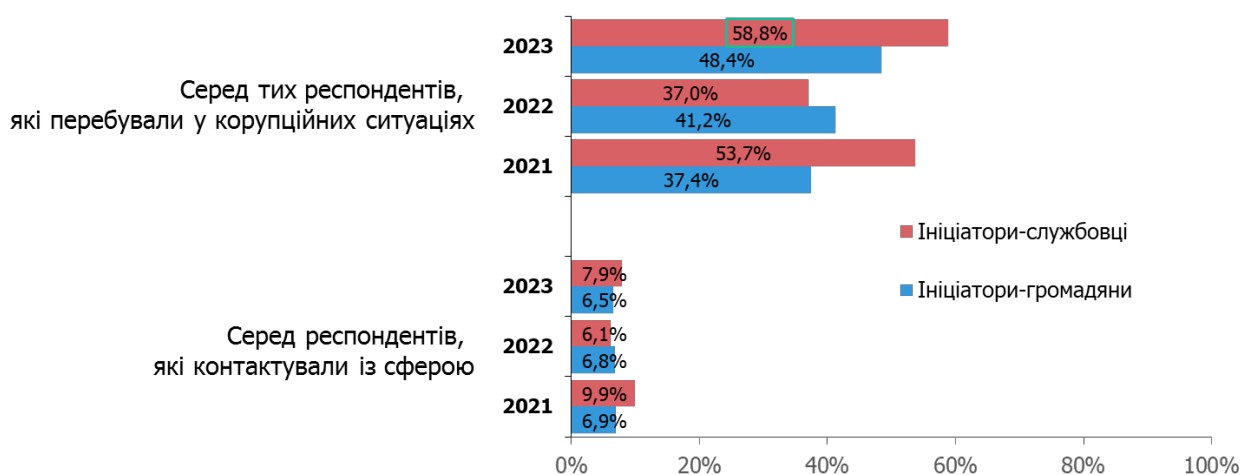
Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує $\pm 3,9$ в.п.

Рис. 2.2.38. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...

отримання послуг з реєстрації / зняття з реєстрації місця проживання та оформлення довідки про реєстрацію місця проживання особи	2023	7,1%
	2022	7,4%
	2021	7,5%
оформлення / переоформлення житлової субсидії	2023	6,4%
	2022	9,4%
	2021	6,9%
оформлення документів щодо нерухомості	2023	6,1%
	2022	4,8%
	2021	6,7%
оформлення (переоформлення) закордонного паспорта	2023	5,7%
	2022	6,9%
	2021	5,5%
оформлення соціальних допомог та послуг (при народженні дитини, одиноким матерям, особам з інвалідністю, окремим соціальним групам (учасникам бойових дій, ВПО) тощо)	2023	5,6%
	2022	5,1%
	2021	4,8%
оформлення (переоформлення) документів щодо підприємницької діяльності	2023	5,4%
	2022	4,5%
	2021	6,0%
оформлення права власності на землю	2023	4,4%
	2022	3,5%
	2021	7,3%

Рис. 2.2.39. Ініціатори корупційних ситуацій

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час звернення до центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)?»

Таблиця 2.2.1. Узагальнена таблиця щодо дослідження корупційного досвіду населення у сферах

Сфера	Рік	Корупційний досвід за самооцінкою*	Перебували в корупційних ситуаціях*			% респондентів, які стикалися зі сферою
			% респондентів	% респондентів, які виступали ініціаторами корупційних відносин	% респондентів, для яких корупційна ситуація виникла у зв'язку з вимогою	
Діяльність сервісних центрів МВС	2023	↑ 35,7% (±6,8)	40,4% (±7,0)	19,1% (±5,6)	29,5% (±6,5)	7,6% (±1,0)
	2022	26,7%	39,9%	18,0%	20,5%	7,8%
	2021	37,8%	39,6%	11,7%	25,1%	6,3%
Будівництво та земельні відносини	2023	32,5% (±10,7)	43,2% (±11,3)	9,7% (±6,7)	39,4% (±11,1)	3,3% (±0,7)
	2022	23,9%	35,8%	8,6%	27,0%	3,5%
	2021	45,3%	52,5%	12,8%	40,3%	4,4%
Державна та комунальна медицина (медичні послуги)	2023	↑ 32,3% (±2,6)	34,9% (±2,7)	13,5% (±1,9)	27,2% (±2,5)	49,4% (±2,0)
	2022	24,8%	33,4%	11,4%	23,0%	51,0%
	2021	39,4%	44,5%	14,1%	31,4%	55,7%
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення	2023	31,4% (±5,8)	34,7% (±6,0)	12,0% (±4,2)	26,6% (±5,6)	↓9,3% (±1,1)
	2022	28,7%	43,6%	14,8%	27,6%	11,7%
	2021	28,8%	34,2%	10,3%	23,5%	13,5%
Послуги закладів освіти (комунальні дитячі садки)	2023	↑ 27,0% (±5,6)	25,9% (±5,6)	11,7% (±4,1)	16,1% (±4,7)	9,2% (±1,1)
	2022	15,5%	22,9%	9,2%	15,3%	8,3%
	2021	33,3%	30,6%	7,8%	19,8%	11,3%
Послуги закладів вищої освіти	2023	26,6% (±4,5)	31,5% (±4,7)	11,0% (±3,2)	26,0% (±4,5)	↑13,8% (±1,3)
	2022	25,7%	32,9%	11,6%	26,2%	11,9%
	2021	38,4%	45,3%	16,6%	33,5%	11,6%
Діяльність правоохоронних органів (патрульна поліція, Національна поліція, СБУ, прокуратура)	2023	↓ 23,4% (±7,9)	↓25,3% (±8,2)	9,9% (±5,6)	19,0% (±7,4)	↓4,7% (±0,8)
	2022	32,7%	39,0%	6,3%	24,6%	6,8%
	2021	50,1%	50,2%	17,4%	35,7%	3,1%
Послуги закладів освіти (початкова та середня освіта)	2023	↑ 21,6% (±3,6)	20,7% (±3,5)	9,8% (±2,6)	↑13,4% (±3,0)	19,6% (±1,6)
	2022	13,0%	19,8%	12,0%	8,4%	21,4%
	2021	33,5%	25,2%	12,2%	13,8%	23,0%
Гуманітарна допомога	2023	19,9% (±4,3)	↓7,2% (±3,9)	2,9% (±1,8)	7,1% (±2,8)	15,6% (±1,4)
	2022	11,7%	13,4%	5,0%	8,9%	16,7%
Надання адміністративних послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (крім ЦНАП та сервісних центрів МВС)	2023	16,8% (±5,3)	25,3% (±6,1)	12,1% (±4,6)	15,6% (±5,1)	8,1% (±1,1)
	2022	9,9%	21,8%	7,4%	11,0%	8,5%
	2021	18,0%	30,1%	7,7%	18,9%	6,9%
Діяльність центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)	2023	8,9% (±2,2)	13,4% (±2,7)	6,5% (±1,9)	7,9% (±2,1)	↑25,8% (±1,7)
	2022	6,2%	16,5%	6,8%	6,1%	22,8%
	2021	11,4%	18,4%	6,9%	9,9%	20,4%

* % розраховано від кількості тих респондентів, які стикалися зі сферою

2.3. Оцінка корупційного досвіду бізнесу за сферами

На рисунку 2.3.1 наведено узагальнені дані щодо корупційного досвіду бізнесу за сферами, кожна з яких буде докладно проаналізовано у цьому розділі. Сфери відсортовано за часткою респондентів, які мали корупційний досвід у кожній із них (особисто або знають про такий досвід від співробітників).

У 2023 році статистично значуще збільшилася частота контактів підприємців із сферою **будівництва та земельних відносин, а також з податківцями**. Для решти сфер частотність контактів залишилася на рівні 2022 року (нагадаємо, що у 2022 році було зафіксовано статистично значуще зниження частоти контактів із більшістю сфер, крім митниці).

Частота контактів у сфері *будівництва і земельних відносин* відновилася до рівня 2021 року і становить 11,2%. Частота контактів із *податковими органами* зросла з 23,2% до 30,3%.

Оцінка частки представників бізнесу, які мали корупційний досвід, здійснювалася за такою самою методологією, як в опитуванні населення¹.

Діяльність податкових органів залишається сферою з одним із найнижчих зафіксованих **рівнів корупції**: уже третій період поспіль лише близько **13%** з тих, хто контактували із податковою, заявили про виникнення корупційної ситуації у цій сфері. Водночас податкові органи залишаються сферою, з якою підприємці контактують найчастіше (а у 2023 році частота контактів зросла).

Друге місце за частотою *контактів* посідають компанії, які надають послуги з *підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення*. Частота контактів з цією сферою у 2023 році відновилася до рівня 2021 року (але динаміка не є статистично значущою). Діяльність *правоохоронних органів* посідає третє місце за частотою контактів.

«Лідером» за *поширеністю корупції* третій період поспіль залишається **митниця** – **35,2%** з тих, хто контактували зі сферою, заявили про наявність корупційного досвіду. Цей показник не змінився порівняно з 2022 роком.

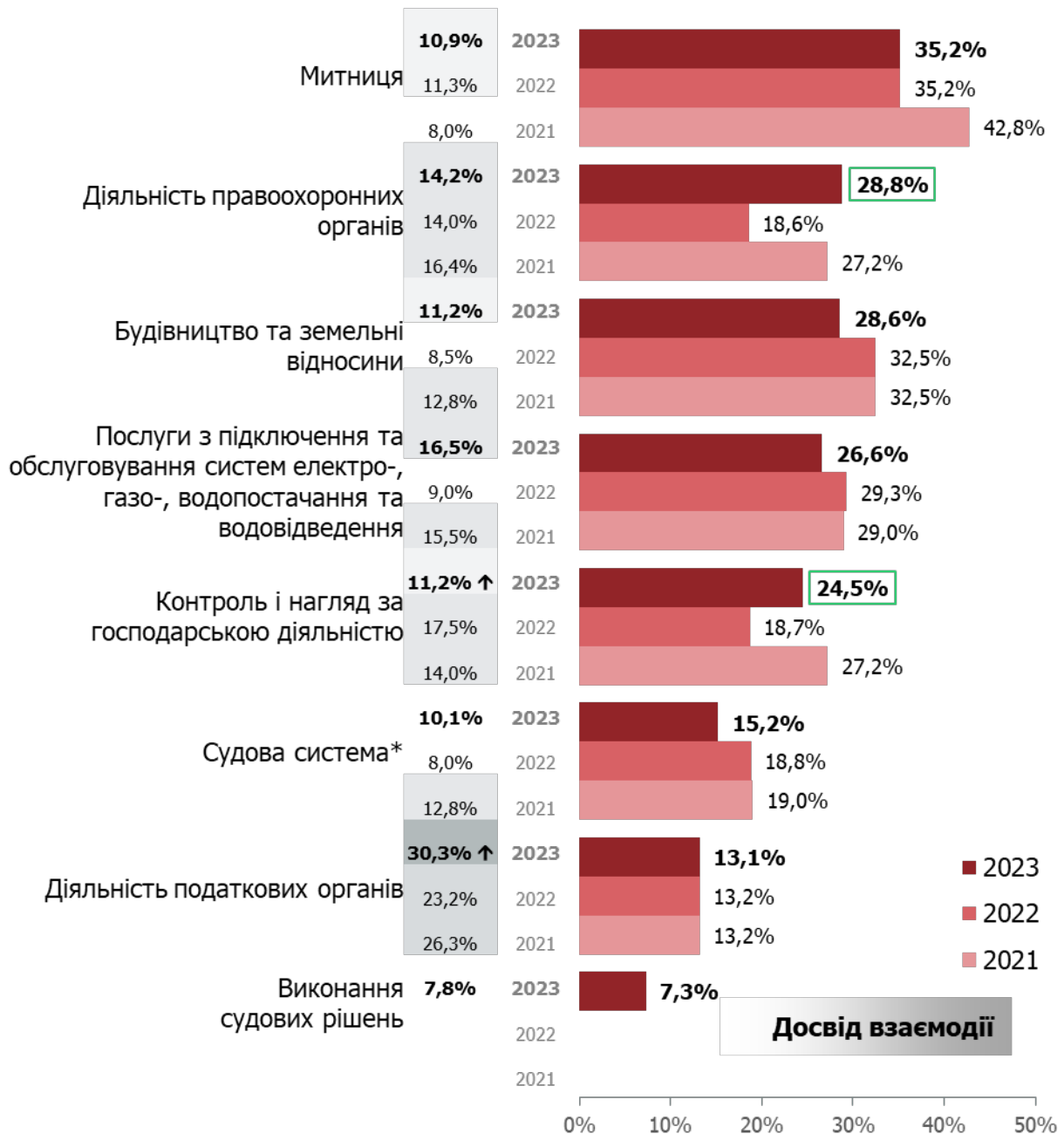
Друге місце за поширеністю корупції поділили три сфери з показниками **27-29%**:

- ✓ **правоохоронні органи** – тут зафіксовано статистично значуще зростання частотності респондентів, які повідомляють про корупційний досвід;
- ✓ **будівництво та земельні відносини** (без значущої динаміки порівняно з 2022 роком);
- ✓ послуги з **підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення** (також без значущої динаміки).

Надалі ми розглянемо кожен сферу та особливості корупційних ситуацій у ній детальніше.

¹ Максимальна похибка оцінки корупційного досвіду залежить від величини вибірки опитаних респондентів, які взаємодіяли (контактували) з відповідною сферою, та від показника корупційного досвіду і варіює від $\pm 3,4$ в.п. до $\pm 7,9$ в.п.

Рис. 2.3.1. Досвід взаємодії зі сферами та корупційний досвід¹

* Сфера «Судова система» у 2021–2022 роках включала також діяльність органів виконання судових рішень, у 2023 році ці сфери були розділені

¹ Питання по кожній сфері:

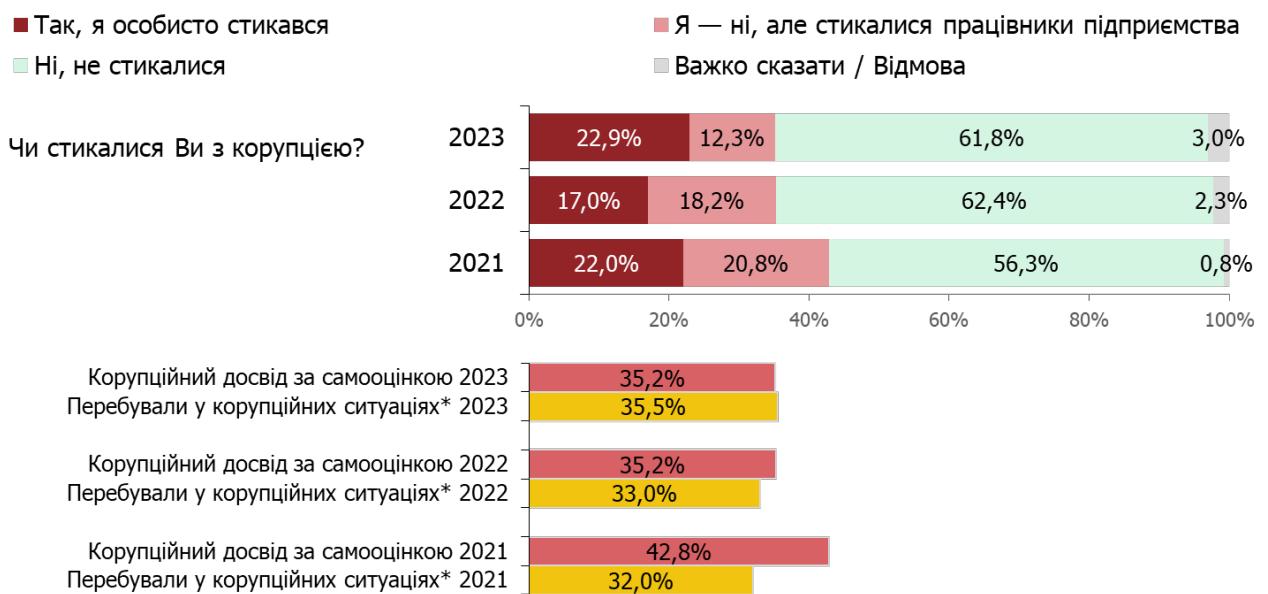
- (1) «Чи доводилося Вам (як керівнику / представнику підприємства) / Вашому підприємству протягом останніх 12 місяців звертатись до ... за послугами ...?» («... зустрічатись (контактувати) з представниками ... органів ... з питань діяльності Вашого підприємства?»);
- (2) «Чи стикалися Ви (як керівник/ представник підприємства) з корупцією при зверненні до ... за послугами з (у) ... протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?» («... при зустрічі (контакті) з представниками ... органів»).

Митниця

Контакти із представниками митних органів мали **10,9%** українських підприємств. Цей показники залишився на рівні 2022 року з точністю до статистичної значущості (різниця 0,4 в.п.).

Як два минулі роки поспіль, митниця посідає перше місце за поширеністю корупції. Про корупційний досвід (при відповіді на *пряме запитання*) зазначають **35,2%** (показник залишився на рівні 2022 року). Про *перебування в конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, зазначили **35,2%** респондентів (33% у 2022 році).

Рис. 2.3.2. Корупційний досвід у сфері загалом (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

* розрахунковий показник

Серед ситуацій, в яких може проявлятися корупційна складова, **перше місце** уже третій період поспіль з великим відривом посідають **послуги із швидкого проходження митних формальностей** – про досвід перебування у такій ситуації повідомили **30,7%** респондентів, які взаємодіяли з митними органами, що кратно більше усіх інших ситуацій. Цей показник *зріс* на 3,3 в.п. порівняно із 2022 роком, проте динаміка не є статистично значущою.

Про перебування в інших ситуаціях повідомили від 2,2% до 10,5% респондентів.

По найменш частотних ситуаціях уже другий період поспіль зафіксовано *тренд до зниження*, проте статистично *значуща динаміка* відсутня.

Щодо **митного оформлення автомобілів** (яке посіло друге місце) спостерігається певне збільшення частотності після зниження у 2022 році, проте динаміка не є статистично

¹ Питання: «Чи стикалися Ви (як керівник / представник підприємства) / Ваше підприємство з корупцією при зустрічі (контакті) з представниками митних органів протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує $\pm 8,3$ в.п.

значущою. Замикає ТОП-3 «непомічання» **неправильного визначення митної вартості** та/або коду класифікації товарів. Частотність цієї ситуації залишилася на рівні минулого року (після двократного зниження у 2022 році).

Рис. 2.3.3. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

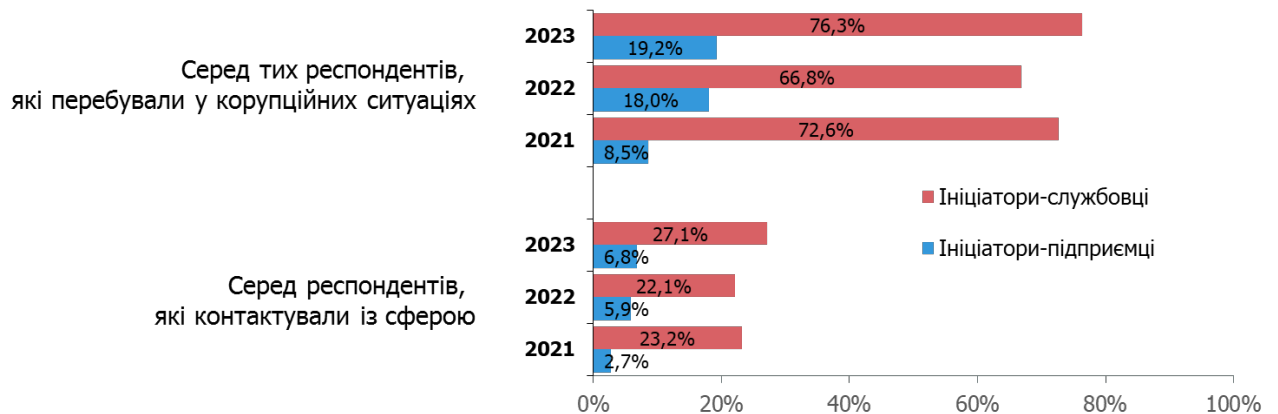
за швидке проходження митних формальностей (митного оформлення та/або митного контролю)	2023	30,7%
	2022	27,4%
	2021	32,6%
за митне оформлення автомобілів	2023	10,5%
	2022	5,3%
	2021	8,2%
за «непомічання» неправильного визначення митної вартості (її заниження) та/або коду класифікації товарів	2023	9,9%
	2022	11,2%
	2021	20,5%
за вирішення питань зберігання товарів, транспортних засобів комерційного призначення на складах митних органів	2023	3,5%
	2022	5,1%
	2021	6,4%
за нефіксування службовцями під час митного огляду незадекларованих товарів	2023	3,2%
	2022	4,8%
	2021	11,9%
за безпідставне надання дозволу на поміщення товару у певний митний режим та подальше нездійснення контролю за дотриманням вимог митного режиму (наприклад, надання для імпортованого товару статусу режим «транзит»)	2023	2,8%
	2022	6,9%
	2021	7,5%
за митне оформлення випуску товарів за межі митної території України без фактичного її перетину такими товарами	2023	2,2%
	2022	4,7%
	2021	7,3%

Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був *ініціатором* (відвідувачі чи представники митних органів) у кожній ситуації, провести не вдалося. Загалом **6,8% підприємців виступили ініціаторами** корупційних відносин хоча б в одній ситуації у цій сфері. Серед тих респондентів, які перебували у корупційних ситуаціях, частка ініціаторів становить **19,2%**. Зауважимо, що *спостерігається тренд до зростання активності підприємців щодо ініціювання корупційних ситуацій*.

27,1% респондентів, які *стикались* із митною сферою, повідомили, що **працівники митниці ініціювали** корупційні ситуації. Це *найвищий показник серед інших сфер* (і залишається на «лідерських» позиціях третій рік поспіль). Серед тих, хто *перебував у корупційних ситуаціях*, про ініціативу зі сторони службовців повідомили **76,3%** (це також один із найвищих показників порівняно з іншими ситуаціями).

¹ Питання: «Чи виникали у Вас / працівників підприємства (як його представників) такі ситуації при зустрічі (контакті) з представниками митних органів?»

Рис. 2.3.4. Ініціатори корупційних ситуацій

Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування

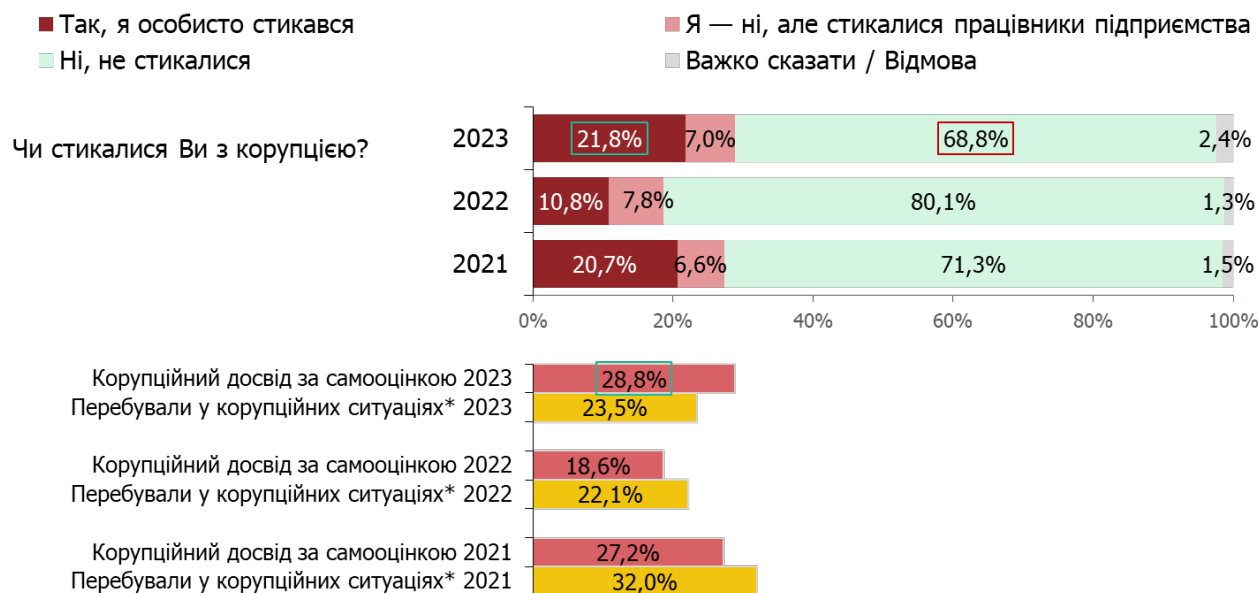
З представниками правоохоронних органів (Національна поліція, СБУ, Державна прикордонна служба, прокуратура, Бюро економічної безпеки України) з питань діяльності їхніх підприємств взаємодіяли **14,2%** опитаних представників бізнесу (без динаміки порівняно з 2022 роком).

Частка представників підприємств, які при відповіді на *пряме запитання*, чи *стикалися* вони з корупцією, відповіли ствердно, після зниження у 2022 році повернулася на рівень 2021 року і становить **28,8%** (*зростання* на 10,2 в.п. є статистично значущим).

При цьому частка тих представників бізнесу, хто *стикався із корупцією особисто*, *збільшилася майже вдвічі* – з 10,8% до **21,8%** (це зростання є статистично значущим).

Частка тих, хто повідомили, що перебували в *конкретних корупційних контактних ситуаціях* зросла з 22,1% до **23,5** (проте зростання на 1,4 в.п. не є статистично значущим).

Рис. 2.3.5. Корупційний досвід у сфері загалом (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

* розрахунковий показник

У списку ситуацій, які мають корупційне навантаження при спілкуванні із правоохоронними органами, «лідером» третій період поспіль залишаються хабарі за **нестворення перешкод для діяльності підприємств**. Частка респондентів, які заявляють про такий *досвід*, значуще *зросла* з 8,2% у 2022 році до **16,6%** у 2023 році (майже повернувшись на рівень 2021 року).

Також статистично значуще *збільшення* частотності зафіксовано щодо ситуацій **пом'якшення / незастосування процесуальних обмежень** під час досудового розслідування, про це повідомили **7,8%** респондентів (для порівняння, у 2021–2022 роках цей показник становив 5,2% і 4,5% відповідно).

Умовне «друге місце» з цією ситуацією ділить ситуація **сприяння в проведенні швидкого та об'єктивного розслідування злочину**, в якому підприємство зазнало збитків (**7,7%**, позитивна динаміка, порівняно з 2022 роком, не є статистично значущою).

Решта корупційних ситуацій є менш поширеними, про перебування у них повідомили від 1,9% до 6,1% респондентів, які мали досвід спілкування із правоохоронними органами.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви (як керівник / представник підприємства) з корупцією при зустрічі (контакті) з представниками правоохоронних органів протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує ±7,8 в.п.

Рис. 2.3.6. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

Робили неофіційні платежі правоохоронцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

за невторгнення в діяльність / нестворення перешкод для законної діяльності підприємства	2023 ↑ 16,6%
	2022 8,2%
	2021 18,2%
пом'якшення / незастосування процесуальних обмежень під час досудового розслідування	2023 ↑ 7,8%
	2022 4,5%
	2021 5,2%
за проведення (сприяння в проведенні) швидкого та об'єктивного розслідування злочину, збитки (шкоду) від якого заповдіяно Вашому підприємству	2023 7,7%
	2022 6,6%
	2021 10,1%
для уникнення або зменшення відповідальності за адміністративне правопорушення, скоєне представниками Вашого підприємства та яке пов'язане зі здійсненням ним господарської діяльності	2023 6,1%
	2022 6,6%
	2021 9,7%
за «кришування» незаконного (неліцензованого, без дозволу тощо) бізнесу представниками правоохоронних органів	2023 5,5%
	2022 3,1%
	2021 2,1%
за ініціювання розслідування щодо правопорушень, скоєних конкурентами	2023 2,4%
	2022 2,2%
	2021 3,5%
для уникнення або зменшення кримінальної відповідальності за правопорушення, скоєне представниками Вашого підприємства та яке пов'язане зі здійсненням ним господарської діяльності	2023 1,9%
	2022 2,6%
	2021 3,9%

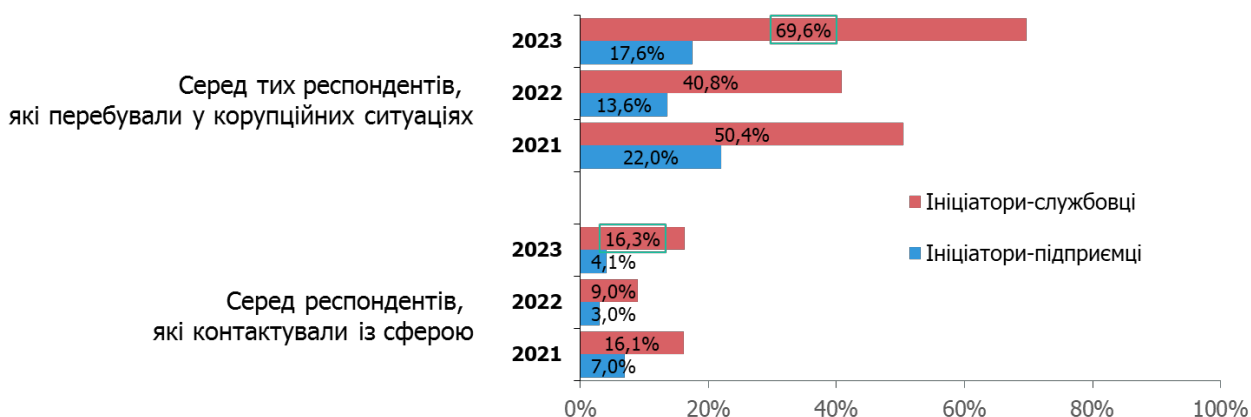
Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був ініціатором (відвідувачі чи співробітники правоохоронних органів), провести не вдалося.

Ініціаторами корупційних відносин бодай в одній ситуації виступили лише **4,1% представників бізнесу**, показник залишився на рівні 2022 року з точністю до статистичної похибки. З-поміж тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях, ця частка становить **17,6%** (що більше, ніж у 2022 році, але статистичної значущості у динаміці показника не зафіксовано).

Частка респондентів, які повідомляють про **корупційну ініціативу** зі сторони самих правоохоронців, збільшилась статистично значуще: серед тих, хто контактував зі сферою, зростання становило 7,3 в.п., із 9,0% у 2022 році до **16,3%** у 2023 році (показник повернувся на рівень 2021 року). Серед тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях, про це повідомляють **69,6%** (це більше, ніж у 2022 та у 2021 роках, зростання, порівняно з 2022 роком, є статистично значущим).

¹ Питання: «Чи виникали у Вас / працівників підприємства (як його представників) такі ситуації при зустрічі (контакті) з представниками правоохоронних органів?»

Рис. 2.3.7. Ініціатори корупційних ситуацій

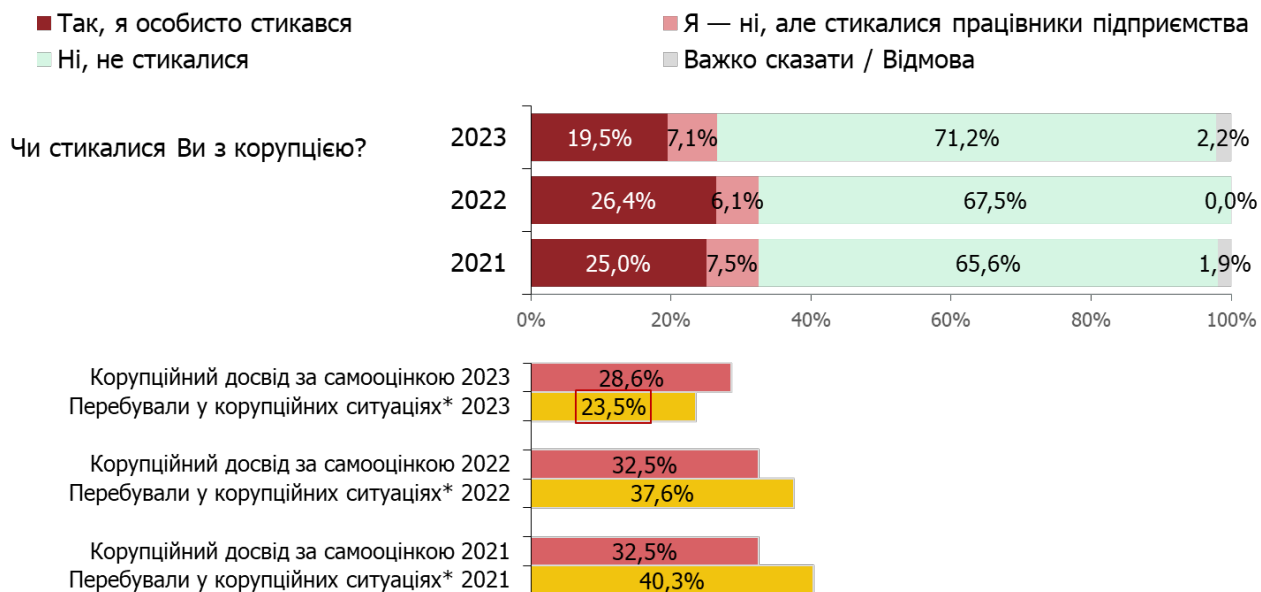

Будівництво та земельні відносини

У сфері будівництва та земельних відносин **рівень корупції** при зверненнях бізнесу (наприклад, з питань приватизації, володіння приміщеннями або земельними ділянками) **залишається стабільно високим**. Загалом із цією сферою *контактували 11,2%* підприємств (у 2022 році – 8,5%).

При відповіді на пряме запитання **28,6%** респондентів повідомили, що *стикалися з корупцією* у цій сфері (зниження, порівняно з 2022 роком, не є статистично значущим).

Рис. 2.3.8. Корупційний досвід у сфері загалом (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

* розрахунковий показник

¹ Питання: «Чи стикалися Ви (як керівник / представник підприємства) з корупцією при зверненні за послугами у сфері будівництва та земельних відносин протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує $\pm 8,3$ в.п.

Про перебування в конкретних контактних ситуаціях, що містили ознаки корупції, повідомили **23,5%** респондентів (зниження на 4,1 в.п., порівняно з 2022 роком, є статистично значущим).

У сфері будівництва та земельних відносин частина ситуацій має тенденцію до зниження частки респондентів, які *стикались з ними*, але статистично значущої динаміки немає. По частині ситуацій показники частотності без динаміки. Статистично значуще зниження частотності зафіксовано лише щодо ситуації, коли службовець **надає необ'єктивну (знижену) оцінку вартості земельної ділянки**. У 2023 році про таку ситуацію заявили **4,3%** опитаних, а у 2022 році вона була «лідером» рейтингу з показником 13,3%.

У 2023 році «першість» з показниками **11,6%**, **10,9%** та **10,7%** відповідно розділили такі ситуації: **надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки, отримання дозволу на будівництво / реконструкцію та вирішення питань щодо зміни цільового призначення землі**.

Про досвід перебування у решті ситуацій повідомили від 2,6% до 9,4% респондентів.

Рис. 2.3.9. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...

надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки	2023	11,6%
	2022	10,7%
	2021	11,8%
отримання дозволу на будівництво / реконструкцію	2023	10,9%
	2022	12,4%
	2021	17,8%
вирішення питань щодо зміни цільового призначення землі	2023	10,7%
	2022	9,9%
	2021	14,1%
« позитивне » рішення за результатами архітектурно-будівельного контролю	2023	9,4%
	2022	8,5%
	2021	14,0%
введення об'єкта нерухомості в експлуатацію (отримання сертифіката про прийняття об'єкта в експлуатацію)	2023	8,0%
	2022	12,0%
	2021	13,8%
вирішення питання щодо передачі земельної ділянки в користування або у власність, в тому числі без застосування процедури аукціонів	2023	7,6%
	2022	11,7%
	2021	15,0%
сприяння в отриманні від органів державної влади (місцевого самоврядування) фінансової допомоги та/або будівельних матеріалів для проведення робіт з відновлення зруйнованих / пошкоджених будівель, споруд	2023	5,7%
	2022	3,0%
	2021	н.д.
« позитивні » результати авторського та технічного нагляду	2023	5,2%
	2022	5,3%
	2021	8,1%
необ'єктивну оцінку вартості земельної ділянки , що зумовлює визначення заниженого розміру орендної плати за користування землями державної та комунальної власності	2023 ↓	4,3%
	2022	13,3%
	2021	11,2%
нереагування на неправомірне користування земельною ділянкою після закінчення строку дії договору оренди земельної ділянки	2023	3,4%
	2022	9,1%
	2021	13,0%
укладення з постійним користувачем земельної ділянки договору про спільну діяльність для здійснення будівництва на такій земельній ділянці	2023	2,6%
	2022	4,5%
	2021	5,5%

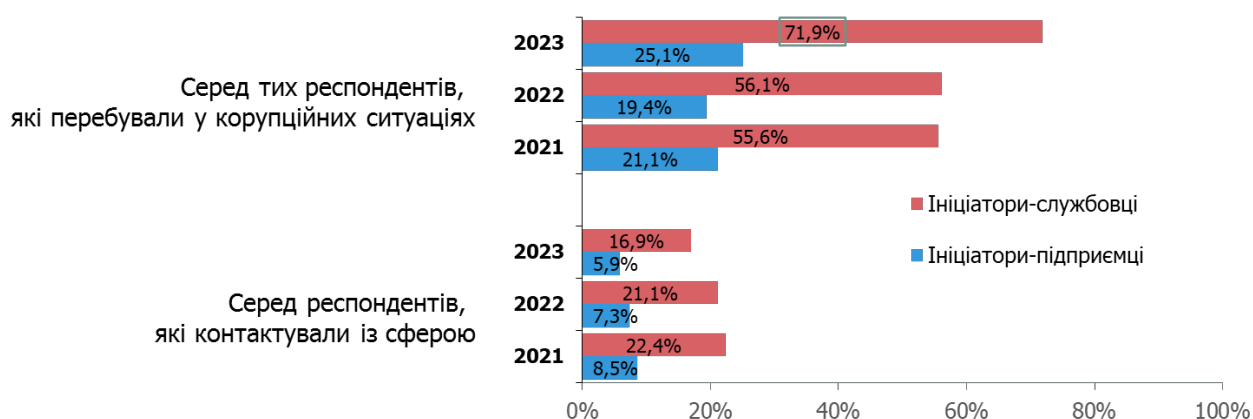
¹ Питання: «Чи виникали у Вас / працівників підприємства (як його представників) такі ситуації під час звернення за послугами у сфері будівництва та земельних відносин?»

Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був *ініціатором* (відвідувачі чи співробітники органів влади, установ та організацій, що надають послуги у сфері будівництва та земельних відносин), провести не вдалося.

Загалом **5,9% підприємців** виступили **ініціаторами** корупційних відносин бодай в одній ситуації у цій сфері (серед тих, хто *перебував у контактних ситуаціях*, що містять ознаки корупції, частка «ініціативних» респондентів становить **25,1%**).

Службовці виступають ініціаторами корупційних ситуацій частіше. **16,9%** респондентів, які стикались зі сферою будівництва та земельних відносин, повідомили, що саме представники органів влади, установ та організацій вимагали від них гроші або послуги за вирішення питання. Серед респондентів, які *перебували у корупційних ситуаціях*, про ініціативу з боку службовців заявити **71,9%** опитаних (зростання частки, порівняно з 2022 роком, є статистично значущим).

Рис. 2.3.10. Ініціатори корупційних ситуацій

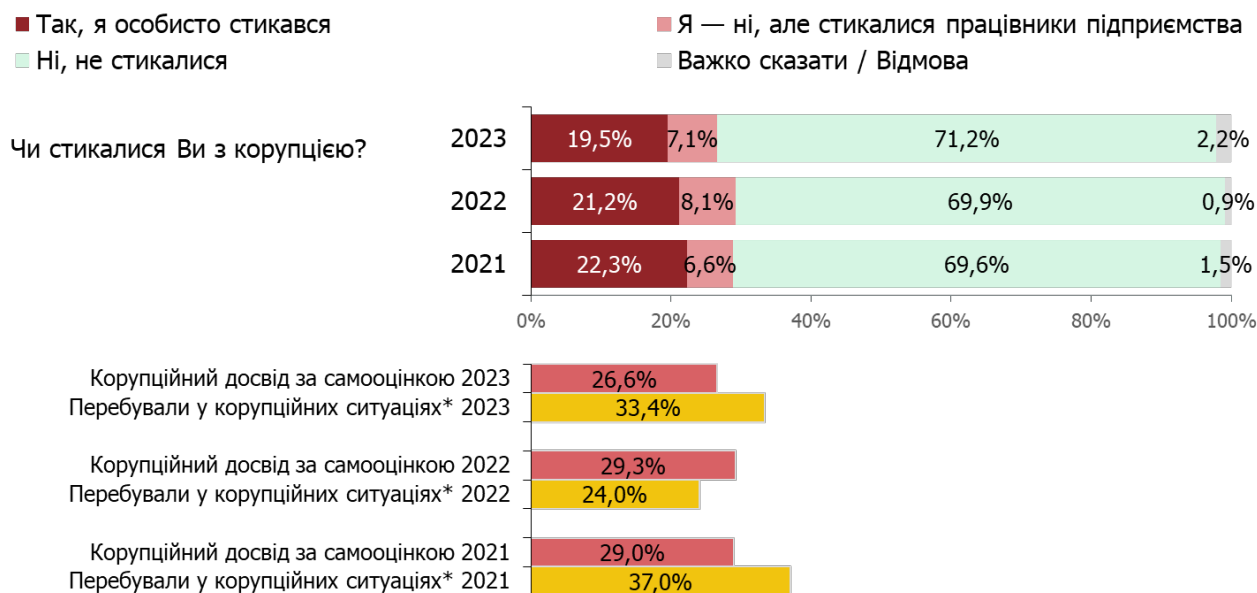
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення

У 2023 році за послугами з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення українські підприємства звертались частіше, ніж у 2022 році. Частка респондентів, які скористалися послугами фахівців цієї сфери, становила **16,5%** (проти 9,0% у 2022 році), тобто частота звернень повернулася на рівень 2021 року.

На пряме запитання, чи *стикалися з корупцією* керівники або представники підприємства, ствердно відповіли **26,6%** респондентів. Цей показник залишився на рівні 2021–2022 років з точністю до статистичної похибки.

Показник досвіду *перебування в конкретних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, має тренд до зростання після значущого зниження у 2022 році (**33,4%** у 2023 році проти 24,0% у 2022 році), проте динаміка не є статистично значущою.

Рис. 2.3.11. Корупційний досвід у сфері загалом (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

* розрахунковий показник

Ситуації, які мали ознаки корупції, були найбільш поширеними у послугах, пов'язаних з **погодженням документації і підключенням до електромережі**. З корупцією при підключенні нежитлових приміщень стикалися **19,6%** респондентів (на 5,1 в.п. більше, ніж у 2021 році, показник фактично повернувся на рівень 2021 року, проте динаміка не є статистично значущою). Це «лідер» рейтингу корупційних ситуацій третій рік поспіль.

Друге місце посідає ситуація, пов'язана з **підготовкою документації із газопостачання або внесенням змін до неї (11,9%**, статистично значущої динаміки нема).

На третьому місці ситуація **погодження проектної документації для подальшого приєднання багатоквартирного житлового будинку до мережі електропостачання (або власне приєднання до електромережі)** – з нею стикнулися **10,4%** опитаних, також без динаміки порівняно з попередніми періодами.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви (як керівник / представник підприємства) з корупцією при зверненні до підприємств за послугами з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує $\pm 7,0$ в.п.

Рис. 2.3.12. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

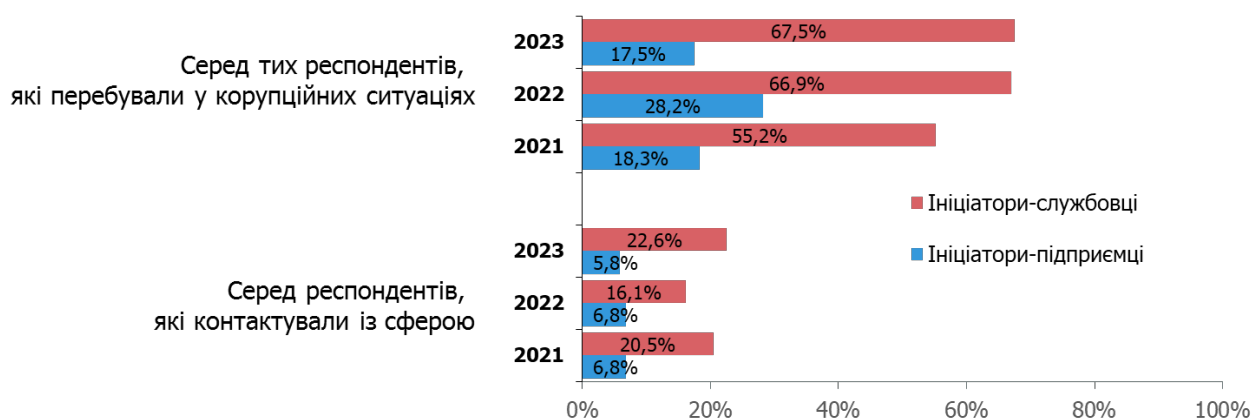
Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...

погодження проектної документації для подальшого приєднання нежитлового об'єкта до мережі електропостачання / за приєднання нежитлового об'єкта до мережі електропостачання	2023	19,6%
	2022	14,5%
	2021	19,7%
підготовку / прискорення підготовки документації із газопостачання або щодо внесення змін до неї	2023	11,9%
	2022	11,5%
	2021	8,8%
погодження проектної документації для подальшого приєднання багатоквартирного житлового будинку до мережі електропостачання / за приєднання багатоквартирного житлового будинку до мережі електропостачання	2023	10,4%
	2022	10,9%
	2021	11,9%
непритягнення до відповідальності / nereагування на виявлені факти порушень правил експлуатації електромережі, електроустановки чи електролічильника	2023	9,8%
	2022	7,4%
	2021	13,4%
вирішення питань приєднання до систем водовідведення та їх експлуатації	2023	7,4%
	2022	5,5%
	2021	6,5%
підключення / проходження щорічної процедури погодження підключення нежитлового об'єкта до газопостачання, незаконне перепланування газопроводу, відновлення газопостачання без законних на те підстав	2023	6,9%
	2022	7,3%
	2021	5,4%
відновлення / ремонт систем водопостачання будівель	2023	4,9%
	2022	4,5%
	2021	
непритягнення до відповідальності / nereагування (у т.ч., зменшення або анулювання штрафних санкцій) за виявлені факти порушень користування об'єктами системи водопостачання	2023	4,3%
	2022	4,4%
	2021	2,1%
підключення / проходження щорічної процедури погодження підключення багатоквартирного житлового будинку до газопостачання, незаконне перепланування газопроводу, відновлення газопостачання без законних на те підстав	2023	4,3%
	2022	7,3%
	2021	3,3%
встановлення, опломбування, реєстрацію системи обліку водопостачання та водовідведення	2023	4,0%
	2022	7,7%
	2021	7,7%
неперешкоджання у здійсненні господарської діяльності шляхом припинення / обмеження газоспоживання	2023	3,8%
	2022	5,9%
	2021	2,4%
укладення (переукладання) договору на постачання природного газу за нижчою ціною, що встановлена для іншої категорії споживачів	2023	3,0%
	2022	4,6%
	2021	3,2%
непритягнення до відповідальності / nereагування на виявлені факти незаконного приєднання до газової мережі або за порушення правил експлуатації газових приладів і пристроїв, зокрема опломбування газового лічильника без перевірки	2023	2,9%
	2022	5,7%
	2021	2,7%

¹ Питання: «Чи виникали у Вас / працівників підприємства (як його представників) такі ситуації під час звернення до таких підприємств?»

Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був *ініціатором* (відвідувачі чи співробітники компаній-постачальників), провести не вдалося.

Рис. 2.3.13. Ініціатори корупційних ситуацій

Частка **підприємців**, які виступили **ініціаторами** корупційних відносин бодай в одній ситуації у цій сфері, статистично значуще не змінилась, порівняно з 2022 роком, і становить **5,8%**. Серед тих, хто перебував у *контактних корупційних ситуаціях*, частка «ініціаторів» *зменшилася* на 10,7 в.п. – з 28,2% до **17,5%**, тобто фактично повернулася на рівень 2021 року після зростання (але статистичної значущості не зафіксовано).

Про те, що **ініціаторами** корупційних відносин виступають **представники компаній-постачальників**, повідомили **22,6%** респондентів (**67,5%** з тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях), ці показники також без динаміки.

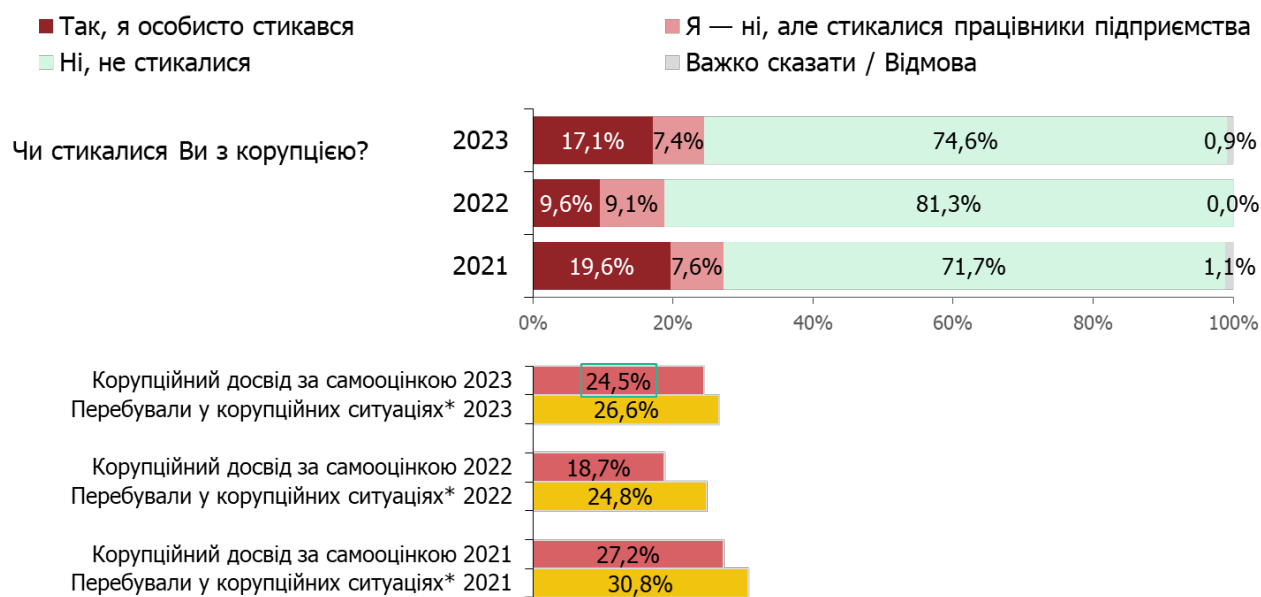
Контроль і нагляд за господарською діяльністю

Частка підприємств, які мали *досвід спілкування* з представниками контролюючих органів (Держекоінспекція, Держпродспоживслужба, пожежний нагляд, архітектурно-будівельний контроль тощо) у 2023 році становить **11,2%** (без динаміки після значного зниження у 2022 році).

Частка респондентів, які при відповіді на *пряме запитання*, чи *стикалися вони з корупцією*, відповіли ствердно, *зростає* з 18,7% у 2022 році до **24,5%** у 2023 році, зростання є статистично значущим.

При аналізі корупційних епізодів частка респондентів, які повідомили, що перебували *в конкретних контактних ситуаціях* (з представниками окремих контролюючих органів), що містили ознаки корупції, становить **26,6%** респондентів, без динаміки порівняно з 2022 роком.

Рис. 2.3.14. Корупційний досвід у сфері загалом (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

* розрахунковий показник

Серед контролюючих органів за поширеністю корупційних ситуацій у 2023 році «лідером» стали **органи архітектурно-будівельного контролю на місцевому рівні**, про наявність корупційних ситуацій заявили **12,5%** опитаних. Ці органи були додані в опитувальник у 2023 році, тож динаміки показника немає.

Державна інспекція архітектури та містобудування України (ДІАМ) посідає друге місце з показником **10,9** (динаміка, порівняно з 2021–2022 роками, не є статистично значущою, показник повернувся на рівень 2021 року після зниження).

Лідер минулих років, **Державна податкова служба України**, у 2023 році посіла третє місце. Про випадки корупції при взаємодії з податківцями повідомили **7,8%** опитаних (статистично значуща динаміка не зафіксована).

Решту контролюючих органів у контексті наявності ситуацій з ознаками корупції згадали від 1% до 7,1% опитаних представників бізнесу.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви (як керівник / представник підприємства) / Ваше підприємство з корупцією при зустрічі (контакті) з представниками контролюючих органів протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»
Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує $\pm 8,4$ в.п.

Рис. 2.3.15. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

Робили неофіційні платежі (грошові кошти або подарунки) або надавали послуги представникам...

органів архітектурно-будівельного контролю на місцевому рівні (виконавчий орган сільської, селищної, міської ради / структурний підрозділ Київської та Севастопольської міськдержадміністрації)	2023	12,5%
	2022	н.д.
	2021	н.д.
Державної інспекції архітектури та містобудування*	2023	10,9%
	2022	8,5%
	2021	10,4%
Державної податкової служби України	2023	7,8%
	2022	10,1%
	2021	9,3%
Державної служби України з питань праці	2023	7,1%
	2022	4,4%
	2021	7,3%
Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужби)	2023	6,8%
	2022	2,4%
	2021	2,7%
Державної служби України з надзвичайних ситуацій (контроль у сфері пожежної та техногенної безпеки)	2023	5,7%
	2022	7,7%
	2021	13,9%
Антимонопольного комітету України	2023	4,4%
	2022	0,7%
	2021	3,4%
органів з питань охорони культурної спадщини	2023	3,2%
	2022	1,9%
	2021	2,7%
Державної екологічної інспекції України	2023	1,0%
	2022	4,8%
	2021	7,3%

Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був ініціатором (відвідувачі чи представники контролюючих органів), провести не вдалося.

Частка **підприємців**, які виступили **ініціаторами** корупційних відносин бодай в одній ситуації у цій сфері, порівняно з 2022 роком, не змінилась і становила **3,3%** – це залишається одним із найнижчих показників серед інших сфер.

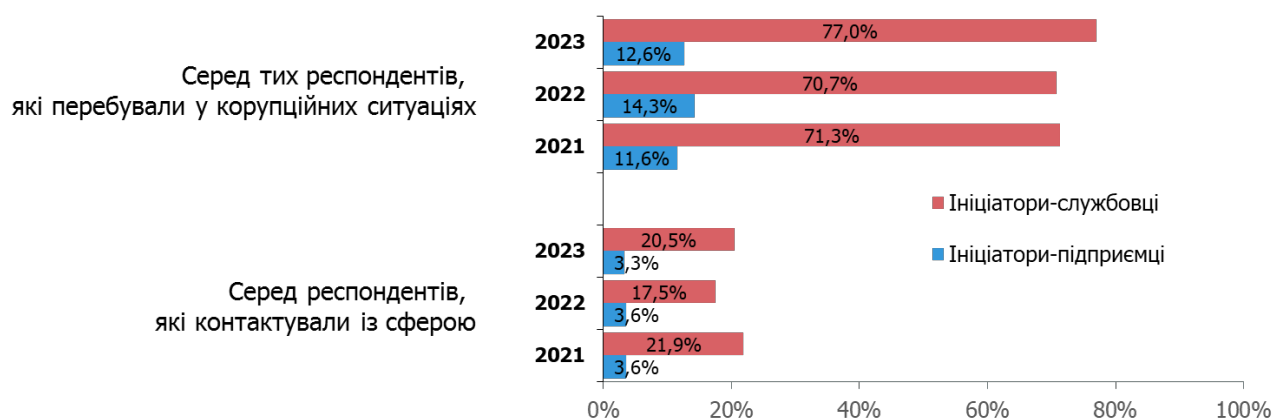
¹ Питання: «Чи виникали у Вас / працівників підприємства (як його представників) такі ситуації при зустрічі (контакті) з представниками контролюючих органів?»

* До 15.09.2021 функції з питань державного архітектурно-будівельного контролю реалізовувала ДАБІ, надалі ці функції були передані ДІАМ. З огляду на те, що в дослідженні 2021 року здійснювалась оцінка наявності корупційних ситуацій при контактах респондентів з представниками контролюючих органів протягом останніх 12 місяців (на момент опитування, яке проводилося у листопаді – грудні 2021 року), то зазначений на діаграмі показник 2021 року переважно стосується діяльності ДАБІ.

З-поміж тих, хто перебував у конкретних контактних ситуаціях, що містили ознаки корупції, ця частка дещо зменшилась – з 14,3% до **12,6%** (проте статистичної значущості динаміки показника не зафіксовано).

Представники контролюючих організацій виступали **ініціаторами** створення корупційних ситуацій значно частіше, про це повідомляють **20,5%** респондентів, які контактували із цією сферою, і **77,0%** серед респондентів, які перебували у хоча б одній корупційній ситуації. Це є **найбільшим показником серед інших сфер**.

Рис. 2.3.16. Ініціатори корупційних ситуацій

Судова система

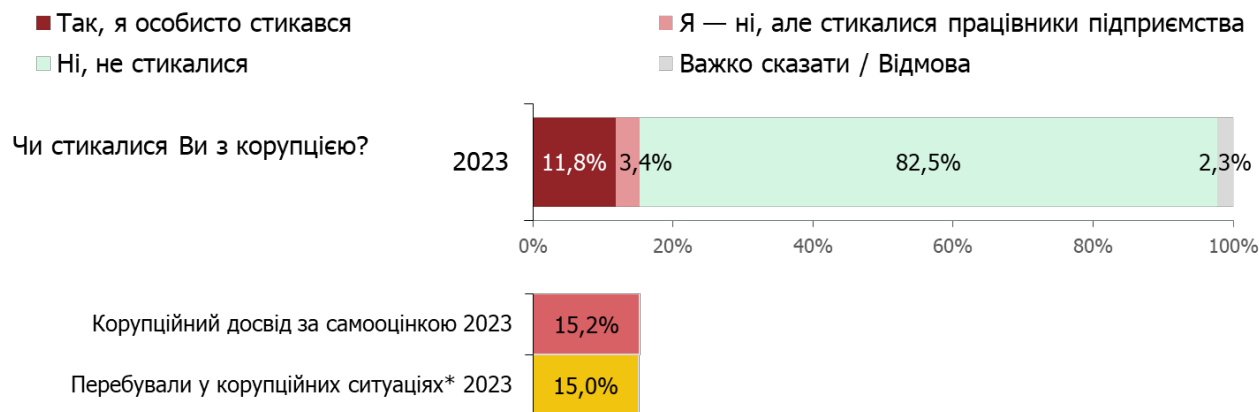
До 2023 року заміри рівня корупції відбувалися щодо судової системи загалом (як наслідок взаємодії із судовими органами та органами виконання судових рішень разом). У 2023 році ці дві сфери було розділено, і респонденти за відповідними питаннями, що формували показники корупції в обох сферах, відповідали окремо. Таким чином, адекватний аналіз динаміки з 2021 року не є можливим, проте за окремими показниками буде наведено дані у 2021–2022 роках за «об'єднаною сферою» (судова система разом з виконанням судових рішень).

З судовою системою у 2023 році стикалися **10,1%** підприємців (довідково: у 2022 році з «об'єднаною сферою» стикалися 8,0% респондентів).

При відповіді на *пряме запитання*, чи стикалися вони з корупцією в судовій системі, ствердно відповіли **15,2%** підприємців (довідково: показник за «об'єднаною сферою» у 2021–2022 роках становив 19%).

Показник *перебування в конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, становить **15,0%** респондентів, тобто розбіжність між самооцінкою корупційного досвіду та повідомленнями про перебування у конкретних ситуаціях, що містять ознаки корупції, відсутня.

Рис. 2.3.17. Корупційний досвід у сфері загалом (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

* розрахунковий показник

Серед ситуацій, в яких відбувався контакт підприємства із судовою системою, «лідером» за корупційною навантаженістю залишається **судовий розгляд господарських справ**, стороною в яких є підприємство: **10,1%** респондентів з тих, хто стикався із судовою системою, заявили про наявність ознак корупції саме у такій ситуації.

Друге місце зайняли послуги щодо **ускладнення діяльності іншого підприємства за рахунок використання засобів забезпечення позову в господарському та цивільному провадженні**, про це заявили 7,0% опитаних.

Про решту ситуацій повідомили від 1,3% до 6,0% респондентів.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви (як керівник / представник підприємства) / Ваше підприємство з корупцією при зустрічі (контакті) з представниками судових органів або органів виконання судових рішень протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує ±8,5 в.п.

Рис. 2.3.18. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

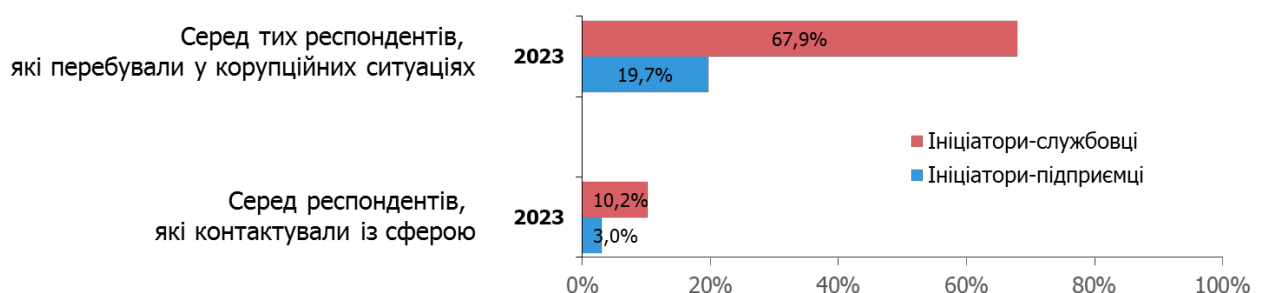
за послуги, пов'язані з судовим розглядом господарських справ, стороною в яких є Ваше підприємство	2023	10,1%
ускладнення діяльності іншого підприємства за рахунок використання засобів забезпечення позову у господарському та цивільному провадженні (арешт майна, заборона дій щодо майна, зупинення митного оформлення товарів тощо)	2023	7,0%
для уникнення (зменшення) відповідальності за правопорушення, скоєне представниками Вашого підприємства та яке пов'язане з його господарською діяльністю	2023	6,0%
за послуги, пов'язані з судовим розглядом адміністративних справ щодо визнання протиправними нормативно-правового або індивідуального акта (рішення), дій чи бездіяльності органу влади чи його посадової особи	2023	4,9%
за послуги, пов'язані з розглядом справ щодо процедури санації (банкрутства) підприємства	2023	1,3%

Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був *ініціатором* (відвідувачі чи представники судової системи), провести не вдалося.

Загалом **3,0% підприємців** виступили **ініціаторами** корупційних відносин бодай в одній ситуації у цій сфері. Серед тих, хто *перебував у контактних корупційних ситуаціях*, ініціаторами виступили **19,7%**.

Про ініціативу зі сторони **працівників судових органів** у 2023 році повідомили **10,2%** респондентів, які *контактували* із судовою сферою, або **67,9%** серед тих, хто *перебував у корупційних ситуаціях*.

Рис. 2.3.19. Ініціатори корупційних ситуацій

¹ Питання: «Чи виникали у Вас / працівників підприємства (як його представників) такі ситуації при зустрічі (контакті) з представниками судових органів або органів виконання судових рішень?»

Виконання судових рішень

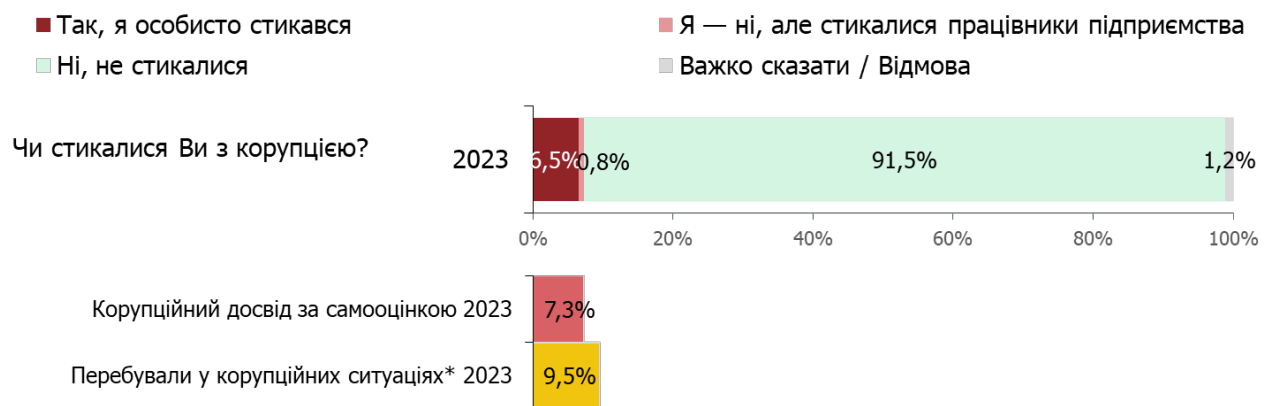
Із представниками органів виконання судових рішень стикалися у 2023 році **7,8%** підприємців. Виконання судових рішень, як окрема сфера, була додана в опитувальник для підприємців у 2023 році, тож дані за окремими показниками для аналізу динаміки, порівняно з попередніми роками, відсутні.

Загалом на *пряме питання*, чи *стикалися* респонденти з корупцією, ствердно відповіли **7,3%**.

Про досвід *перебування у конкретних корупційних ситуаціях* повідомили **9,5%**.

У сфері виконання судових рішень зафіксовано *найнижчі показники* щодо дослідження рівня корупції (за самооцінкою та через перебування в контактних ситуаціях) серед усіх сфер, які досліджувались у 2023 році.

Рис. 2.3.20. Корупційний досвід у сфері загалом (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

* розрахунковий показник

Щодо конкретних ситуацій, в яких відбувався контакт підприємства з органами виконання судових рішень, «лідером» за корупційною навантаженістю є **виконання судового рішення на користь підприємства**, яке представляли респонденти: **9,3%** респондентів з тих, хто стикався з органами виконання судових рішень, заявили про наявність ознак корупції саме у такій ситуації.

Друге місце зайняли послуги за **невиконання судового рішення щодо підприємства**, яке представляли респонденти. Про це заявили **6,8%** опитаних.

Про решту ситуацій повідомили від 3,5% до 4,2% респондентів.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви (як керівник / представник підприємства) / Ваше підприємство з корупцією при зустрічі (контакті) з представниками органів виконання судових рішень протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»
Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує $\pm 10,3$ в.п.

Рис. 2.3.21. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

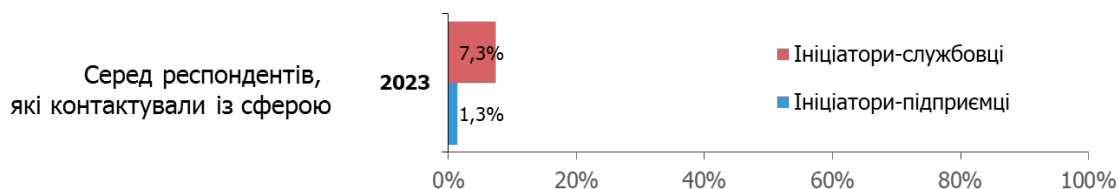
Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

за виконання судового рішення на користь Вашого підприємства	2023	9,3%
за невиконання судового рішення щодо Вашого підприємства	2023	6,8%
за зняття арешту з майна, розблокування банківських рахунків або закриття виконавчих проваджень	2023	4,2%
за виключення або неправомірну зміну інформації в реєстрі боржників з метою зняття обмежень щодо розпорядження майном підприємства	2023	3,5%

Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був *ініціатором* (відвідувачі чи представники судової системи), провести не вдалося.

Загалом **1,3% підприємців** виступили **ініціаторами** корупційних відносин бодай в одній ситуації у цій сфері. Про ініціативу зі сторони **працівників органів виконання судових рішень** повідомили **7,3%** респондентів, які *контактували* із судовою сферою. Оскільки в корупційних ситуаціях перебувала незначна частка респондентів (менше ніж 10), статистичний аналіз, хто був ініціатором, провести неможливо.

Рис. 2.3.22. Ініціатори корупційних ситуацій

¹ Питання: «Чи виникали у Вас / працівників підприємства (як його представників) такі ситуації при зустрічі (контакті) з представниками органів виконання судових рішень?»

Діяльність податкових органів

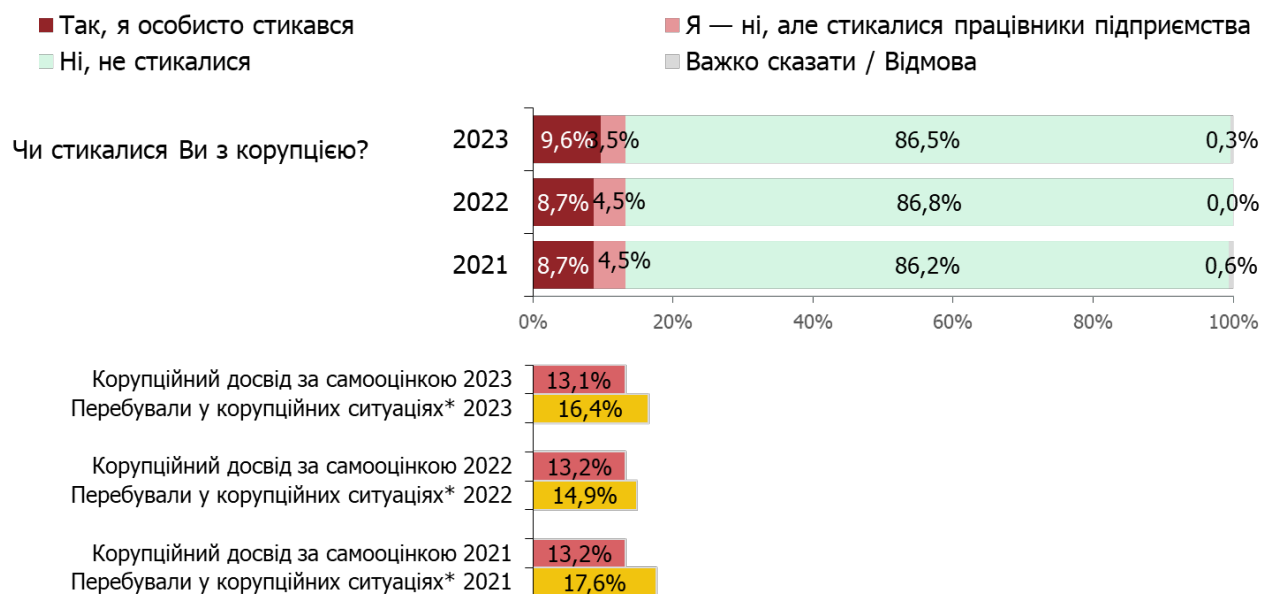
Податкова сфера залишаються лідером серед державних органів, з якими підприємці *контактують* найчастіше. **30,3%** опитаних представників бізнесу повідомили, що контактували з податковими органами (у 2022 році цей показник становив 23,2%, зростання частоти контактів є статистично значущим).

На *пряме запитання* про те, чи *стикались вони з корупцією*, ствердно відповіли **13,1%** респондентів. Цей показник не змінився порівняно з 2021–2022 роками.

Про *перебування в конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, повідомили **16,4%** опитаних (динаміка, порівняно з 2022 та 2021 роками, не є статистично значущою).

Показники рівня корупції у сфері діяльності податкових органів *залишаються одними з найнижчих* серед усіх сфер у цьому дослідженні (крім виокремлених у 2023 році органів виконання судових рішень).

Рис. 2.3.23. Корупційний досвід у сфері загалом (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

* розрахунковий показник

Серед ситуацій, які несуть найбільше корупційне навантаження, **лідером** третій рік поспіль залишаються **дії та рішення, що сприяли відшкодуванню ПДВ** (8,9%, без динаміки порівняно з 2021–2022 роками). Друге місце ділять дві ситуації: про те, що підприємці робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги **для отримання позитивних результатів під час проведення перевірки представниками податкової служби**, заявили **6,4%** опитаних, а про корупційні практики у ситуаціях

¹ Питання: «Чи стикалися Ви (як керівник / представник підприємства) / Ваше підприємство з корупцією при зустрічі (контакті) з представниками податкових органів протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показників у цій сфері не перевищує $\pm 5,1$ в.п.

супроводу податкового адміністрування підприємства повідомили 6,2%. Про решту ситуацій повідомили 4,4% або менше респондентів. Статистично значуща динаміка по всіх ситуаціях відсутня.

Рис. 2.3.24. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

за дії та рішення, що сприяли відшкодуванню ПДВ Вашому підприємству (зокрема, пов'язані з реєстрацією податкових накладних в ЄРПН, виключенням Вашого підприємства з переліку «ризикових» підприємств, проведенням перевірки для підтвердження відшкодування)	2023	8,9%
	2022	8,6%
	2021	8,5%
для отримання позитивних результатів під час проведення перевірки представниками податкової служби (зокрема, пов'язаних з: нефіксацією порушень, зменшенням / уникненням штрафних санкцій за результатами перевірок, обіцянкою не направляти результати перевірок до правоохоронних органів)	2023	6,4%
	2022	3,9%
	2021	5,8%
за супровід податкового адміністрування підприємства	2023	6,2%
	2022	5,5%
	2021	8,2%
за непроведення позапланових перевірок Вашого підприємства або виключення з плану-графіку перевірок	2023	4,4%
	2022	2,0%
	2021	3,1%
за вирішення питань, пов'язаних з податковим боргом (зокрема, його відстрочення, розстрочення, списання, визнання «безнадійним» тощо)	2023	4,2%
	2022	1,7%
	2021	2,5%
за оформлення дозвільних документів (зокрема, ліцензій) на виробництво певних видів товарів	2023	2,1%
	2022	1,5%
	2021	2,3%
за вирішення питань зі встановлення податкових пільг, їх обліку та контролю надання	2023	2,0%
	2022	0,9%
	2021	0,9%
за дії, пов'язані з нефіксацією під час перевірки виявлених порушень обліку працівників (неоформлення працівників підприємством)	2023	1,9%
	2022	2,0%
	2021	1,3%
за сприяння щодо вирішення питання ліквідації підприємства	2023	1,7%
	2022	1,5%
	2021	1,8%
за оформлення дозвільних документів (зокрема, ліцензій) на право роздрібної / оптової торгівлі певним товаром	2023	1,3%
	2022	1,2%
	2021	2,5%

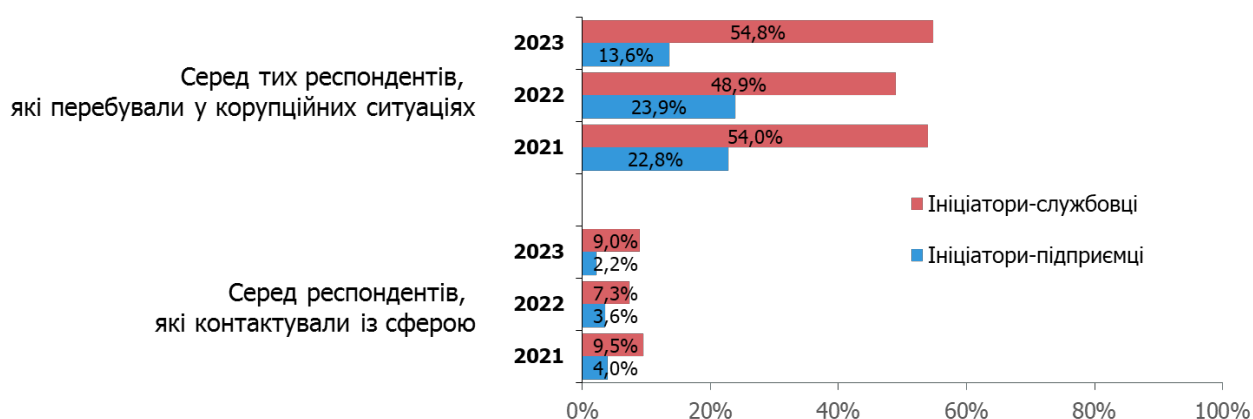
¹ Питання: «Чи виникали у Вас / працівників підприємства (як його представників) такі ситуації при зустрічі (контакті) з представниками податкових органів?»

Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був *ініціатором* (відвідувачі чи податківці), провести не вдалося.

Загалом **2,2% представників підприємств** виступили **ініціаторами** корупційних відносин (серед тих, хто *перебував у контактних корупційних ситуаціях*, ця частка становить **13,6%**). Ці показники практично знизилися порівняно з 2021–2022 роками, але статистична значущість відсутня.

Представники податкових органів, як і минулого року, виступали **ініціаторами** корупційних ситуацій значно частіше. Про те, що від них вимагали гроші або послуги за «вирішення питання», повідомили **9,0%** опитаних, які *контактували із сферою* (у 2022 році – 7,3%), або **54,8%** від тих, хто *перебував у контактних корупційних ситуаціях* (у 2021 році – 48,9%).

Рис. 2.3.25. Ініціатори корупційних ситуацій

При аналізі цієї сфери необхідно врахувати, що зафіксований низький показник корупційного досвіду підприємців при контактах з податківцями може бути певним чином зумовлений «чутливістю» відповідних питань для певної частки респондентів і намаганням приховати реальну ситуацію (уникали свідчення про наявність «легалізованих» керівництвом підприємства корупційних практик у відносинах з податковими органами).

Таблиця 2.3.1. Узагальнена таблиця щодо дослідження корупційного досвіду бізнесу в сферах

Сфера	Рік	Корупційний досвід за самооцінкою*	Перебували в корупційних ситуаціях*			% респондентів, які стикалися зі сферою
			% респондентів	% респондентів, які виступали ініціаторами корупційних відносин	% респондентів, для яких корупційна ситуація виникла у зв'язку з вимогою	
Митниця (митний контроль, оформлення митних документів для суб'єктів бізнесу)	2023	35,2% ($\pm 7,9$)	35,5% ($\pm 7,9$)	6,8% ($\pm 4,2$)	27,1% ($\pm 7,4$)	10,9% ($\pm 1,8$)
	2022	35,2%	33,0%	5,9%	22,1%	11,3%
	2021	42,8%	32,0%	2,7%	23,2%	8,0%
Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування	2023	28,8% ($\pm 6,8$)	23,5% ($\pm 6,4$)	4,1% ($\pm 3,0$)	16,3% ($\pm 5,6$)	14,2% ($\pm 2,0$)
	2022	18,6%	↓22,1%	3,0%	↓9,0%	14,0%
	2021	27,2%	32,0%	7,0%	16,1%	16,4%
Будівництво та земельні відносини	2023	28,6% ($\pm 7,5$)	23,5% ($\pm 7,0$)	5,9% ($\pm 3,9$)	16,9% ($\pm 6,2$)	11,2% ($\pm 1,8$)
	2022	32,5%	37,6%	7,3%	21,1%	8,5%
	2021	32,5%	40,3%	8,5%	22,4%	12,8%
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення, крім послуг, пов'язаних з поточними розрахунками	2023	26,6% ($\pm 6,2$)	33,4% ($\pm 6,6$)	5,8% ($\pm 3,3$)	22,6% ($\pm 5,8$)	16,5% ($\pm 2,1$)
	2022	29,3%	↓24,0%	6,8%	16,1%	9,0%
	2021	29,0%	37,0%	6,8%	20,5%	15,5%
Контроль і нагляд за підприємницькою діяльністю	2023	↑ 24,5% ($\pm 7,3$)	26,6% ($\pm 7,5$)	3,3% ($\pm 3,0$)	20,5% ($\pm 6,8$)	11,2% ($\pm 1,8$)
	2022	18,7%	24,8%	3,6%	17,5%	9,4%
	2021	27,2%	30,8%	3,6%	21,9%	17,5%
Судова система	2023	15,2% ($\pm 6,1$)	15,0% ($\pm 6,1$)	3,0% ($\pm 2,9$)	10,2% ($\pm 5,2$)	10,1% ($\pm 1,7$)
Виконання судових рішень	2023	7,3% ($\pm 5,3$)	9,5% ($\pm 6,0$)	1,3% ($\pm 2,3$)	7,3% ($\pm 5,3$)	7,8% ($\pm 1,5$)
Діяльність податкових органів	2023	13,1% ($\pm 3,4$)	16,4% ($\pm 3,8$)	2,2% ($\pm 1,5$)	9,0% ($\pm 2,9$)	30,3% ($\pm 2,6$)
	2022	13,2%	14,9%	3,6%	7,3%	23,2%
	2021	13,2%	17,6%	4,0%	9,5%	26,3%
Судова система і виконання судових рішень** (2023 рік – розрахунковий показник по «об'єднаній» сфері)	2023	13,4%	16,4%	2,2%	11,6%	13,8%
	2022	18,8%	22,0%	5,8%	7,6%	8,0%
	2021	19,0%	27,8%	4,7%	11,8%	12,8%

* % розраховано від кількості тих респондентів, які стикалися зі сферою

** Сфера «Судова система» у 2021–2022 роках включала також діяльність органів виконання судових рішень, у 2023 році ці сфери були розділені.

РОЗДІЛ 3. ІНТЕГРАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

У межах цього дослідження збиралися дані для розрахунку індикаторів ефективності державної антикорупційної політики (1–3), а також для додаткових індикаторів ефективності системи запобігання і протидії корупції (4, 5) відповідно до Методики стандартного опитування щодо корупції в Україні:

1. Частка населення (представників бізнесу), яка негативно ставиться до корупційних проявів.
2. Частка населення (представників бізнесу), яка мала власний корупційний досвід.
3. Частка населення (представників бізнесу), яка спроможна бути викривачем корупції.
4. Частка населення (представників бізнесу), яка схвалює діяльність викривачів.
5. Частка населення, яка належно обізнана з гарантіями правового захисту викривачів.

У 2021 році підхід до індикаторів був змінений, а їхня кількість збільшена. Оскільки ці індикатори цінні саме через можливість оцінювати зміни в країні, показники для минулих років були перераховані відповідно до нової методики там, де це було можливо.

3.1. Індикатор 1. Частка населення (представників бізнесу), яка негативно ставиться до корупційних проявів

Метою антикорупційної політики є збільшення частки населення, яка негативно ставиться до корупційних проявів. Цей індикатор вимірюється не через пряме питання, чи подобається або не подобається корупція, оскільки тоді б респонденти давали соціально бажані відповіді і дані були б необ'єктивними. Замість цього у дослідженні було використано метод «прожективних ситуацій», тобто *респондентам (як населенню, так і підприємцям) пропонувалась уявна ситуація отримання адміністративної послуги в органах державної влади чи місцевого самоврядування.*

«Уявіть таку ситуацію. Ви звернулись до державної установи за довідкою, яка Вам терміново необхідна для вирішення особистої справи (*для бізнесу* – справи в інтересах підприємства). Вам повідомили, що термін її виготовлення — 30 днів, але Вам вона потрібна у найкоротший термін. Коли Ви вийшли з кабінету, то випадкова людина в коридорі Вам розповіла, що його сусід (знайомий) отримав таку довідку наступного дня, сплативши 1000 гривень керівнику відділу, який видає такі довідки. Якими, ймовірноше за все, були б Ваші дії в такій ситуації?»

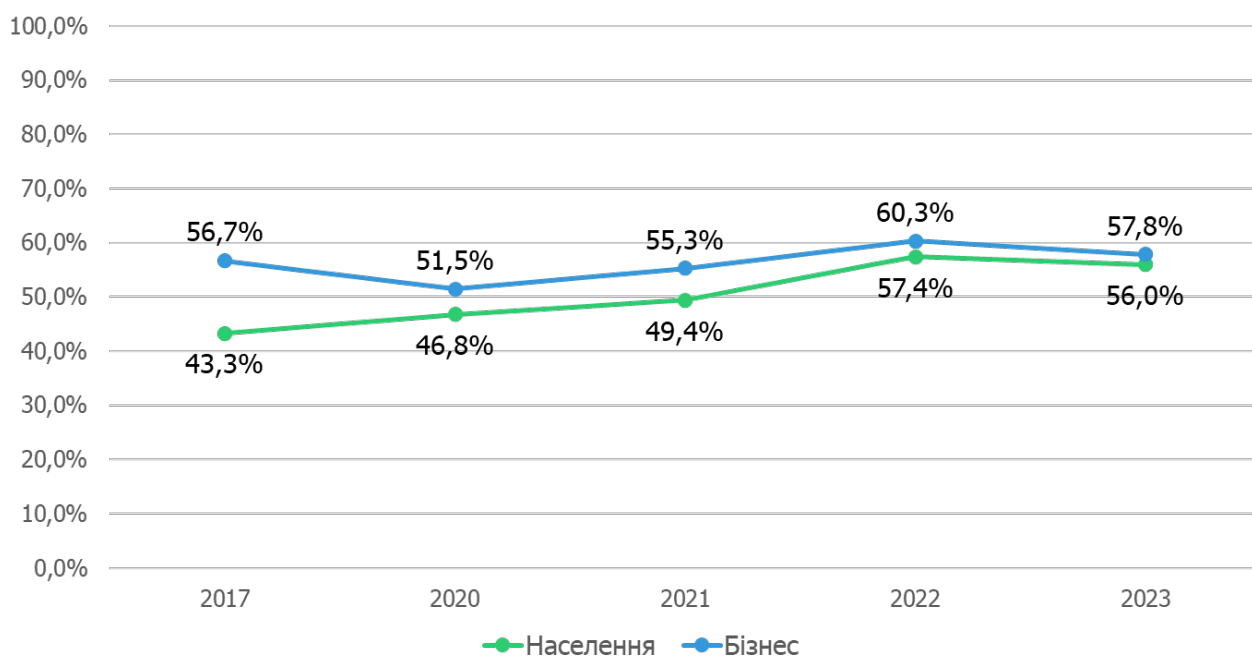
Респондентам пропонувалась можливість обрати найбільш імовірний варіант вирішення проблеми, що могла виникнути (нижче наведені формулювання з віяла відповідей):

1. «Буду чекати 30 днів»
2. «Сплатив би 1000 гривень, але не маю коштів для цього»
3. «Шукав би знайомих чи близьких, як б допомогли пришвидшити отримання довідки»
4. «Сплатив би 1000 гривень»
5. «Написав би скаргу про корупцію в установі до органу вищого рівня»
6. «Написав би заяву до правоохоронних органів»
7. «Звернувся б до ЗМІ (надав журналістам ці факти)»

Інформація та відповідні кількісні показники щодо **виявлення негативного ставлення** респондентів до корупційних проявів отримана за результатами аналізу даних щодо їхньої *відмови від корупційної моделі вирішення проблеми* в зазначеній прожективній ситуації.

До категорії людей, яка відмовляється від корупційної моделі поведінки, визначаються ті, що обрали варіанти відповіді 1 (очікування за правилами) або 5–7 (викривають корупцію) і при цьому не обирають корупційний шлях вирішення проблеми (варіанти 2–4).

Рис. 3.1.1. Індикатор 1. Частка населення (представників бізнесу), яка негативно ставиться до корупційних проявів

Протягом 2017–2022 років спостерігалось поступове **зростання** частки населення, яка **негативно ставиться до корупційних проявів**: у 2017 році показник становив 43,3%; у 2021 році ця частка досягла майже половини (49,4%); а у 2022 році суттєво перевищила половину населення і становила **57,4%** (+8 в.п. до рівня 2021 року). У 2023 році **показник стабілізувався** і становить **56,0%** (різниця в 1,4 в.п., порівняно з 2022 роком, не є статистично значущою).

У 2023 році частка антикорупційно налаштованого *бізнесу* стабілізувалася після зростання у 2022 році і становить **57,8%** (негативна динаміка мінус 2,5 в.п. не є значущою, а показник 2023 року статистично значуще перевищує показник 2021 року). Таким чином, у 2023 році частки представників бізнесу і громадськості, які відмовляються від корупційної моделі поведінки, *порівнялися*, різниця становить лише 1,8 в.п. на користь бізнесу.

Хоча індикатор 1 і базується на прожективній ситуації, він доповнюється *прямим запитанням* для визначення частки респондентів, яка *не виправдовує застосування корупційних практик* для вирішення справ, важливих для громадян / підприємств (див. рис. 3.1.2).

Рис. 3.1.2. Виправдування надання хабаря, неофіційних послуг або подарунка, якщо це необхідно для вирішення важливої справи¹

Коли йдеться про більш теоретичне запитання: чи може бути виправданим надання хабаря, то населення висловлює більшу прихильність до позиції нульової толерантності до корупції. Наприклад, у 2023 році **43,9%** населення заявили, що корупційний шлях вирішення справ *ніколи не може бути виправданим*. Цей показник статистично значуще *зростає* другий період поспіль (+6,6 в.п. у 2022 році та +5,8 в.п. у 2023 році). Натомість частка тих, хто, навпаки,

¹ Питання: «На Вашу думку, чи може надання хабаря, неофіційних послуг або подарунка бути виправданим, якщо це необхідно для вирішення важливої для Вас справи?»

толерує корупційну поведінку (відповіді «*надання хабаря завжди або у більшості випадків може бути виправданим*»), статистично значуще знизилося до 13,6% (на 2,8 в.п.).

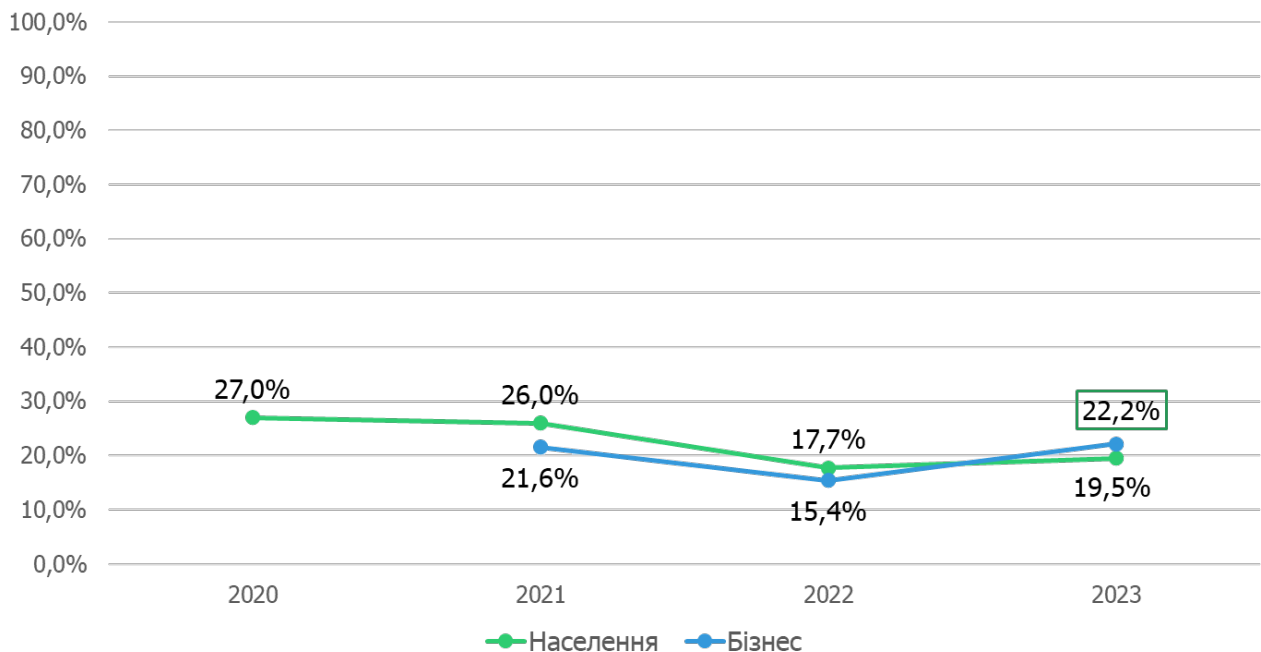
В аудиторії представників бізнесу також спостерігається тенденція до поступового зменшення частки тих, хто виправдовує корупційний шлях вирішення проблем. У 2023 році 22,3% респондентів повністю або частково виправдовують корупцію, водночас **38,5%** представників бізнесу категорично відкидають цей спосіб для вирішення важливих справ. І хоча статистично значущої динаміки порівняно з 2022 роком не зафіксовано, динаміка посилення позиції нульової толерантності є статистично значущою порівняно з 2021 роком.

3.2. Індикатор 2. Частка населення (представників бізнесу), яка мала власний корупційний досвід

Метою антикорупційної політики є зменшення частки людей, які мали власний корупційний досвід. Для визначення індикатора використовується *пряме питання* щодо *самооцінки респондентами їхньої залученості до корупції*: чи стикалися вони з корупцією (давали або від них вимагали хабар, використовували зв'язки тощо) за останні 12 місяців, особисто або членами родини (чи працівниками підприємства в його інтересах в опитуванні бізнесу). Результати за цим показником відображають *самосприйняття власного корупційного досвіду* населенням / підприємцями, тобто мають суб'єктивний «повідомчий» характер і можуть відрізнитись від реальних оцінок їхньої залученості до корупції (якщо аналізувати певні ситуації на предмет наявності корупційної складової відповідно до законодавства).

Цей показник у 2023 році для *населення* становив **19,5%** (різниця у 1,8 в.п., порівняно з 2022 роком, не є статистично значущою). Таким чином, показник стабілізувався після зниження у 2022 році (див. рис. 3.2.1).

Рис. 3.2.1. Індикатор 2. Частка населення (представників бізнесу), яка мала власний корупційний досвід

В аудиторії *бізнесу* спостерігається негативна тенденція до збільшення частки підприємств, які мали корупційний досвід. У 2023 році вона становила **22,2%**, що статистично більше від показника 2022 року (зростання на 6,8 в.п.). Також цей показник вперше за три роки перевищив аналогічний показник в аудиторії *населення*.

Якщо ж, відповідно до вищенаведеного, узагальнювати корупційний досвід *через окремі сфери* (див. розділ 2), тобто використовувати не лише одне пряме запитання, а враховувати ствердні відповіді щодо залученості респондентів до корупції у кожній із сфер, то розрахунковий показник корупційного досвіду у 2023 році становить 26,1% для *населення* та 16,0% для *підприємців*.

Для *населення* цей розрахунковий показник статистично значуще *більший*, ніж у 2022 році (20,9%), але статистично значуще менший, ніж у 2021 році (33,8%), що загалом корелює з динамікою Індикатора 2. Для *бізнесу* значення розрахункового показника змінювалися таким чином: 17,4% у 2021 році, 12,9% у 2022 році і 16,0% у 2023 році, тобто показник фактично повернувся на рівень 2021 року, що також повторює малюнок динаміки Індикатора 2.

Цікаво, що *населення* систематично занижує ступінь корупційного досвіду при відповіді на пряме питання Індикатора 2 порівняно із розрахунковим показником кумулятивного корупційного досвіду за сферами. Очевидно, що корупційний досвід у певних сферах не спадає на думку при прямому загальному питанні, а спливає у свідомості лише після нагадування.

В аудиторії *бізнесу*, навпаки, відповіді на пряме загальне питання системно нижчі за розрахунковий показник. Це може пояснюватися тим, що певна частка корупційного досвіду (або досвіду, які респонденти-підприємці вважають корупційним) лежить поза межами тих сфер, які пропонувалися для оцінки.

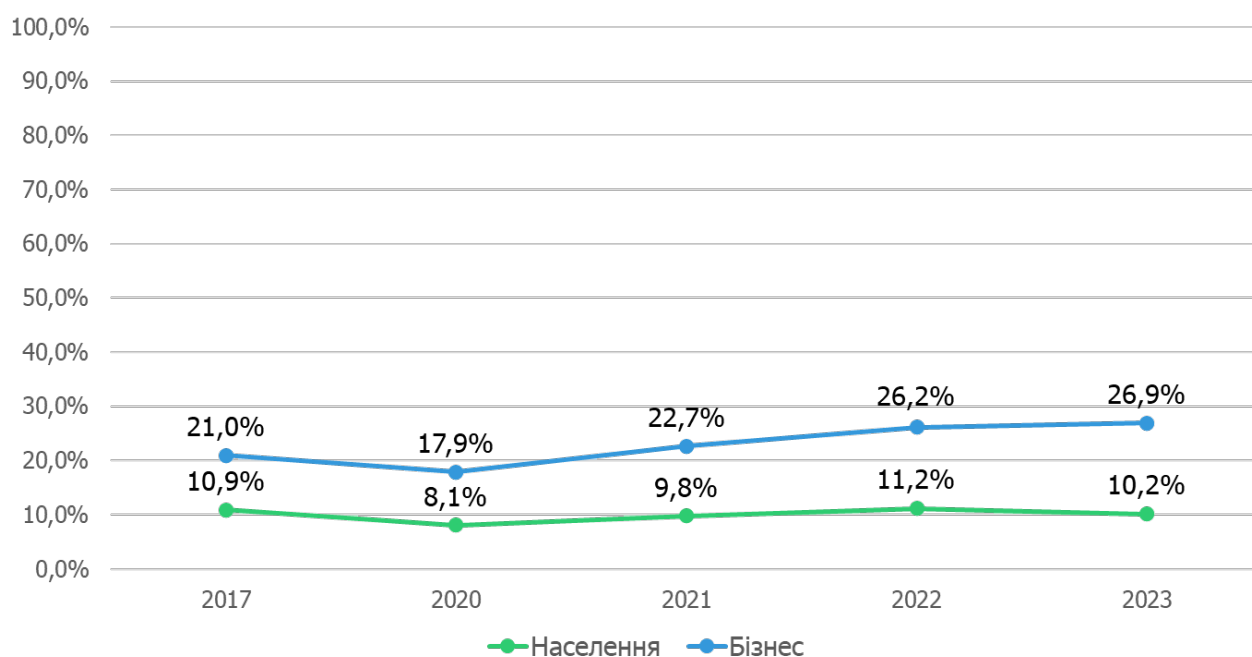
3.3. Індикатор 3. Частка населення (представників бізнесу), яка спроможна бути викривачем корупції

Метою антикорупційної політики є збільшення кількості громадян, готових *повідомляти про факти корупційних проявів* (індикатор 3.1), а також *громадян, які заявили про факти корупції, що мали стосовно них місце, компетентним органам* (індикатор 3.2).

Для визначення індикатора 3.1 використовується прожективна ситуація, як і в індикаторі 1, проте визначається **частка людей, яка вибрала викривальну модель поведінки** (варіанти відповіді: 5. «Написав би скаргу про корупцію в установі до органу вищого рівня», 6. «Написав би заяву до правоохоронних органів» або 7. «Звернувся б до ЗМІ (надав журналістам ці факти)»).

Індикатор 3.1 (частка респондентів, готових *повідомляти про факти корупційних проявів*) у 2023 році серед *населення* залишився на рівні 2021–2022 років (**10,2%** у 2023 році). Проте зростання, порівняно із 2020 роком, є статистично значущим (тоді значення показника становило 8,1%).

Рис. 3.3.1. Індикатор 3.1. Частка населення (представників бізнесу), готова повідомляти про факти корупційних проявів

Протягом усієї історії спостережень *бізнес* зберігає готовність повідомляти про корупцію значно більше, ніж *населення*. У 2023 році показник становив **26,9%**, тобто стабілізувався після статистично значущого зростання у 2022 році.

Пряме запитання («Чи подали б Ви скаргу до органів влади або до правоохоронних органів у зв'язку з випадком корупції?») показує значно більшу частку потенційних викривачів (більш ніж вдвічі порівняно з прожективною ситуацією), але цей показник може бути викривленим через соціальну бажаність відповіді «так»: серед населення таких 26,8% (показник залишився на рівні 2022 року, після зростання порівняно з 2021 роком), а серед бізнесу майже дві третини – 65,5% (без динаміки, порівняно з 2022 роком, але статистично більше, ніж у 2021 році).

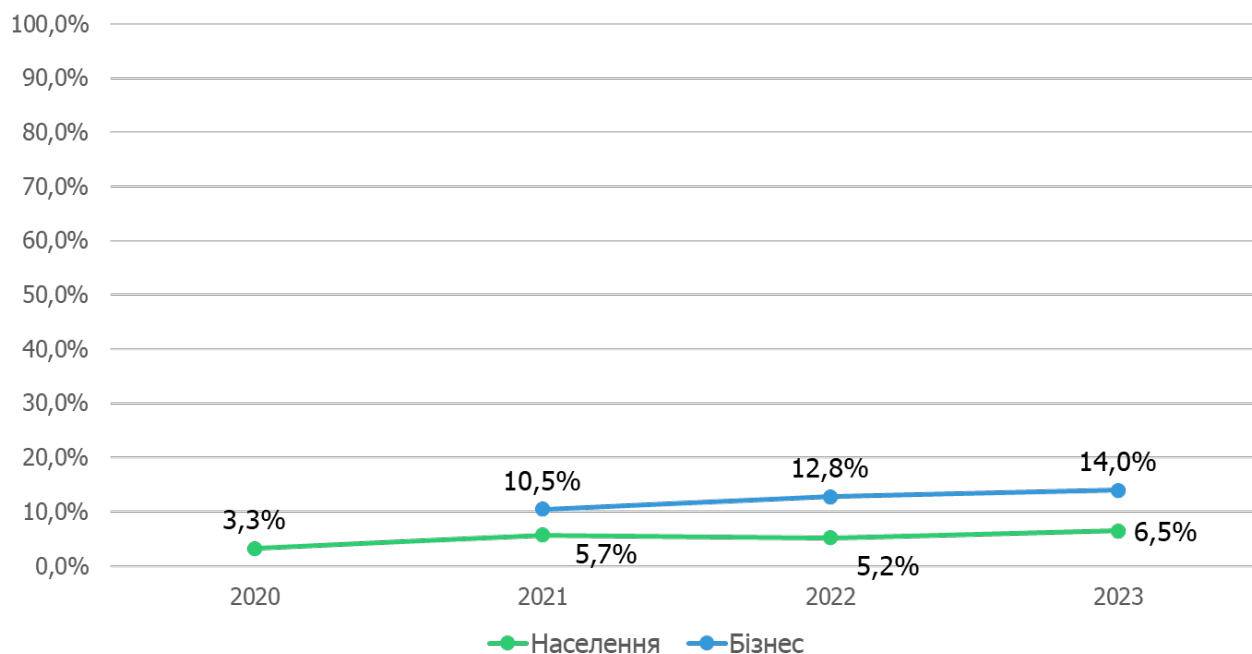
Рис. 3.3.2. Готовність подати скаргу до органів влади або до правоохоронних органів у зв'язку з випадком корупції (пряме запитання)

Індикатор 3.2 визначається як частка тих, хто зазначив про те, що, зіткнувшись з корупційною ситуацією, *подав скаргу до органів влади або до правоохоронних органів* (пряме запитання). Цей показник лишається вкрай низьким. Частка респондентів, яка заявила про факти корупції, що мали стосовно неї місце, компетентним органам, зростає серед *населення* з 3,3% у 2020 році до **6,5%** у 2023 році (зростання з 2020 року є статистично значущим). Серед представників *бізнесу* цей показник удвічі вищий – **14,0%** (позитивна динаміка, порівняно з 2021 роком, є статистично значущою).

Для *населення* показники 2021–2023 років статистично значущо не відрізняються, тобто можна говорити про відсутність тенденції помітного збільшення частки респондентів, які *повідомляють про корупцію*.

Рис. 3.3.3. Індикатор 3.2. Частка населення (представників бізнесу), яка заявила про факти корупції, що мали стосовно них місце, компетентним органам

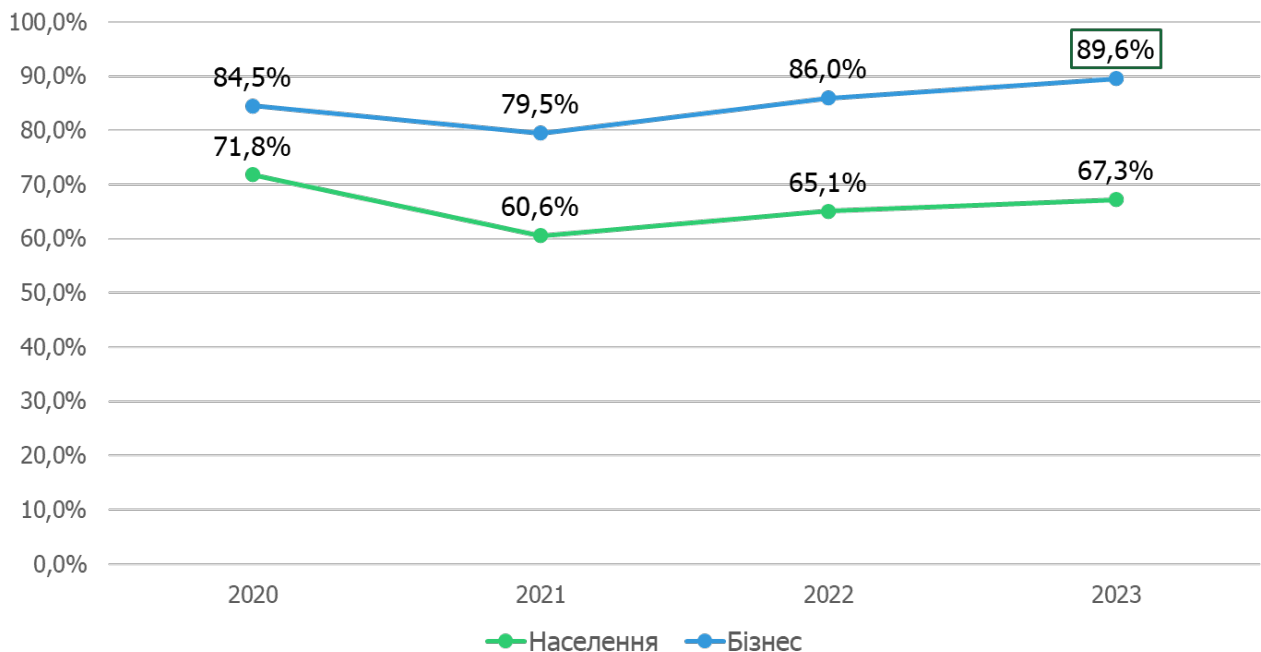
3.4. Індикатор 4. Частка населення (представників бізнесу), яка схвалює діяльність викривачів

Метою антикорупційної політики є сформована повага до викривачів як відповідальних громадян. Відповідний індикатор 4 визначається через пряме запитання «Яке Ваше ставлення до людей, які подають скарги (повідомлення) до органів влади або до правоохоронних органів у зв'язку з випадком корупції?» за шкалою відповідей, що містить 5 варіантів (від «повністю засуджую» до «повністю схвалюю»). Кількісний показник отримується у результаті додавання відсотків відповідей респондентів «повністю схвалюю» і «скоріше схвалюю».

Частки обох груп респондентів за цим показником знизилися у 2021 році, проте **зросли** у 2022–2023 роках: абсолютна більшість як **населення (67,3%)**, так і **бізнесу (89,6%) схвалює діяльність викривачів**. Для населення показник 2023 року залишився на рівні 2022 року з точністю до статистичної похибки, а от зростання у 2022 році, порівняно з 2021 роком, було статистично значущим.

В аудиторії **бізнесу** показник статистично значуще **зростає** другий період поспіль і досягнув максимуму за період вимірювання (2020–2023 роки).

Рис. 3.4.1. Індикатор 4. Частка населення (представників бізнесу), яка схвалює діяльність викривачів

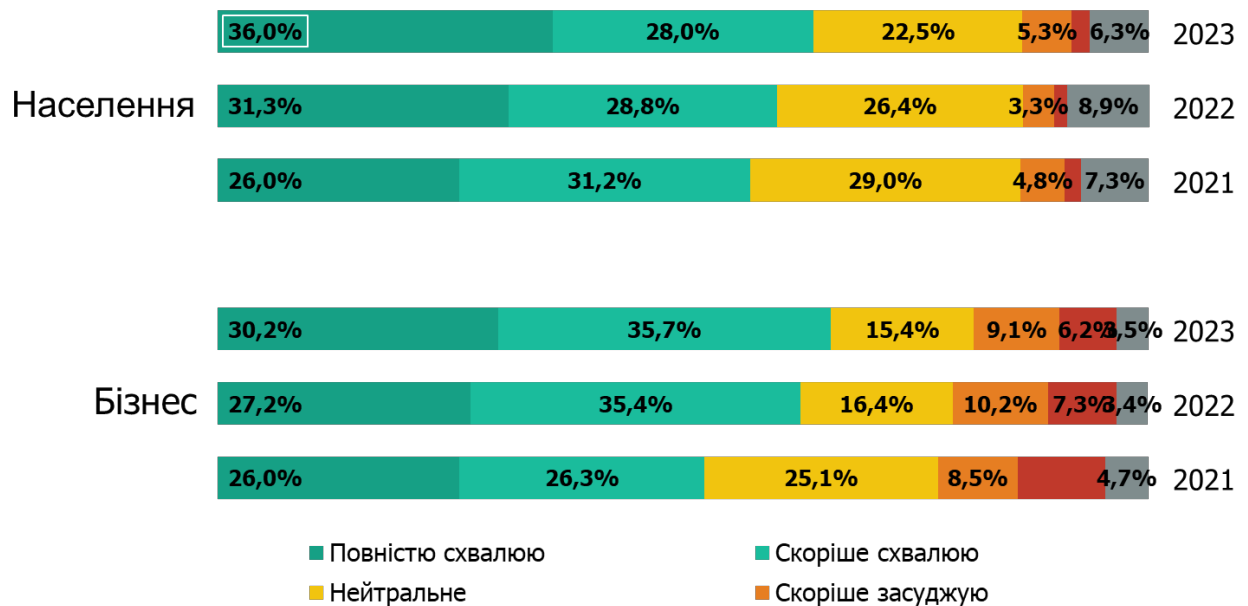
Додатково для індикатора аналізуються відповіді у прожективній ситуації: «Уявіть таку ситуацію. В організації (підприємстві), де Ви працюєте, Ваш колега повідомив компетентні органи про корупційний злочин, вчинений іншим співробітником. Яке Ваше ставлення до дій Вашого колеги?».

Серед населення частка відповідей «повністю схвалюю» і «скоріше схвалюю» становить **64,0%** (60,1% у 2023 році), рис. 3.4.2. Зростання показника є статистично значущим другим період поспіль, при цьому зростання відбувається за рахунок збільшення частки громадськості, яка «повністю схвалює» дії викривачів.

Для бізнесу частка тих, хто схвалює дії колеги-викривача, становить **65,9%** (без динаміки порівняно з 2022 роком, але статистично значуще більше порівняно з 2021 роком).

І населення, і бізнес демонструють менше схвалення дій колеги, що викривають корупцію іншого їхнього колеги (порівняно з декларативними відповідями на пряме питання). Особливо ця тенденція притаманна бізнесу, де розрив у 2023 році сягнув 23,7 в.п.). Для населення цей розрив майже відсутній і становить лише 1,4 в.п. Це може бути свідченням більш *сталі позиції* щодо викривачів серед населення. Чітка тенденція зростання показника спостерігається в обох аудиторіях.

Рис. 3.4.2. Прожективна ситуація: ставлення до дій колеги, який повідомив компетентні органи про корупційний злочин, вчинений іншим співробітником

3.5. Індикатор 5. Частка населення, яка належно обізнана з гарантіями правового захисту викривачів

Метою антикорупційної політики є досягнення стану, коли значна частина громадян належно обізнана з гарантіями правового захисту викривачів. Відповідний індикатор 5 розраховується на основі запитання «Чи мають громадяни, які подають повідомлення про випадки корупції до компетентних органів, такі права», де на кожен пункт респондент може відповісти «так», «ні» або «важно сказати»:

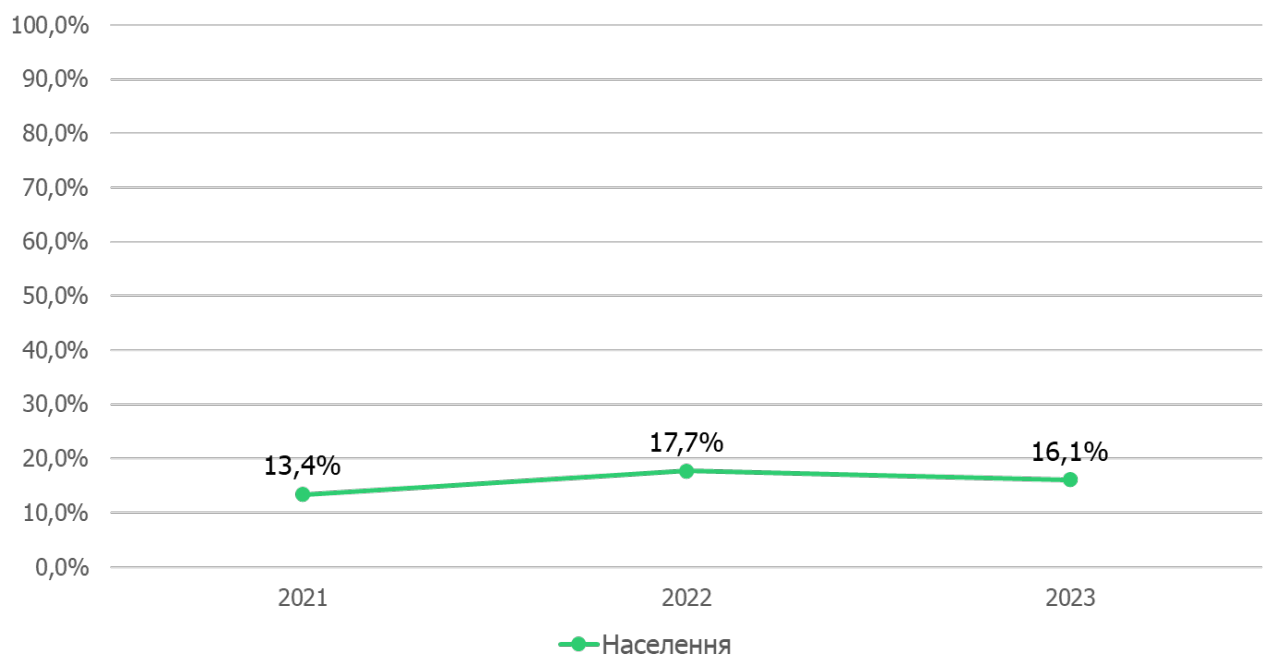
1. на безоплатну правову допомогу у зв'язку із захистом його прав (правильно – «так»);
2. на оплачувану відпустку протягом терміну розгляду повідомлення про випадок корупції, але не більше ніж 30 днів (правильно – «ні»);
3. на грошову винагороду у визначених законом випадках (правильно – «так»);
4. на отримання інформації від правоохоронних органів про результати досудового розслідування стосовно всіх злочинів, вчинених тією самою особою, стосовно якої було повідомлено про корупцію (правильно – «ні»);
5. негайного поновлення на попередній роботі (посаді), якщо такі особи були звільнені з роботи у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень (правильно – «так»);
6. на здійснення з моменту повідомлення про корупцію правоохоронними органами заходів щодо забезпечення охорони житла, незалежно від наявності загроз життю і здоров'ю такій особі (правильно – «ні»);
7. на відшкодування витрат на адвоката у зв'язку із захистом прав особи як викривача (правильно – «так»);

8. на переведення за власним бажанням на іншу рівнозначну посаду (роботу) в установі (закладі), в якій він працює (правильно – «ні»).

Належно обізнаними вважаються респонденти, які дали правильні відповіді на більше ніж половину пунктів, тобто принаймні на 5 із 8. У 2023 році значення цього індикатора становить **16,1%**, показник без динаміки порівняно з 2022 роком (стабілізувався після зростання у 2022 році).

Незважаючи на зростання порівняно з 2021 роком, цей показник залишається досить низьким – лише кожного шостого громадянина можна вважати належно обізнаним з гарантіями правового захисту викривачів. При цьому з числа тих громадян, *які готові повідомляти* про факти корупційних проявів (10,2% за індикатором 3.1) частка належно обізнаних з гарантіями правового захисту викривачів становить лише 11,4% (у 2022 році вона була удвічі більша і становила 24,4%). Таким чином, обізнаність про гарантії правового захисту викривачів майже не корелює із готовністю виступати у ролі викривачів.

Рис. 3.5.1. Індикатор 5. Частка населення, які належно обізнані з гарантіями правового захисту викривачів¹

Проте результати корелюють із недостатньою обізнаністю респондентів щодо *діяльності і повноважень антикорупційних органів*, а також *особливостей подання (каналів) і механізмів розгляду повідомлень* про корупцію. Наприклад, належно обізнаними щодо повноважень НАЗК (правильно визначили 5 або більше повноважень) є лише 11,6% українців, а належно обізнаними щодо особливостей подання (каналів) і механізмів розгляду повідомлень про корупцію – 28,4% і 24,7% відповідно (докладніше – див. розділ 1.2).

¹ У звіті за результатами проведення стандартного опитування щодо корупції в Україні у 2022 році було припущено помилку щодо розрахунку Індикатора 5, наразі при розрахунку показника для 2022 року помилку виправлено.